

אדברה בעדותיך

באגדה ובהלכה

פָּרָשַׁת תּוֹלְדוֹת

שיחות ושיעורים מפי
הרב אורן נזרית שליט"א

אדברה בעדותיך

באגדה ובהלכה

שיחות ושיעורים מפי הרב אורן נזרית שליט"א

מתוך סדרת הספרים אדברה בעדותיך (ה חלקים)

ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414

למעוניינים ניתן לקבל השיחה במייל toraoren@gmail.com

תֹּכֶן הָעִנְיָנִים

שִׂיחַת לְפָרָשַׁת תּוֹלְדוֹת

כִּי הִקְרָה ה' - שֵׁם שָׁמַיִם שָׁגוּר עַל פִּיו ..... ג

וַיֶּעְתַּר יִצְחָק - ע"י הַתְּפִלָּה נַעֲשָׂה בְּרִיָּה חֲדָשָׁה וְכָל הַגְּזֵרוֹת מִתְבַּטְּלוֹת ..... ד

וַיַּהַפֵּךְ ה' - הקב"ה מְהַפֵּךְ אֶת הָרָעָה לְטוֹבָה ..... ה

אֶשְׁכּוֹן אֶת דַּכָּא - הַבְּרָכָה שֶׁבָּאָה לְאָדָם בִּזְכוּת שִׁפְלוּת רוּחוֹ ..... ט

וְאֶת עֲשָׂו שָׂנֵאתִי - לְהִתְרַחֵק מִדַּרְכֵי עֲשָׂו הָרָשָׁע, וּלְהִתְבּוֹנֵן בְּכָל דָּבָר עַל תַּכְלִיתוֹ ..... י

וּלְאֹם מִלְאֹם יֶאֱמָץ - שְׁלֵמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב ע"י עֲשָׂו הָעוֹמֵד לְפָנָיו לְשִׂטְנוֹ ..... יג

אֶת בְּכוֹרָתְךָ - מַעֲלַת הַיְהוּדִי שֶׁמִּתְחִיל בְּכָל עֵת מֵחָדָשׁ ..... טו

עִנְיְנֵי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ ב וְלִתֵּן תַּבְשִׁיל מֵעֶרֶב שַׁבָּת

פְּסִיק רֵישֵׁיהּ הוּא דַּוְקָא בְּוַדַּאי וְלֹא בְּרֹב ..... יח

עוֹד בְּעִנְיַן אִם מֻתָּר לִדְרֹךְ עַל נְמָלִים הַמְּהַלְּכִים בְּפֶתַח בֵּית הַכְּנֶסֶת ..... יט

הוֹרָדַת מַיִם בַּשְּׁרוּתִים כְּשֶׁיֵּשׁ נְמָלִים עַל הָאַסְלָה ..... כג

פְּתִיחַת חַלּוֹן בְּשַׁבָּת כְּנֶגֶד זְרָעִים, בְּאֹפֶן שֶׁהָאֲוִיר הַנִּכְנָס גּוֹרֵם לְצָמִיחָתָם ..... כג

אִם דְּרִיכָה עַל נְמָלִים חָשִׁיב כִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּאוֹרָיְתָא ..... כה

אִם מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ הָוֵי כְּכָל אִסּוּרֵי דִּרַבָּנָן ..... כה

אִם פְּעָמִים מַחְמִירִים בִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דִּלְא נִיחָא לֵהּ בִּדְרַבָּנָן ..... כו

לִרְחֹץ יָדָיו וְעַל יְדֵי כָּךְ יָמוּתוּ הַתּוֹלָעִים ..... כז

סִימָן רנד – לִתֵּן תַּבְשִׁיל מֵעֶרֶב שַׁבָּת

לְהַנִּיחַ מִבְּעוֹד יוֹם פֵּרוֹת סְבִיב לַקְּדֵרָה שֶׁאֵצֶל הָאֵשׁ ..... כט

◄ עיצוב, עימוד וניקוד ▌ שלמה. נ. ▌ 0504158840

shlomo131375@gmail.com

ניתן להקדיש פרשיות להצלחה ולברכה ולעילוי נשמת וכיו"ב

לפרטים ניתן ליצור קשר בפל': 0509013000, 0506491414

שִׂיחַת לְפָרָשַׁת תּוֹלְדוֹת

כִּי הִקְרָה ה' – שֵׁם שָׁמַיִם שָׁגוּר עַל פִּיו

רָאִיתִי בִּבְאֵר הַפָּרָשָׁה (תּוֹלְדוֹת) שֶׁכָּתַב בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כז, כ־כב), 'כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹקֶיךָ לְפָנַי, וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל יַעֲקֹב גְּשָׁה נָּא וַאֲמֻשְׁךָ בְּנִי הַאַתָּה זֶה בְּנִי עֵשָׂו אִם לֹא, וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל יִצְחָק אָבִיו וַיְמֻשֵּׁהוּ וַיֹּאמֶר הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו, וּבָרְשׁ"י, 'אָמַר יִצְחָק בְּלִבּוֹ, אֵין דֶּרֶךְ עֵשָׂו לִהְיוֹת שֵׁם שָׁמַיִם שָׁגוּר בְּפִיו, וְזֶה אָמַר כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹקֶיךָ' (וּמִזֶּה הֵבִין יִצְחָק אָבִינוּ שֶׁהָעוֹמֵד לְפָנָיו הוּא יַעֲקֹב בְּנוֹ, וְעַל כֵּן תָּמַהּ לֵאמֹר 'הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו').

וְלִכְאוֹרָה צ"ב, מַדּוּעַ אָכֵן הִשְׁתַּמֵּשׁ יַעֲקֹב אָבִינוּ בְּמַטְבֵּעַ לָשׁוֹן כָּזוֹ - כְּשֶׁשֵּׁם שָׁמַיִם עַל פִּיו, וְכִי לֹא יָדַע שֶׁאָבִיו יָבִין מִיָּד שֶׁהָעוֹמֵד לְפָנָיו אֵינוֹ בְּנוֹ עֵשָׂו וַהֲרֵי יָדַע יִצְחָק אֶת בְּנוֹ שֶׁאֵינוֹ מְרַגֵּל בְּכָגוֹן דָּא, לוֹמַר 'כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹקֶיךָ לְפָנַי'... וּמַדּוּעַ סִבֵּן עַצְמוֹ בִּדְבָרָיו אֵלּוּ, הֲרֵי אִם לֹא הָיָה מַזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם לֹא הָיָה אָבִיו מֵבִין שֶׁהוּא יַעֲקֹב.

וְהֵשִׁיב הרה"ק הָאִמְרֵי אֱמֶת' זי"ע (הוּבָא בְּלִקּוּטֵי יְהוּדָה בְּפָרָשַׁתֵנוּ), שֶׁאָמְנָם כֵּן, יַעֲקֹב אָבִינוּ יָדַע וְהֵבִין זֹאת. אַךְ אָמַר בְּלִבּוֹ, גַּם אִם הִנְנִי מוּכָן לִלְבֹּשׁ אֶת בִּגְדֵי עֵשָׂו הָרָשָׁע הַחֲמוּדוֹת, לְהִתְחַזּוֹת לִפְנֵי אָבִי שֶׁיַּחְשִׁיב אוֹתִי כְּאָחִי הָרָשָׁע, מִכָּל מָקוֹם - זֹאת לֹא אֶעֱשֶׂה לְהַדִּיר שֵׁם שָׁמַיִם מִפִּי. מוּכָן אֲנִי לְוַתֵּר עַל כָּל הַבְּרָכוֹת הַנִּצּוֹרוֹת מִיִּצְחָק אָבִי, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא שֵׁם שָׁמַיִם שָׁגוּר עַל פִּי...

יֵשׁ שֶׁהוֹסִיפוּ, שֶׁ'לְמַעֲשֶׂה' לֹא הִפְסִיד יַעֲקֹב אָבִינוּ מְאוּמָה מֵהֲלִיכָתוֹ בְּדַרְכֵי הָאֱמוּנָה, אֶלָּא אַדְרַבָּה, אֶת כָּל הַבְּרָכוֹת הִרְוִיחַ, שֶׁהֲרֵי, אִם לֹא הָיָה מַזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם הָיָה יִצְחָק חוֹשֵׁב דִּבְוַדַּאי זֶהוּ עֵשָׂו וּמְבָרְכוֹ בְּכַוָּנָה רַק עַל עֵשָׂו, אֲבָל עַכְשָׁו הָיָה יִצְחָק מִסְתַּפֵּק וּבֵרֵךְ בְּנוֹ בְּמַחְשָׁבָה אוּלַי הוּא עֵשָׂו אוּלַי הוּא יַעֲקֹב וּבָכָךְ חָלוּ הַבְּרָכוֹת עַל יַעֲקֹב.

וּבָזֶה מְבָאֵר הרה"ק הַ'כְּתַב סוֹפֵר' זי"ע (ד"ה וַיֹּאמֶר) אֶת דִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ (דב"ר א, טו) 'בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִתְחִיל עֵשָׂו צוֹוֵחַ וְאוֹמֵר, בֹּא וּרְאֵה מָה עָשָׂה לִי הַתָּם הַזֶּה', וְלִכְאוֹרָה צ"ב מָה רָאָה לְהַזְכִּיר תְּמִימוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וְיוֹתֵר הָיָה רָאוּי שֶׁיֹּאמַר מָה עָשָׂה לִי הָרַמַּאי הַזֶּה... וע"פ הַנַּ"ל מְיֻשָּׁב, דְּאָכֵן, דַּיְקָא ע"י 'תְּמִימוּתוֹ' שֶׁלֹּא וְתֵר עַל הַזְּכֻרַת שֵׁם שָׁמַיִם הִגִּיעוּ בְּרָכוֹת לְחֶלְקוֹ, שֶׁמֵּחֲמַת זֶה הִסְתַּפֵּק יִצְחָק וְכִוֵּן גַּם עַל יַעֲקֹב, וְנִמְצָא דְּרַק ע"י תְּמִימוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב זָכָה שֶׁהַבְּרָכוֹת חָלוּ עָלָיו.

וְהַדְּבָרִים תּוֹאֲמִים לְמַאֲמָרוֹ שֶׁל הרה"ק רַבִּי שְׁלֹמֹה מִזְוִיל זי"ע, כִּי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הֶחָכָם מִכָּל הָאָדָם אָמַר (קֹהֶלֶת ב, ט) 'אַף חָכְמָתִי עָמְדָה לִי', וּמַהִי חָכְמָתוֹ 'אַף' - וְהוּא רָאשֵׁי תֵּבוֹת אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה, 'חָכְמָה' זוֹ עָמְדָה לוֹ. וְגַם כָּאן 'חָכְמָתוֹ' שֶׁל יַעֲקֹב - הָאֱמוּנָה הַפְּשׁוּטָה לְהַזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם בְּכָל מַצָּב מִבְּלִי לְהִכָּנֵס לְ'פִלְפּוּלִים' וְ'לְהוֹרָאַת הֶתֵּר' הַאִם מֻתָּר לוֹ שֶׁלֹּא לְהַזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם, אוֹ אֶפְלוּ מִצְוָה יֵשׁ בַּדָּבָר מִפְּנֵי סַכָּנַת נְפָשׁוֹת... הִיא שֶׁעָמְדָה לוֹ 'לְקַבֵּל' אֶת הַבְּרָכוֹת וְשֶׁיָּחוּלוּ עָלָיו בְּוַדָּאוּת.

וְכָךְ הוּבָא בְּ'מַעֲשֶׂה אִישׁ' (ח"א עַמּוּד עב) עַל הגה"ק הַ'חָזוֹן אִישׁ' זי"ע, וז"ל: כָּךְ הִדְרִיךְ ר"מ אֶחָד מְחַנְּךְ בִּישִׁיבָה, לְהַשְׁרִישׁ בְּלִבּוֹת הַתַּלְמִידִים אֱמוּנָה בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, דָּבָר זֶה מַשְׁפִּיעַ מְאֹד עַל לֵב רַךְ וְנִחֶרֶת לָנֶצַח שֶׁאֵין הֶפְקֵר בָּעוֹלָם, וְהַכֹּל מִתְנַהֵל בְּהַשְׁגָּחָה, וְעַל הַכֹּל אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל, זוֹהִי הַדֶּרֶךְ הַסְּלוּלָה לְהַצְלִיחַ. עַל יְדֵי הַדַּעַת נֶהְפָּכִים לְאִישׁ אַחֵר... (עֵדוּת רַבִּי ב"צ בַּמְּבָרְגֵר).

וְאָכֵן, זְכוּת זוֹ עוֹמֶדֶת לְיַעֲקֹב וּבָנָיו לְדוֹרוֹת עוֹלָם, כְּשֶׁ'מַעֲשֶׂה אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם', כִּדְכְתִיב (בַּמִּדְבָּר כג, כא) 'לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא רָאָה עָמָל בְּיִשְׂרָאֵל', מַדּוּעַ אֵין הקב"ה מַבִּיט לַעֲוֹונוֹת בְּנֵי יַעֲקֹב, מִכֵּיוָן שֶׁה' אֱלֹקָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ, כִּי

דַּרְכָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְהַזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם וְלִחְיוֹת עִם אֱבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם עַל כָּל צַעַד וְשַׁעַל.

יָדוּעַ מַאֲמָרוֹ שֶׁל הרה"ק מִקּוֹבְּרִין זי"ע שֶׁהֵרְאוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם אֶת הַגַּן עֵדֶן וְאֶת הַגֵּיהִנּוֹם, וְאָמַר לַחֲסִידָיו 'אַחַי וְרֵעַי, הַמָּצָב שָׁם אֵינוֹ בְּכִי טוֹב כְּלָל', וְהוֹסִיף לוֹמַר שֶׁאָכֵן כֵּן הוּא כְּמוֹ שֶׁמְּשִׂיחוֹת הַזְּקֵנוֹת שֶׁמַּכִּים וּמַרְבִּיצִים בְּשׁוֹטֵי אֵשׁ, וְנֶחְרְדוּ הַשּׁוֹמְעִים וְנָפַל לְבָבָם בְּקִרְבָּם מֵרֹב פַּחַד, וְסִיֵּם הרה"ק אַךְ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה אֲזַי מַלְאֲכֵי חַבָּלָה יְזַרְקוּ אוֹתוֹ מֵהַגֵּיהִנּוֹם.

סִפֵּר הרה"ק רמ"ח סְלוֹנִים זי"ע עַל יְהוּדִי שֶׁנִּתְדַּרְדֵּר מַצָּבוֹ הָרוּחָנִי עַד שֶׁחָשְׁקָה נַפְשׁוֹ לִלְמֹד וְלַעֲסֹק בְּחָכְמַת הַכִּשּׁוּף [אֲשֶׁר כַּיָּדוּעַ אָמְרוּ בגמ' (סַנְהֶדְרִין סז:) אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לָמָּה נִקְרָא שְׁמָן כְּשָׁפִים שֶׁמַּכְחִישִׁין פָּמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה, וּמֵאִידָךְ 'אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ' (דְּבָרִים ד,לה) אָמַר רַבִּי חֲנִינָא אֲפִלּוּ לְדָבָר כְּשָׁפִים, עיי"ש] וְהָלַךְ לְאֶחָד מִגּוֹיֵי הָאָרָצוֹת הַנּוֹדָע בְּחָכְמָתוֹ וּבְבַקִּיאוּתוֹ בְּכָל סוֹדוֹת וְרָזֵי הַכִּשּׁוּף לִלְמֹד מִמֶּנּוּ. הַמְכַשֵּׁף הֵחֵל לְהִתְעַסֵּק בְּכִשּׁוּפָיו וְעָשָׂה מָה שֶׁעָשָׂה, עַד שֶׁרָאָה הַיְּהוּדִי לְנֶגֶד עֵינָיו חַיּוֹת אֵשׁ, וּפָנָה אֵלָיו הַמְכַשֵּׁף וְאָמַר לוֹ עַתָּה עָלֶיךָ לִגְמֹר בְּדַעְתְּךָ וְלִהְיוֹת מוּכָן לְוַתֵּר עַל כָּל מִשְׁפַּחְתְּךָ וּבְנֵי בֵּיתְךָ, לְנַתֵּק כָּל קֶשֶׁר וְשַׁיָּכוּת עִמָּהֶם, שָׁמַע הַיְּהוּדִי לְקוֹלוֹ, וּמִשֶּׁהֶחְלִיט כֵּן חָזַר הַמְכַשֵּׁף לִלְחֹשׁ אֶת שְׁמוֹת הַטֻּמְאָה וּלְלַהֵט בְּכִשּׁוּפָיו עַד שֶׁנִּגְלוּ כְּנֶגֶד הַיְּהוּדִי חַיּוֹת אֵשׁ גְּדוֹלוֹת וְנוֹרָאוֹת הַמְּטִילוֹת אֵימָה וְפַחַד רַק מֵעֶצֶם רְאִיָּתָם בִּלְבַד וְהֵמָּה חוֹרְצוֹת לָשׁוֹן כְּנֶגְדּוֹ וְרוֹצוֹת לְקָרְעוֹ וּלְשַׁסְּעוֹ לִגְזָרִים, צִוָּה עָלָיו הַמְכַשֵּׁף עַתָּה עָלֶיךָ לִכְפֹּר בֶּאֱמוּנָתְךָ רח"ל, וְאִם לָאו... אַךְ אוֹתוֹ הַיְּהוּדִי לֹא אָבָה לִשְׁמֹעַ אֵלָיו, וְזָעַק בְּקוֹל גָּדוֹל 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד', בְּאוֹתוֹ רֶגַע נֶעֱלְמוּ וְהָלְכוּ לָהֶם כָּל הַחַיּוֹת כְּלֹא הָיוּ, אֵין כָּאן חַיּוֹת וְלֹא שְׁאָר מַזִּיקִים. אֲזַי אָמַר לוֹ 'הֶחָכָם הַגָּדוֹל', אֵינִי יוֹדֵעַ מַדּוּעַ בָּאתָ לִלְמֹד מִמֶּנִּי, וְהִלֹּא יוֹדֵעַ אַתָּה בְּחָכְמָה זוֹ יוֹתֵר מִמֶּנִּי וּמִשְּׁאָר הַמְכַשְּׁפִים...

כִּי זוֹהִי כּוֹחָהּ שֶׁל אֱמוּנָה טְהוֹרָה בָּהּ' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד לְסַלֵּק מֵעַל הַמַּאֲמִין כָּל מַזִּיק וּפֶגַע רַע וּלְבַטֵּל מֵעָלָיו כָּל הַדִּינִים, וְאֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים רַק בְּצַדִּיק גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ, אֶלָּא כָּל אֶחָד בַּאֲשֶׁר הוּא וַאֲפִלּוּ אִם נִמְצָא הוּא בְּאוֹתָהּ דְּיוֹטָא כְּמוֹ אוֹתוֹ שֶׁרָצָה לִלְמֹד חָכְמַת הַכִּשּׁוּף... אִם יִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה וּתְמִימָה לֹא יֶאֱנֶה לוֹ כָּל רַע.

וַיֶּעְתַּר יִצְחָק – ע"י הַתְּפִלָּה נַעֲשָׂה בְּרִיָּה חֲדָשָׁה וְכָל הַגְּזֵרוֹת מִתְבַּטְּלוֹת

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כה,כא), 'וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִיא', וּרְאֵה מש"כ בְּזֶה בְּאָשִׁיחָה בְּחֶקֶק יִבְגַּדִיל תּוֹרָה בָּאַגָּדָה (תּוֹלְדוֹת) וְהִקְשָׁה רַבֵּנוּ בְּחַיֵּי, שֶׁלְּכְאוֹרָה הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר תְּחִלָּה 'וַתְּהִי רִבְקָה עֲקָרָה', וְרַק לאחמ"כ לְהַזְכִּיר 'וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ'. וּמְבֹאָר בזה"ל, יִתָּכֵן לוֹמַר שֶׁהַקְּדִים הָעִקָּר, וְלָמַדְנוּ שֶׁאֵין הַכַּוָּנָה שֶׁתִּהְיֶה הָעֲקָרוּת סִבַּת הַתְּפִלָּה, שֶׁאִם כֵּן הַסִּבָּה עִקָּר וְהַתְּפִלָּה טְפֵלָה לָהּ (וְהָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב תְּחִלָּה אֶת הָעִקָּר דְּהַיְנוּ הָעֲקָרוּת'), אֲבָל הַכַּוָּנָה בְּלִשּׁוֹן הַכָּתוּב כִּי הַתְּפִלָּה סִבַּת הָעֲקָרוּת, וְלוֹמַר לְךָ שֶׁלֹּא נִתְעַקְּרָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ שְׁנֵיהֶם עַל הַדָּבָר, לְפִיכָךְ הִקְדִּים הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא הָעִקָּר וְהַסִּבָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבִּשְׁבִילָהּ בָּא הָעֲקָרוּת לְרִבְקָה אִמֵּנוּ. וְזֶה שֶׁדָּרְשׁוּ זַ"ל (שהש"ר ב,לד) 'מִפְּנֵי מָה נִתְעַקְּרוּ הָאִמָּהוֹת, מִפְּנֵי שהקב"ה מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים' יֵשׁ לִלְמֹד עוֹד כֹּחַ הַתְּפִלָּה שֶׁהוּא גָּדוֹל מְאוֹד וַאֲפִלּוּ לְשַׁנּוֹת הַטֶּבַע. וּמִטַּעַם זֶה הִזְכִּיר לְשׁוֹן 'וַיֶּעְתַּר' וְלֹא אָמַר וַיִּתְפַּלֵּל אוֹ וַיִּצְעַק, וּשְׁאָר הַלְּשׁוֹנוֹת, כִּי הוּא מִלְּשׁוֹן עֶתֶר... כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בפ"ק דְּסַנְהֶדְרִין (יד.) לָמָּה נִמְשְׁלָה תְּפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים לְעֶתֶר, מָה עֶתֶר זֶה מְהַפֵּךְ הַגּוֹרֶן הַזֶּה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, כָּךְ תְּפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים מְהַפֶּכֶת דַּעְתּוֹ שֶׁל הקב"ה מִמִּדַּת אַכְזָרִיּוּת לְמִדַּת רַחֲמָנוּת, עכ"ל.

נוֹרָאוֹת מָצִינוּ בְּכוֹחָהּ שֶׁל תְּפִלָּה לְשַׁדֵּד כָּל מַעַרְכוֹת הַטֶּבַע וּלְהָחִישׁ יְשׁוּעָה מִחוּץ לְכָל סִדְרֵי הָעוֹלָם, וְכָךְ אִיתָא בזוה"ק (ח"א קלו:) לְפָרֵשׁ בִּלְשׁוֹן הַכָּתוּב וַיֶּעְתַּר לוֹ ה', 'דְּצָלֵי צְלוֹתֵיהּ וְחָתַר חֲתִירָה דִּלְעֵלָּא לְגַבֵּי מַזָּלָא עַל בָּנִין וְכוּ' וּכְדֵין וַיֶּעְתַּר לוֹ ה', אַל תִּקְרֵי וַיֶּעְתַּר אֶלָּא וַיֶּחְתַּר לוֹ, חֲתִירָה חָתַר לַהּ קוב"ה וְקַבִּיל לַהּ'. ובלה"ק, שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ וְחָתַר חֲתִירָה לְמַעְלָה אֶל הַמַּזָּל הַמְמֻנֶּה עַל הַבָּנִים וְכוּ', וְאָז וַיֶּעְתַּר לוֹ ה' אֶל תִּקְרֵי וַיֶּעְתַּר אֶלָּא וַיֶּחְתַּר לוֹ, חֲתִירָה חָתַר לוֹ הקב"ה וְקִבֵּל אוֹתוֹ. וּכְעֵין זֶה אִיתָא

בַּמִּדְרָשׁ (בר"ר סג, ה) 'רַבִּי לֵוִי אָמַר, מָשָׁל לְבֶן מְלָכִים שֶׁהָיָה חוֹתֵר עַל אָבִיו לִטֹּל לִטְרָא שֶׁל זָהָב, וְהָיָה זֶה חוֹתֵר מִבִּפְנִים וְזֶה חוֹתֵר מִבַּחוּץ (שֶׁכֵּן בְּעַרְבִיָּא קוֹרִין לַחֲתִירָתָא עַתִּירְתָּא).

וּבֵארוּ בספה"ק, כִּי בְּעֶצֶם לֹא הָיָה שַׁיָּךְ כְּלָל שֶׁתּוֹלִיד רִבְקָה (עי"ש בַּמִּדְרָשׁ), אֶלָּא שֶׁיִּצְחָק הִתְעַצֵּם בִּתְפִלָּתוֹ עַד שֶׁפָּתַח 'מָקוֹם' לְקַבֵּל אֶת הַתְּפִלָּה וּלְהַמְשִׁיךְ לָהּ בָּנִים מִחוּץ לְ'סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית', אָמְנָם מִדַּת הַדִּין הָיְתָה מְעַכֶּבֶת בַּדָּבָר, עַל כֵּן חָתַר הקב"ה מַחְתֶּרֶת לְקַבֵּל אֶת הַתְּפִלָּה מִחוּץ לַסֵּדֶר הָרָגִיל עַד שֶׁלֹּא יוּכְלוּ הַמְקַטְרְגִים לְעַכֵּב מִלְּקַבֵּל אֶת הַתְּפִלָּה. וְזֶהוּ הַמָּשָׁל שֶׁהֵבִיאוּ בַּמִּדְרָשׁ 'לְבֶן מְלָכִים שֶׁהָיָה חוֹתֵר עַל אָבִיו לִטֹּל לִטְרָא שֶׁל זָהָב', שֶׁבֵּן הַמֶּלֶךְ רָצָה לִטֹּל מֵאוֹצַר הַמְּלוּכָה, אַךְ 'מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ', וְאִי אֶפְשָׁר לְמַלֵּא מְבֻקָּשׁוֹ בָּאֹפֶן הָרָגִיל, עַל כֵּן חָתַר הַבֵּן מַחְתֶּרֶת מִבַּחוּץ בִּכְדֵי 'לְשַׁדֵּד' אֶת הַזָּהָב מִבְּלִי שֶׁיַּרְגִּישׁוּ בּוֹ, וְהַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ הִסְכִּים לְנָהֵג עִמּוֹ בַּעֲקִיפִין, כְּלוֹמַר, אַף הוּא 'הִתְגַּנֵּב' לַחְפֹּר מַחְתֶּרֶת בְּאַרְמוֹן הַמְּלוּכָה בִּכְדֵי שֶׁיּוּכַל הַבֵּן לְבַצַּע אֶת זְמָמוֹ, לְגַדֵּל אַהֲבָתוֹ אֶת בְּנוֹ. וְכָךְ הוּא גַּם לְגַבֵּי קַבָּלַת הַתְּפִלּוֹת, שהקב"ה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ כְּבִיכוֹל הֵפֵר 'אֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים', וְעוֹשֶׂה מַחְתֶּרֶת שֶׁעַל יָדָהּ יוּכְלוּ הַתְּפִלּוֹת לַעֲלוֹת וּלְפִעֹל פְּעֻלָּתָם לְטוֹבָה (מִבְּלִי שֶׁתּוּכַל מִדַּת הַדִּין לְעַכֵּב).

וּבְיוֹתֵר מִתְקַבֶּלֶת הַתְּפִלָּה אִם מִתְעוֹרֵר בְּדָמַע עֵינָיו, וְכִדְאִיתָא בְּ'תַּנָּא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ' (רַבָּא כד) 'עֵשָׂו, בִּשְׂכַר שֶׁלֹּשׁ דְּמָעוֹת שֶׁהוֹרִיד וְנָפְלוּ מֵעֵינָיו, נָתְנוּ לוֹ אֶת הַר שֵׂעִיר שֶׁאֵין גִּשְׁמֵי בְּרָכָה פּוֹסְקִים מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם'.

וַיַּחֲפֹּךְ ה' – הקב"ה מְהַפֵּךְ אֶת הָרָעָה לְטוֹבָה

נִפְלָאוֹת לָמַדְנוּ בְּתוֹרָתוֹ שֶׁל הרה"ק הַ'קְּדֻשַּׁת לֵוִי' זי"ע (ד"ה אִם תַּעֲשֶׂה) לְבָאֵר בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר (כו, כט) 'אִם תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה כַּאֲשֶׁר לֹא נְגַעֲנוּךָ', וז"ל: נִרְאֶה, כִּי יָדוּעַ מָה שֶׁכָּתַב בַּעַל הַטּוּרִים דְּאֲבִימֶלֶךְ רָצָה לַעֲשׂוֹת רָעָה לְיִצְחָק, אֶפֶס שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָפַךְ לְטוֹבָה, דְּה' יִתְבָּרַךְ מְהַפֵּךְ כָּל הָרָעוֹת לְטוֹבָה עַיֵּן שָׁם. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר אֲבִימֶלֶךְ 'אִם תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה' - שֶׁאִם תִּרְצֶה לְהָרַע לָנוּ וַדַּאי יִתְהַפֵּךְ לְטוֹבָה, וְהָא רְאָיָה 'כַּאֲשֶׁר לֹא נְגַעֲנוּךָ' - שֶׁאָנוּ חָשַׁבְנוּ לְהָרַע לְךָ וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הֵפַךְ לְטוֹבָה וְעָשִׂינוּ עִמְּךָ רַק טוֹב. וְכֵיוָן שֶׁמִּדָּתוֹ יִתְבָּרַךְ לְהֵטִיב, כֵּן אִם אַתָּה תִּרְצֶה לְהָרַע לָנוּ יִתְהַפֵּךְ גַּם כֵּן לְטוֹבָה, לָכֵן עֲשֵׂה אַתָּה עִמָּנוּ טוֹבָה כֵּיוָן שֶׁסּוֹף סוֹף יִהְיֶה טוֹבָה, וְהָבֵן, עכ"ל.

וְהִנֵּה, פְּעָמִים שֶׁהָאָדָם 'תָּקוּעַ' וְשָׁקוּעַ בְּמַכְאוֹבוֹ, בְּהֶפְסֵדוֹ וּבְחֶסְרוֹנוֹ, אֵין לוֹ אֶלָּא לִפְקֹחַ עֵינַיִם עִוְרוֹת, לְהַבִּיט עַל הַנַּעֲשֶׂה בְּהַשְׁקָפַת הָאֱמוּנָה וְיֶאֱמִין שֶׁהַכֹּל לְטוֹבָה וּבְרָכָה, מַעֲשֶׂה בִּיהוּדִי שֶׁעָבַר אֶת תְּלָאוֹת 'הַמִּלְחָמָה הַנּוֹרָאָה' בִּשְׁנוֹת הַזַּעַם, וְסָבַל יִסּוּרִים רַבִּים אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְתָאֲרָם כְּלָל, וְהִנֵּה לִקְרַאת תֹּם הַמִּלְחָמָה כַּאֲשֶׁר רָאוּ הָרְשָׁעִים ימש"ו שֶׁתּוֹךְ זְמַן קָצָר יַכְנִיעוּם צִבְאוֹת 'אַרְצוֹת הַבְּרִית', הֵחֵלּוּ לְחַפּוֹת עַל מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁלֹּא יֵרָאוּ בְּעֵינֵי הָעוֹלָם כְּאַכְזָרִים וְרוֹצְחִים, וְהוֹדִיעוּ לְכָל יוֹשְׁבֵי הַמַּחֲנֶה שֶׁכָּל הָרוֹצֶה יָבוֹא וְיִקַּבֵּל לֶחֶם לָשָׂבַע (בִּכְדֵי לְשַׁבֵּר אֶת הָאָזֶן, סִפֵּר הַיְּהוּדִי, שֶׁבְּאוֹתוֹ זְמַן - לְאַחַר חָמֵשׁ שָׁנִים שֶׁל רָעָב נוֹרָא, שֶׁלֹּא אָכְלוּ כִּי אִם הַמְּעַט שֶׁבַּמְּעַט מִפַּת עֲבֵשָׁה, וְהִרְווּ אֶת צְמָאוֹנָם בְּמַיִם דְּלוּחִים, אִם הָיוּ שׁוֹאֲלִים אֵי מִי מִבְּנֵי הַמַּחֲנֶה - הַאִם רְצוֹנוֹ לְזִכּוֹת בְּמְעַט לֶחֶם טָרִי, אוֹ מַעֲדִיף הוּא תַּחַת זֶה לְהִשְׁתַּחְרֵר מֵהַמַּחֲנֶה הַנּוֹרָא, הָיָה כָּל אֶחָד מֵהֶם בּוֹחֵר בְּפַת הַלֶּחֶם...), וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה כֵּן הַיְּהוּדִי, הָלַךְ בַּמָּה פְּעָמִים לַעֲמֹד בַּתּוֹר לְקַבֵּל עוֹד מְעַט מֵהַלֶּחֶם, אַחַר שֶׁאָסַף כַּמָּה מָנוֹת בְּצִקְלוֹנוֹ, הָלַךְ בַּחֲשַׁאי לְאָכְלָן אֵצֶל מִטָּתוֹ כְּדֵי לְהַשְׁקִיט רַעֲבוֹנוֹ הַגָּדוֹל, אַךְ בַּדָּרֶךְ תְּפָסוּהוּ בְּ'קַלְקָלָתוֹ' כַּמָּה שְׁבוּיִים רוּסִיִּים, אֲשֶׁר חֵרְפוּהוּ וְגִדְּפוּהוּ שֶׁהוּא גָּנַב וְגָזַלְן, אוּלָם הַלָּה לֹא שָׁת לִבּוֹ אֲלֵיהֶם, כִּי אָמַר בְּלִבּוֹ שֶׁגַּם הֵם שְׁבוּיִים כְּמוֹתוֹ, וְאֵינָם אַחְרָאִים עַל מַעֲשָׂיו, אַךְ הֵם לֹא הִרְפּוּ מִמֶּנּוּ, וְכַאֲשֶׁר הִגִּיעַ לְחַדְרוֹ הִתְנַפְּלוּ עָלָיו, וְהִכּוּ בּוֹ מַכּוֹת אַכְזָרִיּוֹת, נָטְלוּ מִמֶּנּוּ אֶת כָּל הַלֶּחֶם, וְלֹא הִשְׁאִירוּ בְּיָדוֹ אֲפִלּוּ מָנָה אַחַת לְהַשְׁבִּיעַ אֶת נַפְשׁוֹ, וְכָךְ שָׁכַב עַל הָאָרֶץ שׁוֹתֵת דָּם, וּבְלֵב נִשְׁבָּר לִרְסִיסִים לֹא הָיָה יָכוֹל אֲפִלּוּ לִבְכּוֹת, וּמִתּוֹךְ צַעֲרוֹ זָעַק מֵעֹמֶק לִבּוֹ 'רבוש"ע, אִם רָצִיתָ לִטֹּל אֶת נִשְׁמָתִי מִמֶּנִּי - הֲרֵי הָיָה בְּיָדְךָ לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע מֵחֲמִשָּׁה שָׁנִים הָאַחֲרוֹנוֹת שֶׁשָּׁהִיתִי בְּמַחֲנוֹת הַמָּוֶת, וּמִשֶּׁלֹּא עָשִׂיתָ כֵּן מַשְׁמָע שֶׁבָּחַרְתָּ בִּי לְהַמְשִׁיךְ לִחְיוֹת, וְאִיךְ אִם כֵּן אָמוּת עַכְשָׁו אַחֲרֵי שֶׁעָבַרְתִּי אֶת כָּל הַתְּלָאוֹת וְהַיִּסּוּרִים...' וּמִתּוֹךְ הָרְגָשׁוֹת אֵלּוּ נִרְדַּם עַל הָאָרֶץ.

בְּשָׁעוֹת הַבֹּקֶר פָּתַח הַיְהוּדִי אֶת עֵינָיו וְהִנֵּה קַרְנֵי הַשֶּׁמֶשׁ זוֹרְחוֹת אֶל תּוֹךְ חַדְרוֹ, מִיָּד הֵבִין שֶׁהִגִּיעַ זְמַן גְּאֻלָּתָם, שֶׁהֲרֵי בְּכָל שְׁנוֹת הַמִּלְחָמָה הָיָה מִתְעוֹרֵר בְּהֶכְרֵחַ עַל יְדֵי הָרְשָׁעִים ימ"ש טֶרֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר וְנִשְׁלַח מִיָּד לַעֲבוֹדַת הַמַּחֲנֶה, וְאָז הָיוּ פּוֹקְדִים וְסוֹפְרִים אֶת כָּל הָאֲסִירִים בְּהַשְׁפָּלוֹת גְּדוֹלוֹת וְנוֹרָאוֹת, וְכָל מִי שֶׁלֹּא הִתְיַצֵּב בַּזְּמַן הָיָה נֶחְרָץ דִּינוֹ ל... וַיָּקָם הָאִישׁ 'מִמִּטָּתוֹ', וְהִנֵּה מַבְחִין הוּא שֶׁכָּל חֲבֵרָיו יוֹשְׁבֵי הַמַּחֲנֶה וְהָאֲסִירִים הָרוּסִיִּים הָרְשָׁעִים שׁוֹכְבִים מֵתִים לְלֹא נִיעַ, אוֹ אָז הֵבִין, שֶׁצּוֹרְרֵי הַיְהוּדִים לֹא חָפְצוּ בַּחֲלַקַּת לֶחֶם לְהַשְׁבִּיעָם טֶרֶם הַשִּׁחְרוּר, אֶלָּא לְהָרְגָם נֶפֶשׁ כִּי רְשָׁעִים הַלָּלוּ עֵרְבוּ סַם הַמָּוֶת בְּתוֹךְ הָעִסָּה, וְכָל מָה שֶׁחָשַׁב אָמֵשׁ שֶׁחָרַב עָלָיו עוֹלָמוֹ, בְּכָךְ שֶׁלָּקְחוּ מִמֶּנּוּ אֶת מְנוֹת לַחְמוֹ, וְהָיָה בָּטוּחַ שֶׁרָעָה גְּדוֹלָה עוֹבֶרֶת עָלָיו, נוֹכַח לִרְאוֹת עַתָּה שֶׁלֹּא רָעָה וְלֹא מְצוּקָה כִּי אִם טוֹבָה גְּדוֹלָה עָשָׂה לוֹ הקב"ה בְּהַאי שַׁעֲתָא, וְאַף מִפְּנֵי הַמַּכּוֹת וּגְנֵבַת הַלֶּחֶם מִמֶּנּוּ הֲרֵי הוּא עֲדַיִן חַי, לָכֵן אֵין לוֹ לָאָדָם לְהִתְלוֹנֵן עַל מַצָּבוֹ, כִּי אֵ-ל דֵּעוֹת ה', וְהַכֹּל הוּא אַךְ וְרַק לְטוֹבָתוֹ, וְהָאֱמֶן בָּזֶה.

וְעוֹד כָּהֵנָּה רַבּוֹת מִמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר סוֹף דָּבָר רָאוּ עַיִן בְּעַיִן טוֹבַת הַבּוֹרֵא יתב"ש, וּפְעָמִים שֶׁנִּתְגַּלָּה דָּבָר זֶה רַק לְאַחַר שָׁנִים, גַּם לִפְעָמִים יִתְגַּלֶּה דָּבָר זֶה אַחַר שָׁנִים רַבּוֹת כְּשֶׁבַּעֲלֵי הַמַּעֲשֶׂה כְּבָר לֹא הָיוּ בָּזֶה הָעוֹלָם (וְהֵם הִכִּירוּ בָּזֶה רַק בְּהֵיוֹתָם בְּעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב)... בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - אַף אִם עֲדַיִן לֹא נִתְגַּלָּה לוֹ לָאָדָם הַטּוֹבָה שֶׁבַּדָּבָר יֵדַע שֶׁאָב לָנוּ בַּשָּׁמַיִם הַ'טּוֹב וּמֵיטִיב' לָרָעִים וְלַטּוֹבִים, וַאֲנִי ה' לֹא שִׁנִּיתִי, יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו בְּנֵי צִיּוֹן יָגִילוּ בְמַלְכָּם תָּמִיד בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה.

וְכַאֲשֶׁר יִתְבּוֹנֵן הָאָדָם בְּכָל הַקּוֹרֶה עִמּוֹ לְהָבִין וְלִרְאוֹת אֶת ה' וְאֶת אַהֲבָתוֹ הַגְּדוֹלָה לְבָנָיו עַם קְרוֹבוֹ, לֹא יִסְבֹּל כָּל צַעַר וְיִסּוּרִים, כִּי יִרְאֶה שֶׁהַכֹּל לְטוֹבָתוֹ בָּא לוֹ מֵאֵת הַבּוֹרֵא אֲשֶׁר 'הוּא הֵיטִיב הוּא מֵטִיב וְהוּא יֵיטִיב', וּכְמוֹ שֶׁסִּפֵּר הרה"ק רַבִּי רַבִּי הָעִנִיךְ מֵאָלְכְּסַנְדֶּר זי"ע, שֶׁבִּשְׁנוֹת יַלְדוּתוֹ כְּשֶׁלִּמְּדָם הַ'מְלַמֵּד' אֶת פְּסוּקֵי הַחֻמָּשׁ, נִתְפְּסָה פַּעַם מַחְשַׁבְתּוֹ עַל דָּא וְעַל הָא וְהוֹצִיא עֵינָיו מֵהַחֻמָּשׁ, הַ'מְלַמֵּד' שָׁרָאהּ בּוֹהֶה בָּאֲוִיר גָּעַר בּוֹ וְאַף הִכָּהוּ עַל לֶחְיוֹ, בְּאָמְרוֹ, אִם תַּבִּיט בִּפְנִים הַחֻמָּשׁ לֹא תִּכָּה כְּלָל. לְיָמִים סִפֵּר הָרַבִּי רַבִּי הָעִנִיךְ הָאי עֲבָדָא, וְהָיָה מוֹסִיף, אָכֵן, לְמַעַן יֵדְעוּ דּוֹרוֹתֵיכֶם - כִּי כָּל יְהוּדִי בַּאֲשֶׁר הוּא, כְּשֶׁיִּתְבּוֹנֵן 'בִּפְנִים' - בְּתוֹךְ הַצָּרוֹת וְהַסְּתָרוֹת דְּעֵהוּ עָלָיו לִרְאוֹת שָׁם אֶת ה', שׁוּב לֹא יָכֶה, כִּי לְנֶגֶד עֵינָיו יִתְגַּלֶּה שֶׁהַכֹּל רַחֲמִים רַבִּים וַחֲסָדִים מְגֻלִּים.

בְּאוּר הַדְּבָרִים, עפ"י מָה שֶׁכָּתַב 'בַּעַל הַטּוּרִים' שֶׁמִּתְחִלָּה בִּקֵּשׁ אֲבִימֶלֶךְ לַהֲרֹג אֶת יִצְחָק, וְלֹא עָלְתָה בְּיָדוֹ, וְנַהֲפֹךְ הוּא, כִּי לֹא רַק שהקב"ה הִצִּילוֹ מִיָּדָיו, אֶלָּא אֲבִימֶלֶךְ הָכְרַח ג"כ לַעֲשׂוֹת לוֹ טוֹבָה וּבְרָכָה, וְיִצְחָק מָצָא בָּאָרֶץ הַהִיא מֵאָה שְׁעָרִים וְהַרְבֵּה בְּאֵרוֹת מַיִם, גַּם צֹאנוֹ וּמְמוֹנוֹ נִתְרַבּוּ מְאֹד מְאֹד, כִּי ה' הֵפֵךְ לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה אֶת כָּל הָרָעוֹת שֶׁזָּמַם אֲבִימֶלֶךְ. וּבִרְאוֹת אֲבִימֶלֶךְ הַדָּבָר הַמֻּפְלָא הַזֶּה הֵיאַךְ שֶׁה' ית' הָפַךְ לְיִצְחָק הָרָעָה לְטוֹבָה בְּאֹפֶן נֶעֱלָה, נִתְבָּרֵר אֶצְלוֹ הַדָּבָר כָּל כָּךְ בִּפְשִׁיטוּת - שֶׁאֵדוֹן כָּל הָאָרֶץ הוֹפֵךְ הָרָעוֹת לְטוֹבָה, לְכָל בְּרוּאֵי עוֹלָם הַמַּאֲמִינִים וּבוֹטְחִים בּוֹ (גַּם לַגּוֹיִים שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁזִּמְּמוּ אֲמֶשׁ לַהֲרֹג אֶת צַדִּיק הַדּוֹר...) עַד שֶׁבְּעַצְמוֹ אָמַר לְיִצְחָק בְּאֹפֶן מְחֻלָּט, לֹא תּוּכַל לְהָרַע עִמָּדִי, מֵאַחַר שֶׁהִנְנִי מַאֲמִין כָּעֵת בֶּאֱלוֹקֵי הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, בָּרוּר לִי שֶׁגַּם אִם תִּרְצֶה לְהָרַע לִי, ה' יַהֲפֹךְ לִי הַכֹּל לְטוֹבָה.

בְּדַרְכּוֹ זֶה בֵּאֲרוּ מָה שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם בְּעִנְיַן (כו,כח) 'וַיֹּאמְרוּ רָאוֹ רָאִינוּ כִּי הָיָה ה' עִמָּךְ וַנֹּאמֶר תְּהִי נָא אָלָה בֵּינוֹתֵינוּ בֵּינֵינוּ וּבֵינָךְ', וְצָרִיךְ לְבָאֵר כָּפֶל הַלָּשׁוֹן 'רָאוֹ רָאִינוּ', אַף שֶׁלִּכְאוֹרָה הָיָה דַּי בְּאָמְרָם 'רָאִינוּ כִּי ה' עִמָּךְ', אֶלָּא שֶׁהִנֵּה כָּל זְמַן שֶׁהָאָדָם דָּבוּק בֶּאֱמוּנָתוֹ בְּחֵי הָעוֹלָמִים לֹא תַּשִּׂיג אוֹתוֹ הָרָעָה, אֶלָּא הָאֱמוּנָה הַטְּהוֹרָה מַמְשִׁיכָה שֶׁפַע רַחֲמִים וַחֲסָדִים, וְאַף הָרְשָׁעִים הַחֻפְּצִים לְהָרַע לַצַּדִּיקִים יוֹדְעִים שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְמַלֹּא תִּשּׁוּקָתָם אֶלָּא אִם יַצְלִיחוּ בְּמִזְמָתָם לְנַתֵּק אוֹתוֹ מִמְּקוֹר הָאֱמוּנָה, וְאוֹ אָז יִפֹּל טֶרֶף לִידֵיהֶם. וְכָךְ נִסָּה אֲבִימֶלֶךְ לְהַעֲרִים קְשָׁיִים עַל יִצְחָק שֶׁסָּתַם אֶת הַבְּאֵרוֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עַבְדֵי אַבְרָהָם וְאַף גֵּרְשׁוֹ מִנַּחַל גְּרָר, וְכָל זֹאת בְּתִקְוָה שֶׁיָּסוּר לְבָבוֹ שֶׁל יִצְחָק מִתֹּקֶף הָאֱמוּנָה וְיִתְרַעֵם מְעַט עַל הַנְהָגַת הַבּוֹרֵא, וּמִמֵּילָא יוּכַל לַעֲשׂוֹת בּוֹ כָּלָה ח"ו. אָמְנָם יִצְחָק לֹא הִתְפַּעֵל מִכָּל אוֹתָם הַקְּשָׁיִים, וְנִשְׁאַר

אדברה בעדותיך

בְּאוֹתָהּ מַדְרֵגָה לְקַבֵּל כָּל הָעוֹבֵר עָלָיו בֶּאֱמוּנָה תְּמִימָה וּשְׁלֵמָה שֶׁהַכֹּל הוּא מֵהקב"ה הַבּוֹרֵא וּמַנְהִיג לְכָל הַבְּרוּאִים. וְכִרְאוֹת זֹאת אֲבִימֶלֶךְ הֵבִין שֶׁלֹּא יַצְלִיחַ לְהָזִיז אֶת יִצְחָק כְּמִלּוֹא נִימָה מִשְּׁלֵמוּת הֶאֱמוּנָה, וּמִפֵּילָא אֵין לוֹ סִכּוּי לְהִלָּחֵם כְּנֶגְדּוֹ, עַל כֵּן בָּא לִכְרוֹת עִמּוֹ בְּרִית. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר אֲבִימֶלֶךְ רָאוֹ רָאִינוּ, כְּלוֹמַר ב' רְאִיּוֹת, שֶׁרָאָה אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא בִּימֵי הָאוֹרָה וְהִנֵּה ה' עִמּוֹ, וְגַם רָאָה אוֹתוֹ בִּימֵי הַהֶסְתֵּר וְהַחֹשֶׁךְ שֶׁגַּם אָז הָיָה ה' עִמּוֹ, שֶׁבְּכָל דָּבָר רָאָה יִצְחָק אֶת הַהַשְׁגָּחָה הַפְּרָטִית, עַל כֵּן 'וַנֹּאמֶר תְּהִי נָא אָלָה בֵּינוֹתֵינוּ' כִּי לֹא נוּכַל לַעֲשׂוֹת עִמְּךָ רָעָה.

רָמָז נִפְלָא כָּתַב בְּבְאֵר הַפָּרָשָׁה, דְּהִנֵּה אִיתָא בגמ' (ר"ה יח:) 'שֶׁגְּזָרָה מַלְכוּת יָוָן שֶׁלֹּא לְהַזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם עַל פִּיהֶם, וּכְשֶׁגָּבְרָה מַלְכוּת חַשְׁמוֹנַאי וְנִצְּחוּם הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ מַזְכִּירִין שֵׁם שָׁמַיִם אֲפִלּוּ בִּשְׁטָרוֹת, וְכָךְ הָיוּ כּוֹתְבִים בִּשְׁנַת כָּךְ וְכָךְ לְיוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל לְאֵ-ל עֶלְיוֹן, וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר אָמְרוּ לְמָחָר זֶה פּוֹרֵעַ אֶת חוֹבוֹ וְנִמְצָא שְׁטָר מֻטָּל בָּאַשְׁפָּה, וּבִטְּלוּם', וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, שֶׁהֲלֹא הָיוּ יְכוֹלִים לְתַקֵּן שֶׁיְּחַקְּקוּ עַל הַמָּעוֹת עַצְמָם שֶׁנַּעֲשׂוּ בִּשְׁנַת כָּךְ וְכָךְ לְיוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל לְאֵ-ל עֶלְיוֹן, וּכְמוֹ הַנָּהוּג בארה"ב שֶׁכּוֹתְבִים עַל שְׁטָרוֹת הַדּוֹלָר 'בָּהּ' אָנוּ בּוֹטְחִים וְעָלָיו אָנוּ סוֹמְכִים', וְשׁוּב אֵין חֶשֶׁשׁ שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם שָׁמַיִם מֻטָּל בָּאַשְׁפָּה, שֶׁהֲרֵי אֶת הַמַּטְבֵּעַ עַצְמָהּ אִישׁ לֹא יִזְרֹק לָאַשְׁפָּה... וְתֵרֶץ, כִּי אֵין זֶה רְבוּתָא כְּלָל לְהַחְזִיק אֶת הַ'דּוֹלָר' בְּיָדוֹ וְלוֹמַר שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עַל ה', כְּשֶׁהַכֹּל מֵאִיר בַּעֲדוֹ וְזוֹכֶה לְשַׁפַּע פַּרְנָסָה, אֶלָּא עִקַּר הָעֲבוֹדָה בְּעֵת שֶׁמַּצָּבוֹ לֹא שָׁפַר עָלָיו, הַדּוֹלָרִים בְּיָדֵי חֲבֵרוֹ וְאִלּוּ הוּא כּוֹתֵב 'שְׁטָרֵי חוֹב'... 'שַׁעֲרֵי פַּרְנָסָה' נְעוּלִים ל"ע, וְהוּא נִזְקָק לְלִוּוֹת מֵאֲחֵרִים... וּבְמַצָּב כָּזֶה מַזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם, לְהָעִיד עַל אֱמוּנָתוֹ הַשְּׁלֵמָה בהשי"ת גַּם בְּעֵת מְצוּקָה, זוֹהִי רְבוּתָא וַחֲשִׁיבוּת.

וְזוֹ הִיא עֲבוֹדַת הַחַיִּים שֶׁל אִישׁ יְהוּדִי לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה יְתֵרָה וְלָדַעַת שֶׁכָּל הָעוֹבֵר עָלָיו הֵן לְטָב וְהֵן לְמוּטָב הַכֹּל הוּא בְּרְצוֹן הַבּוֹרֵא ית"ש וּלְטוֹבָתוֹ הָאֱמִתִּית. בַּעֲלֵי הָרֶמֶז נָתְנוּ רֶמֶז לַדָּבָר בִּלְשׁוֹן הַכָּתוּב (תְּהִלִּים כג, ג) **'יַנְחֵנִי** בְּמַעְגְּלֵי צֶדֶק', שֶׁתֵּבַת **יַנְחֵנִי** נִקְרֵאת גַּם מִתְּחַלָּתָהּ לְסוֹפָהּ וְגַם מִסּוֹפָהּ לִתְחִלָּתָהּ, לְלַמֵּד בְּכָל מַצָּב שֶׁהוּא הֵן כְּשֶׁנִּרְאֶה שֶׁהַדְּבָרִים מִתְנַהֲלִים בְּ'יֹשֶׁר' וְאַף כְּשֶׁנִּרְאֶה שֶׁכָּל הַהַנְהָגָה הִיא 'לְהֶפֶךְ'... תָּמִיד הקב"ה יַנְחֵנִי בְּמַעְגְּלֵי צֶדֶק, הַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה עֶלְיוֹנָה לַהֲבִיאוֹ לַטּוֹב הַנִּצְחִי וּלְהַנְחוֹתוֹ בְּמַעְגְּלֵי צֶדֶק.

בְּדֶרֶךְ מָשָׁל דִּמּוּ אֶת הַקְּשָׁיִים הָעוֹבְרִים עַל הָאָדָם לְ'רֶכֶב' אֲשֶׁר תַּכְלִיתוֹ לַעֲרֹךְ 'קְפִיצַת הַדֶּרֶךְ', לְהָבִיא אֶת הָאָדָם לִמְחוֹז חֶפְצוֹ בְּמְהִירוּת פִּי כַּמָּה וְכַמָּה בַּהֲלִיכָתוֹ בְּרַגְלָיו, אָמְנָם בְּטֶרֶם יִגַּשׁ אֶל הַמְּלָאכָה לִנְהֹג בָּהּ עָלָיו לָדַעַת הֵיטֵב אֶת כָּל כְּלָלֶיהָ וּפְרָטוֹתֶיהָ לְבַל יִסַּע כְּשׁוֹר מוּעָד 'וְינַגֵּחַ' בַּאֲחֵרִים הַנּוֹסְעִים לְצִדּוֹ וּבְהוֹלְכֵי הָרֶגֶל... כיו"ב הֵם הַנִּסְיוֹנוֹת, מְקַצְּרִים אֶת הַמֶּרְחָק שֶׁבֵּינוֹ לְבֵין אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שע"י הָעֲמִידָה בַּנִּסָּיוֹן 'קוֹפֶצֶת לוֹ הָאָרֶץ' מִתְקָרֵב מְאֹד אֶל הש"ת, אֲבָל עַל הָאָדָם לָדַעַת מִתְּחִלָּה כֵּיצַד נוֹהֲגִים בְּזִמַּן נִסָּיוֹן שֶׁלֹּא יֵצֵא מִכְּשׁוֹל וְתַקָּלָה מִתַּחַת יָדָיו...

הַמַּאֲמִין בְּחֵי הָעוֹלָמִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לְכָל הַמַּעֲשִׂים, הֲרֵי בָּרוּר אֶצְלוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ בַּצָּהֳרַיִם בְּעֵת שֶׁמִּתְרַחֵשׁ עָלָיו צָרָה רח"ל, אֲשֶׁר אֵין לוֹ לִפְנוֹת אֶלָּא לְאָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּלְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו שֶׁיָּסִיר מִמֶּנּוּ אֶת הַצָּרָה הַזֹּאת, וְאַף אִם הִתְפַּלֵּל וְלֹא נַעֲנָה אֵינוֹ מִתְיָאֵשׁ מִלְּדְפֹּק עַל שַׁעֲרֵי רַחֲמִים, שֶׁהֲרֵי יוֹדֵעַ הוּא שֶׁאֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ אֶלָּא אַתָּה וּלְאָן יִפְנֶה בְּבַקָּשַׁת עֶזְרָה, עַל כֵּן חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל, וְיֵהָא בָּטוּחַ שֶׁתִּתְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ הַבָּאָה מִתּוֹקֶף הָאֱמוּנָה בהקב"ה. וְכָךְ פֵּרְשׁוּ בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כב, כב) 'כִּי אִם צָעֹק יִצְעַק אֵלַי שָׁמֹעַ אֶשְׁמַע צַעֲקָתוֹ' שֶׁנִּזְכַּר כָּאן בַּכָּתוּב ב' פְּעָמִים צְעָקָה, וְהַכַּוָּנָה כִּי אִם צָעֹק וְיַחְזֹר וְיִצְעַק שֵׁנִית בְּלֹא לְהִתְיָאֵשׁ בְּוַדַּאי שָׁמֹעַ אֶשְׁמַע צַעֲקָתוֹ.

וְכַמָּה עָלֵינוּ לְהַאֲמִין בְּזֶה, שֶׁאֵין אָדָם בַּעַל כֹּחַ לְהָרַע לָנוּ, כִּי אַדְּרַבָּה, זֹאת הָרָעָה יַהֲפֹךְ לָנוּ ה' לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה, עַל כֵּן בַּל יֵרֵד לְבָבֵנוּ כְּשֶׁנִּרְאֶה שֶׁמֵּרֵעִים קָמִים עָלֵינוּ, אֶלָּא נִשְׁמַח כְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁבָּא אָדָם בַּעַל יְכֹלֶת לְהֵיטִיב לָנוּ בָּרוּחַ אוֹ בְּגֶשֶׁם, כִּי הֵינוּ הַהוּ, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא, הַ'טּוֹבָה' שֶׁבָּאָה בְּעִקְבוֹת הַהִפְיכַת רָעָה הִיא טוֹבָה גְּדוֹלָה פִּי כַּמָּה וְכַמָּה, שֶׁהֲרֵי זֹאת טוֹבָה מֵאֵת הַבּוֹרֵא הִיא שֶׁהוּא הוּא בַּעַל הַיְכֹלֶת, וְלֹא מִידֵי בָּשָׂר וָדָם.

עוֹד נִלְמַד מִפָּרָשָׁתֵנוּ עַל הַטּוֹבָה הַבָּאָה לְאָדָם מֵחֲמַת הָרְדִיפוֹת שֶׁעוֹבֵר, דִּכְתִיב (כז,כט) 'אֹרְרֶיךָ אָרוּר וּמְבָרֲכֶיךָ בָּרוּךְ', וּבְרָשִׁ"י, 'הַצַּדִּיקִים, אוֹרְרֵיהֶם וּמְצַעֲרֵיהֶם קוֹדְמִים לִמְבָרְכֵיהֶם', וְהִקְשָׁה הרה"ק הַ'דִּבְרֵי יְשָׂרָאֵל' מִמּוֹדְז'יץ זי"ע (בְּפָרָשָׁתֵנוּ) כֵּיוָן שֶׁצַּדִּיקִים הֵם מַדּוּעַ יֵשׁ לָהֶם מְקַלְלִים וּמְצַעֲרִים, וּמְבָאֵר בְּהֶקְדֵּם דִּבְרֵי אָבִיו זי"ע עַל הַכָּתוּב (תְּהִלִּים קט כח) 'יְקַלְלוּ הֵמָּה וְאַתָּה תְּבָרֵךְ', דְּלִכְאוֹרָה יֵשׁ לְבָאֵר מַדּוּעַ בְּקֵשׁ שֶׁשּׁוֹנְאָיו יְקַלְלוּהוּ, הָיָה לוֹ לוֹמַר 'אִם יְקַלְלוּ הֵמָּה אַתָּה תְּבָרֵךְ', וּמְתָרֵץ אֶת ב' הַקְּשָׁיוֹת עַל פִּי מַאֲמָר נוֹסָף שֶׁל אָבִיו בְּהָא דִּכְתִיב (שָׁם כג,ה) 'אַךְ טוֹב וָחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי כָּל יְמֵי חַיָּי', שֶׁהָרְדִיפוֹת שֶׁיֵּשׁ לַצַּדִּיקִים הוּא אַךְ טוֹב וָחֶסֶד עֲבוּרָם, כִּי עַל יְדֵי זֶה הֵם עוֹלִים וּמִתְעַלִּים לְטוֹבָה, וּבָזֶה יִתְבָּאֵר שֶׁ'יְקַלְלוּ הֵמָּה' מֵבִיא אֶת הַ'אַתָּה תְּבָרֵךְ' וְלָכֵן לֹא אָמַר אִם יְקַלְלוּ, אֶלָּא דַּיְקָא כַּאֲשֶׁר יְקַלְלוּ זֶה גּוֹרֵם הַבְּרָכָה.

כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּתַב גַּם בְּפָרָשַׁת בְּרֵאשִׁית (עה"פ אֲעֲשֶׂה לוֹ), וּמוֹסִיף, שֶׁבַּזֶּה יִתְבָּאֲרוּ דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה לְבַת הַקֵּיסָר עַל יָפְיָם שֶׁל הַחֲכָמִים (תַּעֲנִית ז: וּעוד) 'אִי הָווּ סָנֵי הָווּ חַכִּימֵי טְפֵי' - (אִם הָיוּ כְּעוּרִים הָיְתָה חָכְמָתָם רַבָּה יוֹתֵר), דְּ'סָנֵי' מִלְּשׁוֹן שׂוֹנְאִים - אִם הָיוּ לָהֶם שׂוֹנְאִים הָיְתָה חָכְמָתָם מִתְבָּרֶכֶת, וּבְרָכָה שׂוֹרָה בְּכָל מַעֲשֵׂיהֶם.

הרה"ק הַ'חָתָם סוֹפֵר' זי"ע (בְּפָרָשָׁתֵנוּ) מְדַקְדֵּק בַּפָּסוּק (כו, כב-כג) 'וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחוֹבוֹת, וַיֹּאמֶר כִּי עַתָּה הִרְחִיב ה' לָנוּ וּפָרִינוּ בָּאָרֶץ, וַיַּעַל מִשָּׁם בְּאֵר שָׁבַע', וְקָשֶׁה לָמָּה דַּוְקָא עַכְשָׁו אַחַר שֶׁהִרְחִיב ה' לוֹ עָזַב אֶת הַמָּקוֹם וְהָלַךְ לְמָקוֹם אַחֵר, וְעַד עַתָּה כְּשֶׁרָבוּ עַל הַבְּאֵרוֹת וְהָיָה לוֹ אִתָּם עֵשֶׂק וְשִׂטְנָה לֹא עָזַב מְקוֹמוֹ. וְתֵרֵץ, וז"ל: וי"ל שֶׁהַצַּדִּיקִים מִתְיָרְאִים אִם אֵין פִּשְׁתָּנָם לוֹקֶה שֶׁמָּא יְקַבְּלוּ עוֹלָמָם בעוה"ז (כִּדְאִיתָא בְּסַנְהֶדְרִין קא.), וְהִנֵּה יִצְחָק הָלַךְ וְגָדַל מְאוֹד רַק עֵשֶׂק וְשִׂטְנָה הָיָה לוֹ מֵהָרוֹעִים, וְהָיָה סוֹבֵל בְּשִׂמְחָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּלִי יְסוּרִין. אָמְנָם אַחַר שֶׁלֹּא רָבוּ 'וַיֹּאמֶר יִצְחָק' - כְּאָדָם הַדּוֹאֵג וּמִתְאוֹנֵן 'עַתָּה הִרְחִיב ה' לָנוּ וּפָרִינוּ בָּאָרֶץ' הַיְנוּ בעוה"ז ח"ו, כמ"ש חַז"ל (עֲרָכִין טז:) כָּל שֶׁעָבְרוּ מִ' יוֹם בְּלִי יְסוּרִים בְּיָדוּעַ שֶׁקִּבֵּל עוֹלָמוֹ, וְהַיְנוּ 'וּפָרִינוּ בָּאָרֶץ' ח"ו, לָכֵן, 'וַיַּעַל מִשָּׁם בְּאֵר שָׁבַע' - לִהְיוֹת גּוֹלֶה מִמְּקוֹמוֹ עכ"פ, וְלָזֶה הָיָה 'וַיֵּרָא אֵלָיו ה' וַיֹּאמֶר אַל תִּירָא', ע"ש.

בְּאֹפֶן אַחֵר מְתָרֵץ הג"ר שִׁמְעוֹן שְׁוּאָבּ זצ"ל (מַעְיַן בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה) שֶׁעָלָה חֲשָׁשׁ בְּלֵב יִצְחָק, שֶׁמָּא מֵחֲמַת שֶׁהוֹלֵךְ לוֹ הַכֹּל כ"כ בְּטוּב יִשְׁבַּח מהקב"ה ח"ו, לָכֵן 'וַיַּעַל בְּאֵר שָׁבַע', וְאָכֵן אח"כ כְּתִיב 'וַיֵּרָא אֵלָיו ה".

כְּלָלָא דְּמִלְּתָא, כָּל הַצַּעַר וְהַיִּסּוּרִים הֵם אַךְ וְרַק לְטוֹבָה, וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ הַגָּאוֹן רַבִּי יְהוֹנָתָן אַיְבְּשִׁיץ זי"ע (יַעֲרוֹת דְּבַשׁ סוֹף דְּרוּשׁ טו ד"ה וְדַע) אֶת הַפָּסוּק (תְּהִלִּים מט,ה) 'אֶפְתַּח בְּכִנּוֹר חִידָתִי', וְלֹא מָצִינוּ שׁוּם חִידָה בְּמִזְמוֹר זֶה, אֶלָּא, הַ'חִידָה הַסְּתוּמָה' הִיא הַקּוֹשְׁיָא שֶׁכָּל אִישׁ מַקְשֶׁה עַל חֲבִילַת הַיִּסּוּרִים שֶׁלּוֹ מַדּוּעַ נִגְזַר עָלָיו לִסְבֹּל כָּל כָּךְ הַרְבֵּה יִסּוּרִים וּמַכְאוֹבִים, ע"ז אָמַר 'בְּכִנּוֹר חִידָתִי', כִּי נוֹדַע בְּכִנּוֹר כַּאֲשֶׁר יְדָחֵק בְּנִימָא יִשְׁמַע קוֹל, וְיוֹתֵר אֲשֶׁר דּוֹפֵק בְּאֶצְבָּעוֹ בְּנִימָא וְדָחְקוֹ - יוֹתֵר מַשְׁמִיעַ קוֹל, וְכֵן הַדָּבָר בְּבֶן אָדָם, יוֹתֵר שֶׁסּוֹבֵל דְּחַק וְצַעַר וְיָגוֹן, יוֹתֵר רֵיחוֹ נוֹדֵף וּמֵאִיר נִשְׁמָתוֹ, כְּכִנּוֹר הַמַּשְׁמִיעַ קוֹל עָרֵב וְנִגּוּנִי בְּיוֹתֵר דָּחְקוֹ וְדָפְקוֹ, וּלְכָךְ אָמַר בְּכִנּוֹר חִידָתִי, עכ"ל.

וְכָךְ כָּתַב הֶחָזוֹן אִישׁ זי"ע לְאֶחָד שֶׁהָיָה 'בַּעַל יִסּוּרִים', וְאָמְנָם חֲבִיבִים יִסּוּרִים לָזֶה שֶׁרוֹאֶה אוֹתָם כִּשְׁלוּחֵי דְּרַחֲמָנָא, וּמְהַדְּקִים אֶת הַקֶּשֶׁר בֵּין יוֹצֵר לְיוֹצָרוֹ יִת', וּמַעֲלִים אוֹתוֹ לְעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ אוֹר, מוֹרֶם מִנְּטִיּוֹת גּוּפָנִיּוֹת וְזֶה כָּל הָאָדָם, וְאַשְׁרֵי חֶלְקוֹ (אִגְּרוֹת ח"א סִי' רא).

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כז,א) נֶאֱמַר 'וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאֹת' (עי' רָשִׁ"י, כְּשֶׁנֶּעֱקַד ע"ג הַמִּזְבֵּחַ... בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם וְרָאוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת וְהָיוּ בּוֹכִים וְיָרְדוּ דִּמְעוֹתֵיהֶם וְנָפְלוּ עַל עֵינָיו לְפִיכָךְ כָּהוּ עֵינָיו), דָּבָר נוֹרָא הֵבִיא בְּסֵפֶר פְּנִינִים יְקָרִים הֶחָדָשׁ (בְּפָרָשָׁתֵנוּ, ד"ה בַּמִּדְרָשׁ שו"ט) דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה רָאָה אֶת הַשְּׁכִינָה נִגְזַר עָלָיו מִיתָה (כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּתוּ נָדָב וְאֲבִיהוּ כְּשֶׁהִבִּיטוּ בַּשְּׁכִינָה), לָכֵן נַעֲשָׂה סוּמָא שֶׁהֲרֵי הַ'סּוּמָא חָשׁוּב כְּמֵת' (נְדָרִים סד:), וְאַל תַּקְשֶׁה מַדּוּעַ לֹא נִסְתַּמְּאוּ עֵינָיו מִיָּד בְּעֵת הָעֲקֵדָה, כִּי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה עֲדַיִן לֹא נוֹלְדוּ לוֹ בָּנִים, וְגַם עי"ז נֶחְשָׁב כְּמֵת, עַל כֵּן הָיוּ יְכוֹלִים לְהִשְׁאִירוֹ עִם מְאוֹר עֵינָיו, רַק 'וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק' וְאָז נוֹלְדוּ לוֹ בָּנָיו (שֶׁהֲרֵי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בֶּן שִׁשִּׁים

הָיָה, וקי"ל בֶּן שִׁשִּׁים לַזְּקֻנָה) מִמֵּילָא הֶכְרַח לָבוֹא לִידֵי 'וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאוֹת'. וּמִכָּאן יִלְמַד הָאָדָם, שֶׁלֹּא לִבְכּוֹת וּלְהִתְאוֹנֵן עַל חִסָּרוֹן וּמַחְסוֹר שֶׁיֵּשׁ לוֹ, כְּחֶסְרוֹן הַבָּנִים וכיו"ב, כִּי לְעוֹלָם אֵין בְּיָדוֹ לָדַעַת אֵיזוֹ צָרָה נִמְנַעַת מִמֶּנּוּ בִּזְכוּת מַחְסוֹר וּכְאֵב זֶה הָעוֹבֵר עָלָיו, השי"ת יְרַחֵם עַל בָּנָיו וְיַשְׁפִּיעַ עֲלֵיהֶם אַךְ טוֹב כָּל הַיָּמִים.

מְסֻפָּר עַל יְהוּדִי שֶׁקִּבֵּל בִּפְנֵי הגה"ק הַסְּטַיְפְּלֶער זצוק"ל עַל צָרוֹת וְחוֹבוֹת דְּעָדוּ עָלָיו, וְכָל כָּךְ רַבְתָּה סְאַת צָרוֹתָיו עַד שֶׁאָבַד לוֹ הַטַּעַם בְּחַיָּיו, עָנָהוּ הגה"ק, ר' יְהוּדִי, מַדּוּעַ הִנְּךָ כֹּה בָּטוּחַ שֶׁנָּכוֹנוּ לְךָ עוֹד כָּל כָּךְ הַרְבֵּה 'שְׁנוֹת חַיִּים' - שֶׁיֵּשׁ לְךָ 'טַעֲנָה' שֶׁאֵינָם עוֹבְרִים עָלֶיךָ בַּנְּעִימִים, אוּלַי כְּבָר כָּלוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ, וְכָל זְכוּת קִיּוּמְךָ בָּעוֹלָם אֵינוֹ אֶלָּא בִּזְכוּת הַיִּסּוּרִים וְהַטְּרָדוֹת הַבָּאִים עָלֶיךָ, וּבָזֶה נִשְׁתַּנָּה כָּל מַהֲלַךְ מַחְשַׁבְתּוֹ, וְהֵחֵל לְהָבִין שֶׁבְּכָל הַנַּעֲשֶׂה בָּעוֹלָם יֵשׁ טַעַם וְסִבָּה מִלְּמַעְלָה לְטוֹבָתוֹ הַגְּמוּרָה.

אֶשְׁכּוֹן אֶת דַּכָּא – הַבְּרָכָה שֶׁבָּאָה לְאָדָם בִּזְכוּת שִׁפְלוּת רוּחוֹ

יְדוּעָה וּמְפֹרְסֶמֶת קְשִׁיַּת הָרַ"ן (דְּרָשׁוֹת הָרַ"ן דְּרוּשׁ ה), מַדּוּעַ סִבֵּב ה' שֶׁיִּצְחָק יִרְצֶה לְבָרֵךְ אֶת עֵשָׂו וְלֹא אֶת יַעֲקֹב, וְהֶצְרַךְ יַעֲקֹב לְהוֹצִיאָן בְּמִרְמָה. וּמְבָאֵר הרה"ק מַקְוֵ'גְּלוֹב זי"ע (אֶרֶץ צְבִי תרפ"ה בד"ה בְּדְּרָשׁוֹת), דְּיָדוּעַ שֶׁאֵין מַעְלָה כַּעֲנָוָה וְשִׁפְלוּת הָרוּחַ, וְאִיתָא (סוֹטָה ה.) 'אֲנִי אֶת דַּכָּא ־ אִתִּי דַּכָּא, עַל כֵּן אֵין לְךָ זְמַן מְסֻגָּל לִבְרָכוֹת כְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁיַּעֲקֹב רָאָה שֶׁיִּצְחָק אוֹהֵב אֶת עֵשָׂו יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, וְהוּא עוֹמֵד לְבָרֵךְ אֶת עֵשָׂו וְלֹא אוֹתוֹ, וְאַךְ רָאָה שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם אֵין מוֹנְעִים זֹאת מִיִּצְחָק, נַעֲשָׂה לִבּוֹ נִשְׁבָּר וְנִדְכָּא שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ, כִּי הֶחְשִׁיב אֶת עַצְמוֹ לְגָרוּעַ מֵעֵשָׂו, וְכִדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (בר"ר סה, יא־טו) שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה הָיָה 'אָנוּס וְכָפוּף וּבוֹכֶה, וְהָיָה לִבּוֹ נָמֵס כַּשַּׁעֲוָה', וְלֹא הָיְתָה לוֹ אָז שׁוּם יֵשׁוּת וּמְצִיאוּת, וְזוֹ שִׁעַת הַכֹּשֶׁר שֶׁאֵין כָּמוֹהָ לְקַבֵּל הַבְּרָכוֹת. וּמִזֶּה לְמוּד לְכָל אָדָם, לְפִי מָה שֶׁהוּא נִכְנָע וְשָׁפֵל בְּעֵינָיו כָּךְ הוּא כְּלִי רָאוּי וּמְכֻשָּׁר לְקַבֵּל הַבְּרָכוֹת שֶׁל יַעֲקֹב (שֶׁהֵם אוֹצָר בָּלוּם שֶׁל טוֹבָה וּבְרָכָה בְּרוּחָנִיּוּת וְגַשְׁמִיּוּת גַּם יַחַד), כִּי 'מַעֲשֵׂה אָבוֹת סִימָן לַבָּנִים', עכ"ל.

בְּדֶרֶךְ זֶה בֵּאֵר הַ'כְּלִי יָקָר' (לְהַלָּן מח, טז) אֶת הַטַּעַם שֶׁהִקְדִּים יַעֲקֹב אֶת אֶפְרַיִם עַל פְּנֵי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר, וְאָמַר (שָׁם יט) 'גַּם הוּא יִהְיֶה לְעָם וְגַם הוּא יִגְדָּל וְאוּלָם אָחִיו הַקָּטֹן יִגְדַּל מִמֶּנּוּ', וז"ל: אֲבָל מ"מ אָחִיו הַקָּטֹן יִגְדַּל מִמֶּנּוּ, כִּי הקב"ה בּוֹחֵר בְּיוֹתֵר בִּקְטַנִּים, וְכָל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צַד קַטְנוּת אָז בְּיוֹתֵר הקב"ה מַגְבִּיהוֹ לְשִׁיתוֹ לְאַלְפֵי רְבָבָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ז, ז) 'לֹא מֵרֻבְּכֶם מִכָּל הָעַמִּים חָשַׁק ה' בָּכֶם וְגוֹ' כִּי אַתֶּם הַמְעַט', וּכְתִיב (יְשַׁעְיָה ס, כב) 'הַקָּטֹן יִהְיֶה לָאֶלֶף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עָצוּם'. וְקָרָה זֶה לְכָל זֶרַע אַבְרָהָם, כִּי יִשְׁמָעֵאל בְּכוֹר לְאַבְרָהָם - נִפְסַל יִשְׁמָעֵאל וְנִבְחַר יִצְחָק, עֵשָׂו בְּכוֹר לְיִצְחָק - נִפְסַל עֵשָׂו וְנִבְחַר יַעֲקֹב, רְאוּבֵן בְּכוֹר לְיַעֲקֹב - נִפְסַל רְאוּבֵן וְנִבְחַר יוֹסֵף, מְנַשֶּׁה בְּכוֹר לְיוֹסֵף - נִבְחַר אֶפְרַיִם בְּיוֹתֵר, וְרָמַז זֶה הַלֹּא דָּבָר הוּא וְהַמַּשְׂכִּילִים יָבִינוּ, עכ"ל.

בְּעִנְיָן זֶה, יֵשׁ בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כז, כז) 'רְאֵה רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה'', וּמְבָאֵר הרה"ק רַבִּי לֵיבּ אִגֵּר זי"ע (תּוֹרַת אֱמֶת, ד"ה וַיָּרַח אֶת רֵיחַ), כִּי מָה מְאֹד נִשְׁבַּר לֵב יַעֲקֹב אָבִינוּ כְּשֶׁנִּכְנַס אֶל יִצְחָק אָבִיו כְּשֶׁהוּא לָבוּשׁ בִּבְגְדֵי עֵשָׂו הַחֲמוּדוֹת, וְלָכֵן הִרְגִּישׁ יִצְחָק 'רֵיחַ טוֹב' הָעוֹלֶה וּבָא מִשִּׁבְרוֹן לִבּוֹ, וע"ז אָמַר 'רְאֵה רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה'', כִּי כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּעֵשֶׂב הַבְּשָׂמִים 'קוֹטְמוֹ וּמֵרִיחַ בּוֹ', הַיְנוּ אַף כִּי בְּכָל שָׁעָה יֵשׁ לוֹ רֵיחַ טוֹב, מִכָּל מָקוֹם בְּשָׁעָה שֶׁקּוֹטְמִים וּמוֹלְלִים אוֹתוֹ רֵיחוֹ נוֹדֵף בְּיוֹתֵר, כֵּן הוּא בְּכָל יְהוּדִי, בְּשָׁעָה שֶׁנִּשְׁבָּר לִבּוֹ בְּקִרְבּוֹ, עוֹלֶה מִמֶּנּוּ 'רֵיחַ טוֹב' בְּיֶתֶר שְׂאֵת וּבְיֶתֶר עֹז.

וּתְפִלָּה הַבָּאָה מִתּוֹךְ לֵב נִשְׁבָּר מִתְקַבֶּלֶת הִיא בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּ צַדִּיקִים בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כה, כא) 'וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ', וּבְרֹשִׁ"י 'וַיֶּעְתַּר - הִרְבָּה וְהִפְצִיר בִּתְפִלָּה', וְלִכְאוֹרָה נִרְאֶה מִדְּבָרָיו שֶׁרַק יִצְחָק הָצְרַךְ לְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה וְלֹא רִבְקָה, וּבְאוֹר הַדָּבָר, כִּי הִיא הָיְתָה 'צִדְקָנִית בַּת רָשָׁע' וְלִבָּהּ הָיָה שָׁבוּר בְּקִרְבָּהּ בְּיִדְעָהּ בְּקִרְבָּהּ מֵהֵיכָן מוֹצָאָהּ וְיִחוּסָהּ (עי' טור או"ח סי' נג, ובט"ז סק"ג), עַל כֵּן עָלְתָה תֻּכָּף תְּפִלָּתָהּ הַשָּׁמַיְמָה, אֲבָל יִצְחָק שֶׁהָיָה צַדִּיק בֶּן צַדִּיק לֹא הָיָה נִשְׁבָּר לִבּוֹ כָּל כָּךְ (אֵין לָנוּ שֵׁמֶץ הַשָּׂגָה בְּיִצְחָק אָבִינוּ, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לְהִתְבּוֹנֵן וְלִלְמֹד לְפִי דַּרְכֵּנוּ), וּמִשּׁוּם הָכִי הֻכְרַח לְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה.

הרה"ק מִבֶּערְזָן זי"ע מֵבִיא מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בִּיהוּדִי עָשִׁיר שֶׁחַי בְּיָמָיו שֶׁל הרה"ק רַבִּי מֵאִיר מִפָּרְמִישְׁלָאן זי"ע אַךְ לֹא זָכָה לִפְרִי בֶּטֶן, בְּיוֹם מִן הַיָּמִים שָׁלַח אֶת נְוֵת בֵּיתוֹ אֶל הרה"ק רַבִּי מֵאִיר לְבַקֵּשׁ בִּרְכָתוֹ, וְצִוָּה עָלֶיהָ לוֹמַר לְרַבִּי כִּי מוּכָן הוּא אֶפְלוּ לְהַפְסִיד אֶת רֹב עָשְׁרוֹ וּבִלְבַד שֶׁיִּזְכֶּה לְזֶרַע שֶׁל קַיָּמָא. כַּאֲשֶׁר עָמְדָה מוּל פְּנֵי הַקֹּדֶשׁ הִתְבַּלְבְּלָה בִּלְשׁוֹנָהּ וְאָמְרָה 'בַּעֲלִי מוּכָן אֶפְלוּ לִהְיוֹת אָדָם עָשִׁיר וּבִלְבַד שֶׁיִּזְכֶּנּוּ הקב"ה בַּבָּנִים', נַעֲנָה רַבִּי מֵאִיר וְאָמַר, נָאֶה אָמַרְתְּ, וְלֹא כְּדִבְרֵי הַשְּׁטוּת שֶׁאָמַר הַבַּעַל, שֶׁכְּאִלּוּ עֲלֵיכֶם 'לְוֻתֵּר' עַל הָעֲשִׁירוּת בִּכְדֵי לִזְכוֹת בְּזֶרַע שֶׁל קַיָּמָא, וְכִי הַיָּד ה' תִּקְצַר לְהַעֲנִיק לָכֶם שְׁנֵיהֶם גַּם יַחַד - עֲשִׁירוּת וְזֶרַע קָדֵשׁ, וְעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה בְּיָדְכֶם לְהָנוֹת מִטּוּבוֹ וְחַסְדּוֹ הַגָּדוֹל הֵן עֲשִׁירוּת וְהֵן בָּנִים וּבְנֵי בָּנִים.

עפי"ז בֵּאֵר הרה"ק מִבֶּרְזָ'אן זי"ע אֶת דִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ (ב"ר סג,ה) עה"פ 'וַיִּעְתַּר יִצְחָק לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ', אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁשָּׁפַךְ תְּפִלּוֹת בְּעֹשֶׁר, שֶׁהֲרֵי יִצְחָק אָבִינוּ עָשִׁיר גָּדוֹל הָיָה, וְכִדְאִיתָא (ב"ר סד,ו) 'זֶבֶל פִּרְדּוֹתָיו שֶׁל יִצְחָק וְלֹא כַּסְפּוֹ וּזְהָבוֹ שֶׁל אֲבִימֶלֶךְ', וְכַאֲשֶׁר בִּקֵּשׁ וְחִלָּה אֶת פְּנֵי בּוֹרְאוֹ שֶׁיְּזַכֵּהוּ בְּבָנִים הֶאֱמִין בְּכָל לִבּוֹ וְנַפְשׁוֹ כִּי בְּיַד הקב"ה לְהַעֲנִיק לוֹ בָּנִים וּלְהַשְׁאִירוֹ בַּעֲשִׁירוּתוֹ, וְעַל כֵּן בִּקֵּשׁ שֶׁיְּזַכֵּהוּ הקב"ה הֵן בְּבָנִים וְהֵן בְּעֹשֶׁר.

וְאֶת עֶשֶׂו שָׂנֵאתִי – לְהִתְרַחֵק מִדַּרְכֵי עֵשָׂו הָרָשָׁע, וּלְהִתְבּוֹנֵן בְּכָל דָּבָר עַל תַּכְלִיתוֹ

בְּרָשִׁ"י רֵישׁ פָּרָשָׁתֵנוּ (כה,יט), 'וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק - יַעֲקֹב וְעֵשָׂו הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה', רָמְזוּ בָּהּ צַדִּיקִים, שֶׁעַל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לָדַעַת שֶׁהוּא עוֹמֵד תָּמִיד בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים - וּבְיָדוֹ הַבְּחִירָה אִם לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו שֶׁל יַעֲקֹב דֶּרֶךְ הַטּוֹב וועוה"ב, אוֹ בְּדַרְכֵי עֵשָׂו דֶּרֶךְ הָרַע, וְעָלָיו לַעֲשׂוֹת הַפָּרָשָׁה - לְהַבְדִּיל בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וְלָלֶכֶת אַחֲרֵי ה' וְתוֹרָתוֹ.

וּלְהַרְחָקָה זוֹ יָבוֹא רַק ע"י קְבִיעַת 'גְּדָרִים וּסְיָגִים', וְכֹה אָמַר הרה"ק הַ'יִטַּב לֵב' זי"ע בְּהַסְפֵּדוֹ עַל הגה"ק הַמְּהָרָ"ם שי"ק זי"ע (נֶפֶשׁ יְהוֹנָתָן, בְּפָרָשָׁתֵנוּ) דְּהִנֵּה בְּעֵשָׂו כְּתִיב (כה,כז) 'וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים' וצ"ב, מָה 'דָּבָר וְהִפּוּכוֹ' יֵשׁ כָּאן, מָה עִנְיַן אִישׁ שָׂדֶה לְיוֹשֵׁב אֹהָלִים, אֶלָּא דחז"ל אָמְרוּ עַל הַפָּסוּק (שְׁמוֹת כב,ל) 'וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכֵלוּ' וְאָמְרוּ חָז"ל (חֻלִּין קטז:) דְּהַיְנוּ בָּשָׂר שֶׁיָּצָא חוּץ לִמְחִיצָתוֹ, וּכְלוֹמַר שֶׁאִישׁ שָׂדֶה' מְרַמֵּז עַל מִי שֶׁאֵין לוֹ מְחִצּוֹת, וְלֹא הִצִּיב לְעַצְמוֹ גְּדָרִים וּסְיָגִים, זֶה הָאִישׁ טְרֵפָה הוּא, לְעֻמָּתוֹ יַעֲקֹב אָבִינוּ נִקְרָא 'יוֹשֵׁב אֹהֶל' הוּא מָקָף מֵאַרְבַּע צְדָדָיו בִּמְחִצּוֹת - גְּדָרִים וּסְיָגִים לְהִתְרַחֵק מִן הָעֲבֵרָה (וּבָא לְשַׁבֵּחַ אֶת הַמְּהָרָ"ם שֶׁכָּל יָמָיו הָלַךְ בִּדְרָכֵי אָבוֹת וְהִצִּיב גְּדֵרֵי קְדֻשָּׁה), וְזֶה כָּל הַהֶבְדֵּל בֵּין יַעֲקֹב לְעֵשָׂו - אִם יֵשׁ לָאִישׁ גָּדֵר וּסְיָג הֲרֵי הוּא מִבְּנֵי יַעֲקֹב וּלְהֵפֶךְ ח"ו...

וְהִנֵּה יַעֲקֹב אָמַר לְאָבִיו 'אָנֹכִי עֵשָׂו בְּכֹרֶךָ' (כז,יט), וִידוּעָה הַתְּמִיהָה כֵּיצַד יֹאמַר כֵּן יַעֲקֹב אע"ה שֶׁהָיָה עַמּוּד הָאֱמֶת (וְעַיֵּן רָשִׁ"י), נוֹרָאוֹת מְבָאֵר בָּהּ הרה"ק הַ'חָתָם סוֹפֵר' (תּוֹרַת מֹשֶׁה הַשָּׁלֵם בְּפָרָשָׁתֵנוּ) שֶׁהֲרֵי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הָיָה יַעֲקֹב לָבוּשׁ בִּבְגָדָיו שֶׁל עֵשָׂו, וּמַלְבּוּשָׁיו שֶׁל אָדָם מַשְׁפִּיעִים עַל הַלּוֹבֵשׁ אוֹתָם, וְלָכֵן, כְּשֶׁהָיָה עוֹמֵד בִּבְגָדֵי עֵשָׂו לֹא הָיָה שֶׁקֶר גָּמוּר לוֹמַר 'אָנֹכִי עֵשָׂו' שֶׁהֲרֵי כָּעֵת הוּא נִשְׁפַּע וּמְקַבֵּל מִמַּהוּתוֹ שֶׁל עֵשָׂו.

גַּם מָצִינוּ בְּפָרָשָׁתֵנוּ עַד כַּמָּה 'הַמָּקוֹם' גּוֹרֵם, וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רָשִׁ"י מָה שֶׁנֶּאֱמַר (כה,כב) 'וַיִּתְרֹצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ - רַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּהוּ לְשׁוֹן רִיצָה, כְּשֶׁהָיְתָה עוֹבֶרֶת עַל פִּתְחֵי שֵׁם וְעֵבֶר יַעֲקֹב רָץ וּמְפַרְכֵּס לָצֵאת, עוֹבֶרֶת עַל פִּתְחֵי ע"ז עֵשָׂו מְפַרְכֵּס לָצֵאת', וַהֲרֵי שֶׁעָצָם הַקִּרְבָה לְאוֹתָם מְקוֹמוֹת כְּבָר הִשְׁפִּיעָה כָּל כָּךְ עַד שֶׁפִּרְכְּסוּ לָצֵאת, וּמִכָּאן יִלְמַד הָאָדָם עַד כַּמָּה צָרִיךְ לְהַרְחִיק עַצְמוֹ מִמְּקוֹמוֹת שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים.

וְכָךְ פֵּרֵשׁ הַמַּגִּיד מִזְלָזִ'יץ זי"ע בְּסִפְרוֹ 'תּוֹרֵי זָהָב' (כה,כה) מָה שֶׁנֶּאֱמַר בְּיַעֲקֹב 'וְיִדּוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו', כִּי יָדוּעַ שֶׁאֵין הַיֵּצֶר הָרַע מְנַסֶּה בַּתְּחִלָּה לְהַחְטִיא אֶת הָאָדָם בַּעֲבֵרוֹת חֲמוּרוֹת, אֶלָּא מִתְּחִלָּה מְפַתֶּה אוֹתוֹ לַעֲבֵרָה קַלָּה, בְּדִבָּרִים 'שֶׁאָדָם דַּשׁ בַּעֲקֵבוֹ', וְאִם יִשְׁמַע לוֹ ח"ו יַמְשִׁיךְ לְהָסִית אוֹתוֹ לַעֲבֵרָה חֲמוּרָה יוֹתֵר, וְהַיּוֹם אוֹמֵר לוֹ עֲשֵׂה כָּךְ וּלְמָחָר אוֹמֵר לוֹ עֲשֵׂה כָּךְ עַד שֶׁאוֹמֵר לוֹ לֵךְ עֲבֹד ע"ז (שַׁבָּת קה:), וְעִקַּר עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁלֹּא לָתֵת לוֹ אֶפְלוּ פֶּתַח קָטָן שֶׁמִּמֶּנּוּ יִכָּנֵס לְהַפִּילוֹ, אֶלָּא תֵּכֶף שֶׁכְּבָא לְהַסִּיתוֹ

לְדָבָר כַּל יַעֲמֹד כְּנֶגְדּוֹ לְהַכְנִיעוֹ. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב בְּיַעֲקֹב 'וְיָדוֹ אוֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו', שֶׁמִּיָּד כַּאֲשֶׁר בָּא 'עֵשָׂו' הוּא הַיֵּצֶר הָרַע לְהַחְטִיאוֹ בְּדְבָרִים שֶׁאָדָם דָּשׁ בַּעֲקֵבָיו הֲרֵי יָדוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אוֹחֶזֶת בּוֹ - בְּיֵצֶר הָרַע לְהַכְנִיעוֹ. מֵעִין זֶה פֵּרֵשׁ הרה"ק הָאֹרַח לְחַיִּים מִזְלָטְשׁוֹב זי"ע (ד"ה א"י וְיָדוֹ) 'כְּלוֹמַר, הָעֲבֵרוֹת שֶׁהָיָה עֵשָׂו דָּשׁ בַּעֲקֵבָיו וְלֹא הָיָה אֶצְלוֹ שׁוּם נְדָנוּד עֲבֵרָה, יַעֲקֹב אָחַז בָּהֶם וּשְׁמָרָם מְאוֹד מְאוֹד לַעֲשׂוֹתָם'.

כַּדְּבָרִים הָאֵלּוּ כָּתַב הרה"ק הַ'דִּבְרֵי שְׁמוּאֵל' זי"ע (בְּפָרָשָׁתֵנוּ ד"ה וּלְאֹם) לְפָרֵשׁ מָה שֶׁאָמְרוּ חָז"ל (מְגִלָּה ו.) עַל הַפָּסוּק 'וּלְאֹם מִלְאֹם יֶאֱמַץ' - כְּשֶׁזֶּה קָם זֶה נוֹפֵל, וז"ל: אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי הַדְּבָרִים בְּיַחַד, אִם יְהוּדִי מֵקֵל לְעַצְמוֹ בְּעִנְיָן כָּלְשֶׁהוּ נַעֲשֶׂה לְבַסּוֹף קַל, וְאִם הוּא מַקֵּל עוֹד יוֹתֵר סוֹפוֹ שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה קַל שֶׁבַּקַּלִּים ח"ו. הַכְּלָל הוּא, שֶׁאָסוּר לָזוּז אֲפִלּוּ כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה מִגְּבוּל הַקְּדֻשָּׁה.

נוֹרָאוֹת אָמַר הגה"ק הַ'בֶּן אִישׁ חַי' זי"ע (עַי' בא"ח דְּרָשׁוֹת, פָּרָשַׁת בְּהַעֲלֹתְךָ ד"ה וְכִי תָּבוֹאוּ מִלְחָמָה) בְּדִבְרֵי חָז"ל (בר"ר סה,כ) עַל הַפָּסוּק בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כז,כב) 'הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו - בְּשָׁעָה שֶׁיַּעֲקֹב מַרְכִּין בְּקוֹלוֹ (נֶחְלַשׁ מִלְּהַשְׁמִיעַ קוֹלוֹ בַּתּוֹרָה וּבִתְפִלָּה) יְדֵי עֵשָׂו שׁוֹלְטוֹת', וְלִכְאוֹרָה קָשֶׁה מַדּוּעַ הִזְכִּירוּ אֶת הַ'יָּדַיִם', וַהֲרֵי עִקַּר כֹּחוֹ שֶׁל עֵשָׂו הוּא בַּחֶרֶב, וּכְמוֹ שֶׁבֵּרְכוֹ יִצְחָק 'עַל חַרְבְּךָ תִּחְיֶה' (פְּסוּק מ), וְה'יָּד' אֵינָהּ אֶלָּא אוֹחֶזֶת אֶת הַחֶרֶב. וּבֵאֵר עַל פִּי מָה שֶׁאָמְרוּ חָז"ל (בר"ר ה,י) בְּשָׁעָה שֶׁנִּבְרָא הַבַּרְזֶל בְּשִׁשָּׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית הִתְחִילוּ כָּל הָאִילָנוֹת מְרַתְּתִים וּמִתְיָרְאִים, כִּי עַתָּה נִבְרָא הַבַּרְזֶל שֶׁמִּמֶּנּוּ עֲשׂוּי הַגַּרְזֶן שֶׁהוּא מַשְׁחִית וְגוֹדֵעַ אֶת הָעֵצִים, 'אָמַר לָהֶם הַבַּרְזֶל, מָה לָכֶם מְרַתְּתִים, עֵץ מִכֶּם אַל יִכָּנֵס בִּי וְאֵין אֶחָד מִכֶּם נִזּוֹק', כְּלוֹמַר, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַחְטֹב אֶת הָעֵץ רַק עַל יְדֵי הַבַּרְזֶל שֶׁבְּרֹאשׁ הַגַּרְזֶן, כִּי עֲדַיִן נִצְרָךְ לְהָשִׂים בְּתוֹכוֹ חֲתִיכַת עֵץ שֶׁתְּשַׁמֵּשׁ כְּ'בֵית יָד', וְאָז יוּכַל חוֹטֵב הָעֵצִים לְהָנִיף יָדוֹ בְּחָזְקָה לִגְדֹּעַ אֶת הָעֵץ. וְנִמְצָא שֶׁכָּל כֹּחוֹ שֶׁל הַ'בַּרְזֶל' כְּנֶגֶד הָ'עֵצִים' הוּא רַק בְּאֶמְצָעוּת הָ'עֵצִים' עַצְמָם. וְזֶהוּ שֶׁדִּיְּקוּ חָז"ל בִּלְשׁוֹנָם עַל יְדֵי עֵשָׂו, שֶׁאַף שֶׁעֵשָׂו קִבֵּל אֶת כֹּחַ הַ'חֶרֶב' מִיִּצְחָק, אַךְ אִי אֶפְשָׁר לַחֶרֶב בְּלֹא בֵּית יָד, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה אֵין עֵשָׂו יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֹחוֹ אֶלָּא אִם יֵשׁ לוֹ 'סִיּוּעַ' מִיַּעֲקֹב, וְהֵינוּ בְּאֹפֶן שֶׁנֶּחְלַשׁ קוֹל יַעֲקֹב. וּבָזֶה בֵּאֵר הֵיטֵב לְשׁוֹן הַתְּפִלָּה (מוֹסָף שֶׁל שָׁלוֹשׁ רְגָלִים) 'וְאֵין אֲנַחְנוּ יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת חוֹבוֹתֵינוּ בְּבֵית בְּחִירָתְךָ בְּבֵית הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו מִפְּנֵי הַיָּד שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה בְּמִקְדָּשֶׁךָ', שֶׁ'יָּד' זֶה מוֹרֶה עַל הַ'בֵּית יָד' וְהַסִּיּוּעַ שֶׁנָּתְנוּ בָּעֲוֹנוֹתֵינוּ לְעֵשָׂו וּמַמְשִׁיכֵי דַּרְכּוֹ, שֶׁרַק מִכֹּחַ זֶה הָיוּ יְכוֹלִים לְהַחֲרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

וּכְדֶרֶךְ שֶׁהַדְּבָרִים אֲמוּרִים בְּכָלָל כָּךְ נֶאֶמְרוּ גַּם לַפְּרָט, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַיֵּצֶר הָרַע לְהַחֲרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַפְּרָטִי שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד אֶלָּא אִם נוֹתֵן לוֹ 'יָד' - עַל יְדֵי שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד כְּחוֹמָה בְּצוּרָה עַל גְּדֵרֵי הַקְּדֻשָּׁה. וְשׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מִלְּסַיֵּעַ לַשּׁוֹנֵא הַגָּדוֹל הוּא הַיֵּצֶר"ר לְכִבּשׁ אֶת מִקְדָּשׁוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ.

וְעַד הֵיכָן הַדְּבָרִים מַגִּיעִים יֵשׁ לִלְמֹד מִמָּה שֶׁכָּתַב 'רַבֵּנוּ בְּחַיֵּי' לְבָאֵר בְּדִבְרֵי הַכָּתוּב בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כו, טו-כא) 'וְכָל הַבְּאֵרֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ... וַיָּשָׁב יִצְחָק וַיַּחְפֹּר אֶת בְּאֵרֹת הַמַּיִם... וַיִּקְרָא לָהֶם שֵׁמוֹת כַּשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר קָרָא לָהֶן אָבִיו... הִרְחִיב ה' לָנוּ וּפָרִינוּ בָּאָרֶץ', וז"ל: יַגִּיד הַכָּתוּב, כִּי מִתּוֹךְ הַקִּנְאָה שֶׁנִּתְקַנְּאוּ בּוֹ פְּלִשְׁתִּים סָתְמוּ כָּל הַבְּאֵרוֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ בִּימֵי אַבְרָהָם אָבִיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכַל יִצְחָק לְהוֹעִיל עַצְמוֹ בָּהֶן וּלְהַשְׁקוֹת זְרִיעוֹתָיו וּמִקְנֵהוּ, וְאח"כ נִתְגַּבֵּר יִצְחָק וְחָזַר וְחָפַר אוֹתָן, וְקָרָא לָהֶם כַּשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר קָרָא לָהֶן אָבִיו, וְעָשָׂה כֵּן לִכְבוֹד אָבִיו. וּמִמָּה שֶׁהַתּוֹרָה הוֹדִיעָה זֶה, נִרְאֶה שֶׁנֶּחְשַׁב לוֹ לִזְכוּת. וְיֵשׁ בָּזֶה הִתְעוֹרְרוּת, וְקַל וָחֹמֶר, שֶׁלֹּא יְשַׁנֶּה אָדָם מִדֶּרֶךְ אֲבוֹתָיו, שֶׁהֲרֵי יִצְחָק אֲפִלּוּ אֶת שְׁמוֹת הַבְּאֵרוֹת שֶׁקָּרָא אָבִיו לֹא רָצָה לְשַׁנּוֹתָן, וְזֶה קַל וָחֹמֶר לְדַרְכֵי הָאֲבוֹת וּמִנְהֲגוֹתֵיהֶם וּמוּסָר שֶׁלָּהֶם, וְאוּלַי מִפְּנֵי זֶה לֹא נִשְׁתַּנָּה שְׁמוֹ כְּמוֹ שְׁאָר הָאָבוֹת (אַבְרָם לְאַבְרָהָם, יַעֲקֹב לְיִשְׂרָאֵל) וְזוֹ מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה עכל"ק, וּדְבַר שְׂפָתַיִם אַךְ לְמוֹתָר.

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כה, כה-כו), 'וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו, וְאַחֲרֵי כֵן יָצָא אָחִיו וְיָדוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב', אִיתָא מהרה"ק הַ'תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף' זי"ע (אות א) לְרַמֵּז בִּשְׁמָם שֶׁל יַעֲקֹב וְעֵשָׂו אֶת מַהוּתָם וְהֶבְדֵּל שֶׁבֵּינֵיהֶם, כִּי הִנֵּה יַעֲקֹב אָבִינוּ נִקְרָא שְׁמוֹ 'יַעֲקֹב' עַל שֵׁם שֶׁ'יָּדוֹ אוֹחֶזֶת בַּעֲקֵב',

וַעֲקֵב הוּא גַּם מִלְּשׁוֹן 'סוֹף', כִּי כָּךְ הָיְתָה דַּרְכּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ, לְהַבִּיט בְּכָל עֵת נְסָיוֹן אֶל סוֹף דָּבָר, וְהָיָה מִתְבּוֹנֵן עַל תַּכְלִיתוֹ הַאִם יֵצֵא מִכָּךְ טוֹב אוֹ רַע, וְרַק לִפְי"ז גָּמַר אוֹמֶר אִם לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר אוֹ לָאו. משא"כ עֵשָׂו כִּשְׁמוֹ הוּא 'עֵשָׂו' מִלְּשׁוֹן עֲשִׂיָּה, מֵעוֹלָם לֹא עָמַד לְהִתְבּוֹנֵן קֹדֶם עֲשׂוֹתוֹ אֵיזוֹ פְּעֻלָּה, הַאִם יַרְוִיחַ מֵעֲשׂוֹת זֹאת אוֹ יַפְסִיד בְּרוּחָנִיּוּת וְאַף בְּגַשְׁמִיּוּת, אֶלָּא עֲשָׂאָה בְּלֹא מַחְשָׁבוֹת רַבּוֹת, וְעַל כֵּן עָשָׂה תּוֹעֵבוֹת רַבּוֹת כִּי לֹא הָיָה מְחַשֵּׁב חֶשְׁבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם לְאָן אַתָּה הוֹלֵךְ, אֶלָּא חַי אֶת הָרֶגַע וְאֶת הַתַּאֲוָה שֶׁבָּעֲרָה בּוֹ בָּעֵת הַזֹּאת.

הרה"ק מִלִּיסְקָא זי"ע (אַךְ פְּרִי תְּבוּאָה בְּפָרָשָׁתֵנוּ) מְבָאֵר הָרֶמֶז בִּקְרִיאַת הַשֵּׁמוֹת עֵשָׂו וְיַעֲקֹב, עַל פִּי מָה שֶׁשָּׁמַע מהרה"ק הַ'יְשְׁמַח מֹשֶׁה' זי"ע (וְנִדְפַּס בְּסִפְרוֹ פַּר' בְּרֵאשִׁית, ד"ה א"י וְלִי מָה יִקְרוּ) בְּשֵׁם בַּעַל הָעִקָּרִים, שֶׁכְּשֶׁנִּדְקְדֵּק בִּפְסוּקֵי הַתּוֹרָה בְּפָרָשַׁת בְּרִיאַת הָעוֹלָם נִמְצָא שֶׁעַל כָּל בְּרִיאָה וּבְרִיאָה אָמַר הקב"ה 'כִּי טוֹב' חוּץ מִבְּרִיאַת הָאָדָם שָׁם לֹא נִזְכַּר כֵּן. וּמְבָאֵר טַעֲמָא דְּמִלְּתָא, שֶׁ'שְׁלֵמוּת' בְּרִיאַת הָאָדָם הִיא רַק לְאַחַר שֶׁיִּתְקַן עַצְמוֹ בַּעֲבוֹדָתוֹ, אֲבָל בְּשָׁעָה שֶׁבָּרָאוֹ הקב"ה לֹא הָיָה אֶלָּא בְּהֵמָה בְּצוּרַת אָדָם, וְלֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר עַל בְּרִיאָה זוֹ 'כִּי טוֹב' שֶׁעֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הקב"ה (בְּרֵאשִׁית א, כו) 'נַעֲשֶׂה אָדָם', שֶׁכְּבָיְכוֹל אָמַר הקב"ה לָאָדָם הָבָה יַחְדָּיו 'נַעֲשֶׂה אָדָם' הקב"ה בְּעֶצֶם הַבְּרִיאָה וְהָאָדָם עַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ. וְכָתַב הרה"ק מִלִּיסְקָא שֶׁכָּל זֶה נֶאֱמַר רַק לְגַבֵּי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם מַשְׁלִימִים עַצְמָם ע"י עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ וְכְבָיְכוֹל הָאָדָם שָׁתַף בִּבְרִיאָתוֹ, אֲבָל אֻמּוֹת הָעוֹלָם הֲרֵי הֵם כְּ'חָמוֹר' וְכִדְרָשַׁת חָז"ל עַל הַפָּסוּק (כב, ה) 'שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר - עִם הַדּוֹמֶה לַחֲמוֹר' וְאֵינָם בְּגֶדֶר 'אָדָם' (שָׁם סא.), וּמִמֵּילָא הֲרֵי הֵם 'עֲשׂוּיִים' כְּבָר מִתְּחִלָּתָם. וּמִשּׁוּם כָּךְ הָיָה עֵשָׂו כְּבָר מִלֵּדָתוֹ 'עֲשׂוּי' וּמְשֻׁלָּם אָמְנָם בְּיַעֲקֹב נֶאֱמַר 'וְיָדוֹ אוֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו' כְּלוֹמַר שֶׁעֲדַיִן אֵינוֹ עָשׂוּי אֶלָּא יָדוֹ אוֹחֶזֶת בַּעֲשִׂיָּה בְּכְדֵי לְהַשְׁלִים עַצְמוֹ עַל יְדֵי מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים, וּמֵהַאי טַעֲמָא קָרָא לוֹ הקב"ה יַעֲקֹב (רָשִׁ"י) לְהוֹרוֹת עַד כַּמָּה חָבִיב לִפְנֵי הקב"ה עֲבוֹדַת הָאָדָם וְיִגִיעָתוֹ.

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כה כד) 'וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לָלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמִם', כָּתַב הָרִיטְבָ"א (סוֹף פְּסָחִים, בְּפֵרוּשׁוֹ עַל הגש"פ ד"ה וְאֶתֵּן לְיִצְחָק) לְבָאֵר מַדּוּעַ נוֹלְדוּ יַעֲקֹב וְעֵשָׂו כִּתְאוֹמִים. כִּי רַבִּים יַעֲנוּ וְיֹאמְרוּ - אֵין בִּיכָלְתִּי לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וַעֲבוֹדָה, כִּי מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁלֹּא נוֹלַדְתִּי לְאָב וָאֵם צַדִּיקִים כִּפְלוֹנִי הַצַּדִּיק, אוֹ יֹאמְרוּ מָה אֶעֱשֶׂה וְלֹא נוֹלַדְתִּי בְּעֵת שֶׁשָּׁלַט מַזָּל טוֹב כִּזְמַן לֵדָתוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי, אוֹ בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹלַד צַדִּיק פְּלוֹנִי. לָזֶה עָשָׂה הקב"ה שֶׁיִּהְיוּ יַעֲקֹב וְעֵשָׂו תְּאוֹמִים שֶׁנּוֹלְדוּ לְאוֹתָם אָב וָאֵם בְּאוֹתוֹ הַמַּזָּל וּבְאוֹתוֹ הַמָּקוֹם, וְאעפי"כ זֶה פֵּרֵשׁ לְרִשְׁעוֹ וְזֶה פֵּרֵשׁ לְתֻמּוֹ וְצִדְקוּתוֹ. לְלַמֶּדְךָ, שֶׁלֹּא הַטֶּבַע גּוֹרֵם וְלֹא הַמָּקוֹם גּוֹרֵם כִּי אִם רְצוֹנוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ שֶׁל אָדָם הוּא הַקּוֹבֵעַ הַאִם יְהֵא כְּ'יַעֲקֹב אָבִינוּ' אוֹ כְּעֵשָׂו אָחִיו...

אָמְנָם דַּרְכּוֹ שֶׁל יֵצֶר - לְבַלְבֵּל אֶת הָאָדָם בְּעֵת הַנִּסָּיוֹן, וְכֵן מָצִינוּ אֵצֶל עֵשָׂו הָרָשָׁע, שֶׁהָיָה מִתְאוֹנֵן עַל יַעֲקֹב 'אֶת בְּכוֹרָתִי לָקַח' 'וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם', וְאֵינוֹ מוּבָן כְּלָל, אֵיזֶה טַעֲנָה יֵשׁ לוֹ לְעֵשָׂו עַל יַעֲקֹב, הֲלֹא הוּא בְּכִבּוּדוֹ וּבְעַצְמוֹ מָכַר אֶת בְּכוֹרָתוֹ תְּמוּרַת נְזִיד עֲדָשִׁים בִּשְׁטָר 'כָּתוּב וְחָתוּם', וּמַהִי טַעֲנָתוֹ עַל יַעֲקֹב, אֶלָּא, שֶׁאָמְנָם, בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה, כְּשֶׁהָיָה עָיֵף וְיָגֵעַ, לֹא רָאָה לְנֶגֶד עֵינָיו כִּי אִם 'נְזִיד עֲדָשִׁים', וְרַק לְאַחַר מִכֵּן כְּשֶׁשָּׁבָה אֵלָיו דַּעְתּוֹ הֵחֵל זוֹעֵק מָרָה 'אֶת בְּכוֹרָתִי לָקַח'.

כְּתִיב (כה, ל) 'וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל יַעֲקֹב הַלְעִיטֵנִי נָא מִן הָאָדֹם הָאָדֹם הַזֶּה עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֱדוֹם', וְצָרִיךְ בֵּאוּר, מַדּוּעַ נִקְרָא 'אֱדוֹם' וְלֹא 'הַלְעִיטֵנִי' אוֹ 'נָא'. אֶלָּא שֶׁשְּׁמוֹ שֶׁל אָדָם נִתַּן לוֹ עַל שֵׁם 'מַהוּתוֹ', וְכָאן כְּשֶׁנִּכְנַס עֵשָׂו הַבַּיְתָה לֹא רָאָה כְּלוּם לְנֶגֶד עֵינָיו, כִּי אִם 'אָדֹם - אָדֹם', וְלֹא חָשַׁב אַף לְרֶגַע אֶחָד הַאִם 'אָדֹם' זֶה מַאֲכַל אָדָם הוּא אוֹ מַאֲכַל בְּהֵמָה, הַאִם קָשֶׁה הוּא אוֹ רַךְ, הַאִם מַזִּיק הוּא לַבְּרִיאוּת אוֹ לָאו, אֶלָּא 'אָדֹם... אָדֹם...' וְתוּ לֹא מִידִי, עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֱדוֹם כִּי זֹאת הָיְתָה כָּל מַהוּתוֹ, לְבַקֵּשׁ וְלִשְׁאֹל כָּל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשׁוֹ מִבְּלִי לַחְקֹר הַאִם טוֹב הוּא הַדָּבָר אִם לָאו. וְשׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהַנְהָגָה זֹאת.

בְּסֵפֶר 'מַרְגָּנִיתָא דְּבֵי רַבָּנָן' (מִשְׁנַת תרמ"ו) הֵבִיא בְּמַעֲרֶכֶת תְּפִלָּה וז"ל: הרה"ק רַבִּי זְאֵב מִזִּיטָמִיר

הִבִּיט פַּעַם אַחַת בַּחַלּוֹן וְאָמַר לַאֲנָשָׁיו רְאוּ נָא הִנֵּה לְבִיבָה מְמֻלֵּאת גְּבִינָה פּוֹרַחַת בַּחוּץ, וְהִבִּיטוּ, וְתָמְהוּ עַל דְּבָרָיו, כִּי לְעֵינֵיהֶם הָיָה נִרְאֶה אַבְרֵךְ רָץ כַּחֵץ בְּהִתְלַהֲבוּת עִם 'טַלִּית וּתְפִלִּין' שֶׁלּוֹ לְהִתְפַּלֵּל, אָמַר לָהֶם הרה"ק, אַל תִּתְמְהוּ, כִּי אוֹתוֹ הָאַבְרֵךְ שֶׁרְאִיתֶם אוֹתוֹ רָץ לְהִתְפַּלֵּל, אֵין תּוֹכוֹ כְּבָרוֹ, כִּי כַּוָּנָתוֹ מָה שֶּׁהוּא רָץ הוּא מִפְּנֵי שֶׁחֲמוֹתוֹ אָמְרָה לוֹ שֶׁיֵּלֵךְ מְהֵרָה לְהִתְפַּלֵּל כְּדֵי שֶׁהַלְּבִיבוֹת הַמְּמֻלָּאוֹת גְּבִינָה שֶׁמְּבַשֶּׁלֶת אֲרוּחוֹת הַבֹּקֶר לֹא יִהְיוּ קָרוֹת, וּבְמַחְשָׁבָה הַזֹּאת רָץ, וְלֹא הָיָה לוֹ רַעְיוֹן אַחֵר כִּי אִם זֶה, וְנוֹדַע מהבעש"ט שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁמַּחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל אָדָם שָׁם הוּא כֻּלּוֹ, וְלָכֵן רְאִיתִיו בִּדְמוּת לְבִיבָה.

בְּסֵפֶר 'מַעֲנָה שִׂמְחָה' (מִטֶּרְסְדּוֹרְף, בְּעִמּוּד כְּבִישַׁת הַיֵּצֶר) מֵבִיא אֶת דִּבְרֵי זְקֵנוֹ הרה"ק הַ'חָתָם סוֹפֵר' זי"ע עה"פ (תְּהִלִּים יב,ט) 'סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן', שֶׁהָרְשָׁעִים, כָּל פְּעֻלָּתָם וְחַיֵּיהֶם תָּמִיד סוֹבְבִים עַל צִיר אֶחָד, שֶׁאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וּמְפַסֵּם גּוּפוֹ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כֹּחַ לַעֲסֹק בְּסִחוֹרָה לְהַרְבּוֹת הוֹנוֹ, וְלָמָּה לוֹ הַהוֹן שֶׁמְּאַסֵּף - כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהִתְעַנֵּג בְּתַעֲנוּגֵי שָׂרִים, וּמָה יִקָּרֶה כְּשֶׁיִּתְעַנֵּג - יִהְיֶה לוֹ כֹּחַ לַעֲבֹד וְחוֹזֵר חָלִילָה כָּל יְמֵי חַיָּיו, מָה שֶּׁאֵין כֵּן הַצַּדִּיק, אוֹכֵל לְשַׂבֵּעַ נַפְשׁוֹ כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְיִהְיֶה לִבּוֹ פָּנוּי לִלְמֹד בְּהַרְחָבַת הַדַּעַת, עוֹסֵק בְּסִחוֹרָה כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת חֶסֶד וּצְדָקָה וּלְגַדֵּל בָּנָיו לת"ת וְנִמְצָא שֶׁכָּל עֲשִׂיָּתוֹ הוּא לְתַכְלִית נִכְבָּד.

כְּעִנְיָן הַזֶּה רָמַז כ"ק הָאַדְמוֹ"ר מִסְּקוּלֶען זצ"ל (נֹעַם אֱלִימֶלֶךְ בְּפָרָשָׁתֵנוּ) וּמַקְדִּים לְהָבִיא אֶת דִּבְרֵי הַ'מַּגִּיד מִדּוּבְנָא' הַמְפָרֵשׁ אֶת דִּבְרֵי הַגְּמָרָא (בֵּיצָה טו.) 'הָנֵי בַּבְלָאֵי טִפְּשָׁאֵי דְּאָכְלָא נַהֲמָא בְּנַהֲמָא', דְּהַכַּוָּנָה שֶׁהֵם אוֹכְלִים בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם כֹּחַ לֶאֱכֹל שׁוּב (עוֹבְדִים כְּדֵי לְהַרְוִיחַ מָעוֹת, וּמַרְוִיחִים מָעוֹת כְּדֵי לֶאֱכֹל, אוֹכְלִים כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם כֹּחַ לַעֲבֹד) וּכְגַלְגַּל הַחוֹזֵר חַיִּים אֶת יְמֵי חַיֵּיהֶם, משא"כ יְהוּדִי אוֹכֵל כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כֹּחַ לַעֲבוֹדַת השי"ת, וְתָמִיד יֵשׁ לוֹ תּוֹעֶלֶת נִצְחִי וְרוּחָנִי מֵעֲבוֹדָתוֹ. עפי"ז בֵּאֵר הרה"ק מִסְּקוּלֶען אֶת הַכָּתוּב 'וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל יַעֲקֹב הַלְעִיטֵנִי נָא מִן הָאָדֹם הָאָדֹם הַזֶּה עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֱדוֹם', וצ"ב, וְכִי עֲבוּר שֶׁהִכְרִיז כֵּן פַּעַם אַחַת יִקָּרְאוּ לוֹ לְעוֹלָם 'אָדֹם', אֶלָּא בֵּאוּרוֹ, שֶׁלֹּא הָיָה כָּאן 'פְּלִיטַת פֶּה' פַּעַם אַחַת, רַק זֶה הָיָה מַהוּת חַיָּיו שֶׁהָיָה עוֹבֵד כְּגַלְגַּל הַחוֹזֵר, אָדֹם בְּשִׁבִיל אָדֹם, הַיְנוּ אוֹכֵל כְּדֵי... לֶאֱכֹל שׁוּב בְּלִי שׁוּם 'תַּחֲנָה סוֹפִית' אוֹ תּוֹעֶלֶת נִצְחִי מִכָּל מַעֲשָׂיו.

בְּרָשִׁ"י עַל הַפָּסוּק (כה,כה) 'וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו - הַכֹּל קָרְאוּ לוֹ כֵּן, לְפִי שֶׁהָיָה נַעֲשֶׂה וְנִגְמָר בְּשַׁעֲרוֹ כְּבֶן שָׁנִים הַרְבֵּה'.

וּבֶאֱמֶת שְׁמוֹ מוֹרֶה עַל טִבְעוֹ וּמַהוּתוֹ, כִּי אֵין בִּרְצוֹנוֹ שֶׁל עֵשָׂו לְהִתְאַמֵּץ וּלְהִתְיַגֵּעַ אֶלָּא אוֹהֵב אֶת הַמְּנוּחָה וְהָעַצְלוּת וּכְאִלּוּ כְּבָר הַכֹּל עָשׂוּי.

וְלֹאֹם מִלְאֹם יֶאֱמַץ – שְׁלֵמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב ע"י עֵשָׂו הָעוֹמֵד לְפָנָיו לְשִׁטְנוֹ

נוֹרָאוֹת כָּתַב הרה"ק הַ'יְשֻׁמַח מֹשֶׁה' זי"ע, (בד"ה עוֹד נִרְאֶה לְפָרֵשׁ... כִּי הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בַּחֲלוֹם) דְּלִכְאוֹרָה קָשֶׁה מָה טַעֲנָה הִיא עַל עֵשָׂו שֶׁהָיָה 'רָשָׁע', הֲלֹא עוֹד בְּהִיוֹתוֹ עֻבָּר בְּמֵעֵי אִמּוֹ טָרַם הָיָה לוֹ יֵצֶר הָרַע [כְּמַסְקָנָתוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ (בְּסַנְהֶדְרִין צא:) שיצה"ר בָּא בְּעֵת הַלֵּדָה] כְּבָר הָיָה מְפֻרְסָם לָצֵאת לְבָתֵּי ע"ז, וְהַיְנוּ שֶׁעָצַם יְצִירָתוֹ הָיְתָה בְּרַע, וּמָה טַעֲנָה יֵשׁ עָלָיו עַד שֶׁרָשָׁע יִקָּרֵא, אֶלָּא מְבָאֵר הרה"ק, שֶׁאָכֵן עֵשָׂו נוֹלַד בְּ'טָבַע רַע', וּמִכַּף רֶגֶל וְעַד רֹאשׁ לֹא הָיָה בּוֹ מְתֹם, לְאִידָךְ, יַעֲקֹב אָבִינוּ נוֹלַד בִּקְדֻשָּׁה עִלָּאָה לְאֵין עֵרֶךְ, אָמְנָם מֵאַחַר וּ'תְּאוֹמִים' הֵם הָיָה בָּהֶם 'עֵרוּב' מְעַט זֶה בָּזֶה, וְלָכֵן אָחַז יַעֲקֹב בַּעֲקֵבוֹ שֶׁל עֵשָׂו הָרָשָׁע, לְרַמֵּז שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ מֵרִשְׁעוּתוֹ שֶׁל עֵשָׂו, וְכֵן נִדְבַּק בְּעֵשָׂו מְעַט מִקְּדֻשָּׁתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וְזוֹ הָיְתָה כָּל עֲבוֹדָתָם בְּהַאי עָלְמָא - עַל יַעֲקֹב לְהָסִיר לְגַמְרֵי אֶת זְהֻמַּת עֵשָׂו מֵעָלָיו, וְאִלּוּ עַל עֵשָׂו לְהַגְדִּיל וּלְרַבּוֹת אֶת חֶלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲשֶׁר בּוֹ - שֶׁהוּא עַצְמוֹ יִתְעַלֶּה וְיִתְעַבֵּד לְטָב, וְלָכֵן קָרָא הקב"ה בְּעַצְמוֹ אֶת שְׁמוֹ 'יַעֲקֹב' עַל שֵׁם אַחִיזַת הָעֲקֵב, כִּי זֶה עִקַּר חֲשִׁיבוּתוֹ שֶׁ'יָּדוֹ אוֹחֶזֶת' בַּעֲקֵב עֵשָׂו - כִּי יֵשׁ לוֹ שַׁיָּכוּת עִם הָרַע, וְהוּא מִתְגַּבֵּר עַל הָרַע הַזֶּה, כִּי זֶה כָּל הָאָדָם, וְרַק מִזֶּה יֵשׁ לַבּוֹרֵא נַחַת רוּחַ.

יֵשׁ שֶׁבֵּאֲרוּ, שֶׁמֵּהַאי טַעֲמָא רָצָה יִצְחָק לְבָרֵךְ אֶת עֵשָׂו, כִּי בִּרְאוֹתוֹ שֶׁהוּא נוֹצַר וְנוֹלַד עִם טְבָעִים רָעִים וְקָשִׁים, אָמַר, הִנֵּה בְּנִי זֶה נוֹלַד בִּתְכוּנוֹת רָעוֹת וּמְגֻנּוֹת וְלָכֵן יָצָא מִמֶּנּוּ מָה שֶׁיָּצָא, עַל כֵּן אֲבָרְכֵהוּ, שֶׁהֲרֵי אֵינֶנּוּ אָשֵׁם בְּמַצָּבוֹ זֶה, וְאִלּוּ לְעָמָתוֹ יַעֲקֹב אָחִיו אֵין

מַגִּיעַ לוֹ שָׂכָר שֶׁהֲרֵי צַדִּיק גָּמוּר הוּא בְּטִבְעוֹ מִלֵּדָה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִכְנַס אֵלָיו יַעֲקֹב, וְאָמַר לוֹ - אָנֹכִי עֵשָׂו בְּכֹרֶךָ (כז,יט), דַּע לְךָ אָבִי, שֶׁאֵינֶנִּי צַדִּיק גָּמוּר כְּמוֹ שֶׁחָשַׁבְתָּ, אֶלָּא נִדְבַּק בִּי מֵרִשְׁעוּתוֹ שֶׁל עֵשָׂו, וְיִגִּיעָה רַבָּה עָלַי לְהִתְיַגֵּעַ כָּל יְמֵי חַיַּי לְהִטָּהֵר מִזֶּה, וּמִכַּיָּן שֶׁכֵּן, אַתָּה לִי חֵלֶק וְנַחֲלָה בַּ'בְּרָכוֹת'. כְּשֶׁמּוֹצֵעַ יִצְחָק אֶת דְּבָרָיו, קָרָא לוֹ וּמִשֵּׁשׁ אֶת יָדָיו וְאָמַר 'הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו', אֲכָן קוֹלְךָ הוּא קוֹל הַקְּדֻשָּׁה, אַתָּה רוֹאֶה אֲנִי ע"י 'וְיָדוֹ אוֹחֶזֶת' נִדְבָּקָה בְּךָ מִמִּדּוֹתָיו שֶׁל עֵשָׂו, וְעַל כֵּן אֲבָרֶכְךָ בְּ'וְיִתֶּן לְךָ'.

עפי"ז יִבֹּאַר נָמִי כִּי כְּשֶׁחָזַר עֵשָׂו הָרָשָׁע מִצֵּדוֹ נַעֲנָה וְזָעַק 'הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם' (שָׁם לו), מִשֶּׁשָּׁמַע יִצְחָק כִּי כֵן, אָמַר אִם אָכֵן יֵשׁ לוֹ שַׂיְכוּת לְ'עָרְמָה', מִתּוֹךְ רִשְׁעוּתוֹ שֶׁל עֵשָׂו שֶׁנִּדְבְּקָה בּוֹ, וְעָלָיו לְהִתְיַגֵּעַ לְהִטָּהֵר מִמֶּנָּה, אֲזַי גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה (שָׁם לג).

וְיֵדַע שֶׁעִקַּר סִבַּת יְצִירַת הָ'עֵשָׂו' - צַד הָרַע, הָיְתָה כְּדֵי לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל בְּהִתְגַּבְּרָם עָלָיו. וְכָךְ פֵּרֵשׁ הרה"ק מָהָר"י מִבֶּעלְזָא זי"ע (ד"ה וַתִּלֶּךָ) דִּכְתִיב בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כה, כב-כג) 'וַיִּתְרֹצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת ה', וַיֹּאמֶר ה' לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם... וּלְאֹם מִלְּאֹם יֶאֱמָץ', וצ"ב, וּמַהוּ הַמִּקְרֶה הַנּוֹרָא שֶׁמֵּחֲמָתוֹ הָכְרָחָה לְמַהֵר 'לִדְרֹשׁ אֶת ה'' וּמָה הֵשִׁיבוּ לָהּ. אֶלָּא, שֶׁבְּוַדַּאי יָדְעָה רִבְקָה שֶׁיִּהְיֶה לָהּ בֵּן רָשָׁע, וּכְמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲזָ"ל (נְדָרִים לא.) כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע - וְלֹא כָּל יִצְחָק. אֶלָּא שֶׁבָּאָה לִשְׁאֹל לָמָּה נִגְזַר עָלֶיהָ כֵּן, וּבִיחוּד, אַחַר שֶׁהִתְפַּלְּלָה עַל הַבָּנִים מַדּוּעַ יֶאֱרַע לָהּ כֵּן, 'וַיֹּאמֶר ה' לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בִּבְטְנֵךְ... וּלְאֹם מִלְּאֹם יֶאֱמָץ', פֵּרוּשׁ, כִּי דַּיְקָא אַחַר שֶׁשָּׁמַע ה' אֶת תְּפִלָּתָהּ נָתַן לָהּ בֵּן צַדִּיק, וְלִשְׁלֵמוּת צִדְקוּתוֹ 'זְכָהוּ' שֶׁיִּוָּלֵד יַחַד עִמּוֹ עֵשָׂו אֲשֶׁר יַעֲמֹד לְנֶגְדּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו, וַחֲדָשִׁים לַבְּקָרִים יַעֲמִיד כְּנֶגְדּוֹ 'מְנִיעוֹת' מֵעֵסֶק הַתּוֹרָה וְהָעֲבוֹדָה וּמִכָּל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, וְאַף בְּחַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה יְרַדְּפֵהוּ מִבְּלִי לָתֵת לוֹ מָנוֹחַ, וּכְשֶׁיַּעֲקֹב יִתְגַּבֵּר עָלָיו מִשָּׁם יָבוֹא לְתַכְלִיתוֹ הַטּוֹב וְנִתְמַלְּאוּ מִשְׁאֲלוֹת לִבָּהּ שֶׁל רִבְקָה בְּאֹפֶן הֲכִי נָאוֹת עַל צַד הַיּוֹתֵר טוֹב, וְזֶהוּ אָמְרוֹ וּלְאֹם, כְּלוֹמַר הַבֵּן הַצַּדִּיק, מִלְּאֹם - ע"י אֲחִיו הָרָשָׁע יֶאֱמָץ - יַגִּיעַ לִידֵי צִדְקוּתוֹ וּמִדַּרְגּוֹתָיו הַגְּבוֹהוֹת, וְדַיְקָא עַל יָדוֹ יַגִּיעַ לִהְיוֹת בְּחִיר שֶׁבְּאָבוֹת (בר"ר עו,א), כִּי מִבַּלְעֲדֵי הָ'עֵשָׂו' לֹא הָיָה לְהקב"ה כָּל חֵפֶץ בּוֹ, שֶׁהֲרֵי 'מַלְאָכִים שֶׁאֵין בָּהֶם יֵצֶר הָרַע' יֵשׁ לוֹ דַּי בִּשְׁמֵי עֲרָבוֹת, לַאֲלָפִים וְלִרְבָבוֹת.

חִדּוּשׁ נִפְלָא מְחֻדָּשׁ הרה"ק רַבִּי צְבִי מִזִּידִיטְשׁוֹב זי"ע (בְּסֵפֶר בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּפָרָשָׁתֵנוּ) וּמְרַמֵּז זֹאת בְּקְרָא, 'אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק', וּבְרָשִׁ"י, יַעֲקֹב וְעֵשָׂו הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה, כִּי 'תּוֹלְדוֹת יִצְחָק' מְרַמֵּז לְשִׂמְחָה, כֵּיצַד יָבוֹא לִידֵי שִׂמְחָה - ע"י 'יַעֲקֹב וְעֵשָׂו הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה', כְּלוֹמַר, ע"י שֶׁיִּלָּחֵם מִלְחֶמֶת הַיֵּצֶר בֵּין הַיצה"ט וְיצה"ר יָבוֹא לִידֵי שִׂמְחָה.

וּכְבָר אָמַר אֶחָד מִנְּקֵיֵּי הַדַּעַת בְּצַחוּת, 'חַבְרוּתָא' יֵשׁ לִי בְּכָל עֵת הַלְמוּדִים, חַבְרוּתָא זֶה 'דַּיְקָן' נִפְלָא הוּא, וּמִתְיַצֵּב בְּכָל יוֹם בְּשָׁעָה שֶׁקָּבַעְתִּי מֵאֶתְמוֹל לַעֲסֹק הַיּוֹם בַּתּוֹרָה, לְעוֹלָם לֹא יְאַחֵר לָבוֹא אֲפִלּוּ בְּרֶגַע אֶחָד... אַף יַקְדִּים אוֹתִי, כִּי בְּכָל עֵת בּוֹאִי לביהמ"ד מוֹצֵא אֲנִי כִּי כְּבָר הוּא יוֹשֵׁב בְּסָמוּךְ לִמְקוֹמִי וּמַמְתִּין לִי שֶׁאָבוֹא. וְלֹא עוֹד שֶׁהוּא בַּעַל כִּשָּׁרוֹן גָּדוֹל... מוֹחוֹ שָׁנוּן וּמְחֻדָּד... לְעֵת הַצָּרֵךְ יְלַמְּדֵנִי סוּגְיוֹת שְׁלֵמוֹת עַל 'דֶּרֶךְ הַפִּלְפּוּל' הַפְּלֵא וָפֶלֶא, וְשָׁמָּא תִּרְצוּ לָדַעַת מִיהוּ וּמַהוּ - זֶה הַ'יֵּצֶר' בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ... שֶׁעֲדַיִן עוֹמֵד עַל מִשְׁמַרְתּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבֹּתוּ.

וְדַע, כִּי לֹא רַק בְּרוּחָנִיּוּת הַדְּבָרִים אֲמוּרִים, אֶלָּא כָּל חַיּוּתוֹ שֶׁל הָאָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם בָּאָה לוֹ מֵהַקְּשִׁי הָעוֹבֵר עָלָיו, וְכָל חַיּוּתוֹ שֶׁל אָדָם אֵינָהּ אֶלָּא מִפֶּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ הִתְנַגְּדוּיוֹת וּמִלְחָמוֹת וְרַק מִכֹּחַ זֶה חַיָּיו חַיִּים, וּבְלָאו הָכִי אֵין חַיָּיו חַיִּים, אֶלָּא שֶׁהַמַּשְׂכִּיל יַעֲבֹר אֶת הַקְּשִׁי בְּתוֹרָה וַעֲבוֹדָה וע"ז יִנָּצֵל מֵעֲבֹר אוֹתָם בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם. כָּךְ כָּתַב הרה"ק הַ'חָתָם סוֹפֵר' זי"ע בְּפָרָשָׁתֵנוּ (תו"מ עה"פ וְיִתֶּן), 'וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹוקִים, וּלְעֵשָׂו אָמַר מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשָׁבֶךָ... וְעַל חַרְבְּךָ תִּחְיֶה'. הִנֵּה לְגַבֵּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּתִיב (וַיִּקְרָא כו,ו) 'וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ וְחֶרֶב לֹא תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם', וְיוּבַן בְּהַקְדָּמַת דִּבְרֵי חָזַ"ל (אָבוֹת ד,כב) 'עַל כָּרְחָךְ אַתָּה חַי', וְעַל דֶּרֶךְ מִלִּיצָה פֵּרְשׁוּ חַיּוּתוֹ שֶׁל אָדָם בָּאָה לוֹ מֵהָ'עַל כָּרְחָךְ' (דְּאָגוֹת הַבָּאוֹת עַל הָאָדָם בְּעַל כָּרְחוֹ, מֵהֶם חַיּוּתוֹ), כִּי הַבַּטָּלָה מְבִיאָה לִידֵי שִׁעֲמוּם (כְּתֻבּוֹת נט:), וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ כָּל מִשְׁאֲלוֹתָיו בְּלִי שׁוּם מְנִיעָה יוֹם יוֹם

מוֹאֵס בְּחַיָּיו, וּכְבָר הָיָה מַעֲשֶׂה בִּזְמַנֵּינוּ, מִי שֶׁאִבֵּד עַצְמוֹ לַדַּעַת, וְהִנִּיחַ אַחֲרָיו מִכְתָּב כִּי מֵרֹב עָשְׁרוֹ וְכָל תַּאֲוֹתָיו הוּא מוֹאֵס בָּעוֹלָם, וְהָרַג אֶת עַצְמוֹ. וְעַל כֵּן נָתַן הקב"ה בְּטֶבַע הָעוֹלָם, שֶׁיִּהְיֶה אָדָם דּוֹאֵג וּמְצַטַּעֵר, וְחוֹזֵר וּמַרְוִיחַ, יוֹרֵד וְעוֹלֶה, קוֹנֶה וּמוֹכֵר, עִתִּים רָעָה עִתִּים טוֹבָה, וְאֵין לוֹ שָׁלוֹם וּמְנוּחָה בְּדַעְתּוֹ, וּלְעוֹלָם עָיֵף וְיָגֵעַ, וְזֶה הוּא כָּל חַיּוּתוֹ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ 'עַל חַרְבְּךָ תִּחְיֶה', אֵין הַכַּוָּנָה לְחֶרֶב הַמִּלְחָמָה, אֶלָּא, שֶׁתָּמִיד יִהְיֶה לוֹחֵם עִם עַצְמוֹ וּמִשָּׁם חַיּוּתוֹ, כִּי לוּלֵא כֵּן (וְהָיָה מִתְבָּרֵךְ רַק שְׁאָר הַבְּרָכוֹת, בְּלֹא בִּרְכַּת עַל חַרְבְּךָ תִּחְיֶה) וְהָיָה יוֹשֵׁב בְּמַשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ זוֹ אִיטַלְיָה שֶׁל יַיִן (ב"ר סז, ו), הָיָה מוֹאֵס בְּחַיָּיו כְּשׁוֹר פָּשׁוּט הַהוֹלֵךְ לָמוּת. לָכֵן, בֵּרְכוֹ 'עַל חַרְבְּךָ' - מִזֶּה 'תִּחְיֶה'. אָמְנָם, כָּל זֶה אֵינוֹ אֶלָּא גַּבֵּי אֱמוּת עוֹלָם, אֲבָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָבוֹאוּ לִידֵי חַיּוּתָם בִּיגִיעָה בְּיָפָה שָׁעָה בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בעוה"ז מִכָּל חַיֵּי העוה"ב'.

וּכְדִכְתִיב (דְּבָרִים ל, כ) 'כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ', וּכְתִיב (שָׁם יט) 'וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים'... וְלָכֵן אָמַר לָהֶם בְּבָרְכוֹ אוֹתָם (וַיִּקְרָא כו, ד-ו) 'וְנָתַתִּי גִּשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם וְהִשִּׂיג לָכֶם דַּיִשׁ אֶת בָּצִיר... וְחֶרֶב לֹא תַּעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם' כִּי אַחֲרֵי שֶׁהֵם מְקַיְּמִים הַתּוֹרָה - בְּחֻקּוֹתַי תֵּלֵכוּ, כְּבָר יֵשׁ לָהֶם חַיּוּת מֵ'עָמָל' הַתּוֹרָה וְאֵינָם נִצְרָכִים לְחֶרֶב וּטְרָדוֹת כִּפְשׁוּטוֹ. רַק 'עֲשׂוּ' נִצְרָךְ לְ'עַל כָּרְחֶךָ' שֶׁל קְשִׁי וּטְרָדוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה... אֲבָל יַעֲקֹב בְּבְחִירָתוֹ לַעֲמֹל בַּתּוֹרָה, חוֹסֵךְ מֵעַצְמוֹ שְׁאָר יִסּוּרֵי הָעוֹלָם הַזֶּה.

וּמְצִינוּ לְרַמֵּז עִנְיָן נִפְלָא בְּפָסוּק (כו, כ-כא) 'וַיָּרִיבוּ רֹעֵי גְרָר עִם רֹעֵי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם הַבְּאֵר עֵשֶׂק כִּי הִתְעַשְּׂקוּ עִמּוֹ... וַיָּרִיבוּ גַּם עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שִׂטְנָה' וַהֲרֵי לֹא כָּתוּב כָּאן כְּלָל מִי נִצַּח בְּזֹאת הַמְּרִיבָה בֵּינֵיהֶם, כִּי כָּל עִנְיַן הַבְּאֵרוֹת רוֹמֵז לְמֹלֵי דִּשְׁמַיָּא, וְכָאן לָמַדְנוּ שֶׁבְּעִנְיֵנֵי עֲבוֹדַת ה' אֵין כָּל נָפְקָא מִנָּה מִי נִצַּח וּמִי הִפְסִיד, אֶלָּא הָעִקָּר הוּא לָרִיב וְלַעֲרֹךְ מִלְחֶמֶת קֹדֶשׁ בְּאוֹתוֹ צַר הַצּוֹרֵר אוֹתָנוּ, וּמְנַסֶּה בְּכָל עֵת וְשָׁעָה לְהַכְשִׁילֵנוּ וּלְהוֹרִידֵנוּ לִבְאֵר שַׁחַת. כֹּה אָמַר הרה"ק ר' בֵּית יִשְׂרָאֵל' זי"ע, שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ חָז"ל (תַּנְחוּמָא הַקָּדוּם וְהַיָּשָׁן כה, כט, זוה"ק ח"א קמב:) שֶׁבּוֹ בַּיּוֹם שֶׁמֵּת אַבְרָהָם אָבִינוּ מֵת נִמְרוֹד. בַּיּוֹם שֶׁמֵּת יַעֲקֹב אָבִינוּ מֵת עֵשָׂו אָחִיו (סוֹטָה יג.). גַּם אֵצֶל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ נֶאֱמַר (בַּמִּדְבָּר לא, ב) 'נְקֹם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר תֵּאָסֵף אֶל עַמֶּיךָ', כְּלוֹמַר, כְּשֶׁיָּמוּתוּ הַמִּדְיָנִים וּבִלְעָם הָרָשָׁע מִיָּד יָמוּת גַּם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ. וּבֵאוּר הַדָּבָר, כִּי כָּל חַיֵּי הָאָדָם הֵם לְמַעַן מִלְחַמְתּוֹ כְּנֶגֶד הַטֻּמְאָה הָעוֹמֶדֶת לְנֶגְדּוֹ לְהַכְשִׁילוֹ וּלְהַפִּילוֹ. עַד כָּאן. בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁמֵּת נִמְרוֹד שֶׁהוּא הָיָה הַ'כְּנֶגֶד' לְעֻמַּת אַבְרָהָם אָבִינוּ בְּעַל כָּרְחוֹ אַף אַבְרָהָם הִסְתַּלֵּק, כִּי"ב מֵת יַעֲקֹב אָבִינוּ כְּשֶׁמֵּת עֵשָׂו כִּי כָּל חַיּוּתוֹ לֹא הָיְתָה אֶלָּא מִכּוֹחוֹ שֶׁל עֵשָׂו הַמִּתְנַגֵּד. וְכֵן מִתְנַגְּדוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הָיָה 'בִּלְעָם', וכמו"ש חָז"ל (במד"ר יד, כ) 'לֹא קָם בְּיִשְׂרָאֵל עוֹד נָבִיא כְּמֹשֶׁה, בְּיִשְׂרָאֵל לֹא קָם אֲבָל בְּאֻמּוֹת הָעוֹלָם קָם, וּמַאן הוּא - בִּלְעָם', ע"כ מִיָּד בְּמִיתַת בִּלְעָם נֶאֱסַף מֹשֶׁה רַבֵּנוּ אֶל עַמָּיו.

אֶת בְּכוֹרָתְךָ – מַעֲלַת הַיְּהוּדִי שֶׁמַּתְחִיל בְּכָל עֵת מֵחָדָשׁ

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כה, לד), 'וַיִּבְז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה', הִנֵּה ה'בְּכוֹרָה' מְרַמֶּזֶת עַל עֲבוֹדַת הָאָדָם לְהִתְחַדֵּשׁ בְּכָל עֵת, וּלְהַתְחִיל הַכֹּל מֵחָדָשׁ - כְּאִלּוּ עַתָּה נוֹלַד, וְעֵשָׂו הוּא הסט"א מְבַזֶּה אֶת חֶשְׁבּוֹנוֹת הַהַתְחָלָה, וְהוּא מְנַסֶּה לְהַעֲרִים הָרֵרֵי קְשָׁיִים עַל הָאָדָם לְבַל יַתְחִיל מֵחָדָשׁ, בְּטִעֲנוֹת שׁוֹנוֹת וּמְשֻׁנּוֹת, שֶׁגַּם אֶתְמוֹל רָצָה לְהִתְחַדֵּשׁ וְכָהֵנָּה רַבּוֹת, וְזֹאת מִטַּל עָלֵינוּ לָדַעַת שֶׁאֵין זֶה אֶלָּא עֵצַת הַיֵּצֶר וְתוּ לֹא.

וּבָזֶה בֵּאֲרוּ בְּדֶרֶךְ הָרֶמֶז בְּדַרְכָּם שֶׁל גּוֹיֵי הָאֲרָצוֹת לַחוֹג יוֹם אֵידָם בְּיוֹם רִאשׁוֹן, כִּי הֵמָּה רוֹצִים לְתַפֵּס אֶת כֹּחַ הַהִתְחַדְּשׁוּת מִיָּד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, עַל כֵּן יַעֲרְכוּ חַג בְּתְחִלַּת הַשָּׁבוּעַ הֶחָדָשׁ, אֲבָל, לְעֻמָּתָם מַקְדִּימִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ע"י זֶה שֶׁהֵם מוֹסִיפִים מֵחוֹל עַל הַקֹּדֶשׁ בְּצֵאת הַשַּׁבָּת, וְנִמְצָא שֶׁהָרֶגַע הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה הֵם קְדוֹשִׁים לָה' בִּקְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת, וּבָזֶה מַמְשִׁיכִים עַל עַצְמָם אֶת הַכֹּחַ לְהִתְחַדֵּשׁ. וְלָכֵן סְעוּדָה שְׁלִישִׁית בשב"ק הִיא כְּנֶגֶד יַעֲקֹב אָבִינוּ (וּכְנֹסַח הַתְּפִלָּה שֶׁאוֹמְרִים 'הִנֵּה אָנֹכִי בָּא לְקַיֵּם מִצְוַת סְעוּדָה שְׁלִישִׁית שֶׁל שַׁבָּת נֶגֶד יַעֲקֹב וְכוּ, וְיִקְרְאוּ בָּנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב וְהָאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ'), כִּי

כֹּחַ הַהִתְחַדְּשׁוּת הוּא נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁקָּנָה אֶת הַבְּכוֹרָה מֵעֵשָׂו הָרָשָׁע.

כָּךְ אָמַר הגה"ק הֶ'חָפֵץ חַיִּים' זי"ע (ח"ח עַל הַתּוֹרָה בְּפָרָשָׁתֵנוּ), וז"ל: עִנְיַן הַבְּאֵרוֹת אֲשֶׁר חָפַר יִצְחָק מְלַמְּדֵנוּ שֶׁלְּעוֹלָם לֹא יַרְפֶּה הָאָדָם אֶת יָדָיו מִלְּהַמְשִׁיךְ אֶת הָעֵסֶק אֲשֶׁר הִתְחִיל, אַל יֵאוּשׁ וְאַל כִּשָּׁלוֹן, אִם יִצְחָק אָבִינוּ חָפַר וְלֹא מָצָא מַיִם חָפַר בְּאֵר אַחֶרֶת, עַד שֶׁמָּצָא מַיִם, וְאִם רָבוּ עָלֶיהָ חָפַר בְּאֵר אַחֶרֶת, וְהִמְשִׁיךְ בְּמִלְאכֶת הַחֲפִירָה עַד שֶׁסּוֹף דָּבָר חָפַר וּמָצָא בְּאֵר שֶׁלֹּא רָבוּ עָלֶיהָ, וְקָרָא שְׁמָהּ 'רְחוֹבוֹת'. כֵּן הַדָּבָר בְּכָל הָעִנְיָנִים הַחֲמְרִיִּים וְהָרוּחָנִיִּים, הֵן בְּמִסְחָר וְהֵן בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְאִם מִי שֶׁהוּא אֵינוֹ מַצְלִיחַ בַּהִתְחָלָה בְּלִמּוּדוֹ, אַל יַעֲזֹב אֶת הַתּוֹרָה - כִּי 'סוֹף הַכָּבוֹד לָבוֹא', וְאִם נִכְשַׁל תְּחִלָּה אֲבָל יַעֲמֹד עַל אֲמִתָּתָהּ לְבַסּוֹף.

כֹּה כָּתַב הרה"ק הַ'דִּבְרֵי יִשְׂרָאֵל' זי"ע, וז"ל: 'וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת ה'' (כה, כב), וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י לְהַגִּיד לָהּ מָה תְּהֵא בְּסוֹפָהּ, אָמַר אא"ז זצוק"ל שֶׁשָּׁמַע בְּיַלְדוּתוֹ מֵאֶחָד בְּדָרְךְ צַחוּת, כִּי רִבְקָה סָבְרָה שֶׁהוּא וָלָד אֶחָד וְכֵיוָן שֶׁרָאֲתָה שֶׁפַּעַם מְפַרְכֵּס לַתּוֹרָה וּפַעַם לְהִפּוּךְ שָׁפְטָה בְּדַעְתָּהּ שֶׁהַיֶּלֶד הַיּוֹלֵד יִהְיֶה הֲפַכְפַּךְ, לְפָעְמִים טוֹב וְלִפְעָמִים רַע, וְהָעוֹלָם אוֹמְרִים אִם הַסּוֹף טוֹב הַכֹּל טוֹב, הַיְנוּ אִם עַל כָּל פָּנִים קֹדֶם הַמִּיתָה יִהְיֶה טוֹב, אָז יִהְיֶה לוֹ תִּקּוּן. עַל כֵּן הָלְכָה לִדְרֹשׁ מָה יִהְיֶה בְּסוֹפוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַוָּלָד, הַיְנוּ קֹדֶם הַמִּיתָה אִם עַל כָּל פָּנִים בְּסוֹפוֹ יִהְיֶה טוֹב, עכ"ד (וְכֵן הוּא בְּמָהָרַ"ם שִׁיק עַל הַתּוֹרָה).

כִּי הִיא עִקַּר עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל אִישׁ יְהוּדִי, לְהִתְחַזֵּק תָּדִיר לַעֲזֹב דְּרָכִים יְשָׁנוֹת וּלְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרָיו מִבְּלִי לְהַבִּיט עַל הַכִּשְׁלוֹנוֹת שֶׁהָיוּ לוֹ בָּעָבָר, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּעֲלֵי הָרָמָז בְּנֶסַח הַבְּרָכָה בִּתְפִלַּת שמו"ע 'וְהָסֵר מִמֶּנּוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה', שהר"ת הוּא 'הַיּוֹם', שֶׁהַמַּעֲמִיד לְנֶגֶד עֵינָיו רַק אֶת הַיּוֹם בּוֹ עוֹמֵד מֵסִיר מֵעַצְמוֹ יָגוֹן וַאֲנָחָה, כִּי כָּל 'חֶשְׁבּוֹנוֹת הָרַבִּים' אֵינָם מְבִיאִים לִידֵי הִתְעַלּוּת אֶלָּא רַק לְעַצְבוּת וּלְמָרָה שְׁחֹרָה רח"ל. וְכֹה הָיָה אוֹמֵר הגה"ק הֶ'חָפֵץ חַיִּים' זי"ע בְּלִשָּׁנָא דִּגְמָרָא (עֲרָכִין כד.) 'אֵין לַהֶקְדֵּשׁ אֶלָּא מְקוֹמוֹ וּשְׁעָתוֹ' (וּבִפְשׁוּטוֹ הַפֵּוָּנָה שֶׁאֵין שָׁמִים וּמַעֲרִיכִים חֵפֶץ הַשַּׁיָּךְ לַהֶקְדֵּשׁ שֶׁרוֹצִים לִפְדּוֹתוֹ לְחֻלִּין אֶלָּא לְפִי דָּמָיו וְשָׁוְיוֹ בְּמָקוֹם בּוֹ נִמְצָא עַתָּה וּבִזְמַן הַזֶּה, אֲבָל רָמָז יֵשׁ בְּדָבָר) שֶׁהַכְּלָל הָרִאשׁוֹן לְמִקְרָא קֹדֶשׁ הוּא, שֶׁיַּעֲמִיד לְנֶגֶד עֵינָיו רַק אֶת מְקוֹמוֹ וּשְׁעָתוֹ, הַמָּקוֹם בּוֹ עוֹמֵד עַכְשָׁו וְהַזְּמַן בּוֹ שָׁרוּי וְלֹא יַחְשֹׁב אִלּוּ הָיִיתִי בְּמָקוֹם אַחֵר אוֹ שֶׁמָּא בִּזְמַן אַחֵר הָיִיתִי מַצְלִיחַ יוֹתֵר.

הגה"ק רַבִּי מָרְדְּכַי חַיִּים סְלוֹנִים זי"ע הָיָה רָגִיל לוֹמַר (הוּבָא בְּמַאֲמַר מָרְדְּכַי), שֶׁהִנֵּה חָזַ"ל דָּרְשׁוּ עַל הָאָמוּר (כה, כג) 'וּלְאֹם מִלְאֹם יֵאָמֵץ' - כְּשֶׁזֶּה קָם זֶה נוֹפֵל, וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים מַרְפֵּא שֶׁלֹּא אָמְרוּ כְּשֶׁזֶּה נוֹפֵל זֶה קָם אֶלָּא כְּשֶׁזֶּה קָם זֶה נוֹפֵל, לְלַמְּדֵנוּ שֶׁאֲפִלּוּ אִם שָׁקוּעַ הָאָדָם בַּ'בֹּץ' עַד לְמַעְלָה רֹאשׁ אַךְ תֶּכֶף כְּשֶׁמִּתְמַלֵּא רוּחַ חִזּוּק 'וְזֶה קָם' מִיָּד מַחְלִישׁ אֶת הַיֵּצֶר וְזֶה נוֹפֵל...

הרה"ק הַ'שְׁפַת אֱמֶת' זי"ע (תרל"ב ד"ה גַּם) מְבָאֵר הַטַּעַם שֶׁרָצָה יִצְחָק לְבָרֵךְ אֶת עֵשָׂו, שֶׁיָּדַע הֵיטֵב בְּטִיבוֹ וּבְמַהוּתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע שֶׁמֻּרְחָק הוּא מִן הַקְּדֻשָּׁה, אֶלָּא שֶׁעַל יְדֵי הַבְּרָכוֹת יוּכַל לְהִתְקָרֵב וְלִמְצֹא הָאָרַת הַקְּדֻשָּׁה, וּבְרָכָה זוֹ לְהִתְחַזֵּק וּלְהִתְרוֹמֵם מִתַּחְתִּית שֶׁפֶל הַמַּדְרֵגָה אֵינָהּ שַׁיֶּכֶת לְיַעֲקֹב אֶלָּא לְעֵשָׂו, אָמְנָם יַעֲקֹב נָטַל אֶת הַבְּרָכוֹת מֵעֵשָׂו בַּעֲבוּר זַרְעוֹ אַחֲרָיו לְדוֹרוֹת עוֹלָם 'שֶׁגַּם אֲנַחְנוּ רְחוֹקִים נוֹכַל לִמְצֹא נְקֻדָּה הַקְּדוֹשָׁה', שֶׁכָּל יְהוּדִי בַּאֲשֶׁר הוּא אֲפִלּוּ אִם הִרְשִׁיעַ בְּמַעֲשָׂיו עַד שֶׁהִגִּיעַ לִבְחִינַת עֵשָׂו עֲדַיִן יֵשׁ בּוֹ 'נְקֻדָּה קְדוֹשָׁה', וּבְיָדוֹ לְהִתְחַזֵּק וּלְהִתְקָרֵב אֶל הַקְּדֻשָּׁה מִכֹּחַ הַבְּרָכוֹת הַלָּלוּ.

נוֹרָאוֹת מָצִינוּ בְּ'בַּעֲלֵי הַתּוֹסָפוֹת' עַל הַתּוֹרָה, דִּכְתִיב בְּרֵישׁ פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה 'וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה' ופירש"י כֻּלָּן שָׁוִין לְטוֹבָה. וְקָשֶׁה, דִּגְבֵי יִשְׁמָעֵאל נָמִי כְּתִיב (כה, יז) 'וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל', וְשָׁם אִי אֶפְשָׁר לִדְרֹשׁ 'כֻּלָּן שָׁוִין לְטוֹבָה', אֶלָּא מְבָאֵר הַ'תּוֹסָפוֹת' וז"ל: אִיכָּא לְמֵימַר שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה (כדפירש"י גַּבֵּי וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל בָּנָיו), וְגַם שֶׁנִּתְגַּיֵּר כְּקָטָן שֶׁנּוֹלַד דָּמֵי, וְכָל הַשָּׁנִים שֶׁהָיוּ קֹדֶם לָכֵן - כָּל הָרַע שֶׁעָשָׂה לֹא נֶחְשַׁב לִכְלוּם, וְהָיָה כְּמִי שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה כָּל יָמָיו.

וְזֶה דַּרְכּוֹ שֶׁל עֵשָׂו לוֹמַר 'הִנֵּנִי הוֹלֵךְ לָמוּת' (כה, לב), אוּלָם יְהוּדִי צָרִיךְ תָּמִיד לִהְיוֹת בְּחַיּוּת וּבְשִׂמְחָה. וּכְבָר אָמַר הרה"ק מִקָּאצְק זי"ע שֶׁיֵּשׁ בְּכוֹחוֹ

לְהַחְיוֹת מֵתִים, אוּלָם הַרְבֵּה יוֹתֵר מוֹעִיל וְנָחוּץ הוּא לְהַחְיוֹת חַיִּים...

וּכְמוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּ בְּמָה שֶׁאָמַר לְיַעֲקֹב 'הַלְעִיטֵנִי נָא מִן הָאָדֹם הָאָדֹם הַזֶּה' (כה,ל) - שֶׁבִּקֵּשׁ שֶׁיִּשְׁפֹּךְ אֶת הַנָּזִיד לְתוֹךְ פִּיו, וַאֲפִלּוּ פְּעָלָה קְטַנָּה כַּאֲכִילָה עִם הַכַּף מִתּוֹךְ הַקְּעָרָה לֹא אָבָה עֲשׂוֹת. וְכָךְ עִנְיָנוֹ גַּם בַּעֲבוֹדַת ה' שֶׁסָּמַךְ עַל כָּךְ שֶׁהוּא 'בְּנָן שֶׁל קְדוֹשִׁים' - בְּנוֹ שֶׁל יִצְחָק וּבֶן בְּנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, וּכְבָר אֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כְּלוּם לְחוֹבָתוֹ בְּעוֹלָמוֹ.

לֹא כֵן הִיא מִדָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁתָּמִיד הָיָה 'יָגֵעַ בָּעֲבוֹדָה, וּכְפִי שֶׁהֵעִיד עָלָיו הַכָּתוּב (לְהַלָּן לב,כט) 'כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹקִים וְעִם אֲנָשִׁים וַתּוּכָל'. וּכְפִי שֶׁפֵּרֵשׁ הרה"ק הַ'שְׁפַת אֱמֶת' זי"ע (תרל"ו) בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר (כו,יח) 'וַיָּשָׁב יִצְחָק וַיַּחְפֹּר אֶת בְּאֵרֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בִּימֵי אַבְרָהָם אָבִיו וַיְסַתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם', שֶׁהִנֵּה אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הֵם הָיָה הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים, כִּי כָּל אֶחָד מֵהֶם הָיָה 'אָב' בִּפְנֵי עַצְמוֹ - שֶׁלֹּא סָמַךְ עַל זְכוּת אֲבוֹתָיו אֶלָּא נִתְיַגֵּעַ מֵעַצְמוֹ, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב 'וַיָּשָׁב יִצְחָק וַיַּחְפֹּר אֶת בְּאֵרֹת הַמַּיִם', שֶׁמֵּעַצְמוֹ נִתְיַגֵּעַ 'לַחְפֹּר'. וּמֵהַאי טַעֲמָא הָיָה יַעֲקֹב מְפַרְכֵּס לָצֵאת לְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת אַף שֶׁלָּמַד תּוֹרָה בְּמִעֵי אִמּוֹ מִפִּי מַלְאָךְ, כִּי יַעֲקֹב נִתְאַוָּה לְחַיֵּי יְגִיעָה, חַיִּים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם יְגִיעָה וַעֲבוֹדָה.

וז"ל הַ'מְסִלַּת יְשָׁרִים' פי"ט (בְּבֵאוּר חֶלְקֵי הַחֲסִידוּת):
בַּעֲלֵי הַדֵּעָה הָאֱמִתִּית כָּל מָה שֶׁיִּתְגַּבְּרוּ עִכּוּבִים נָגְדָּם עַד שֶׁיִּצְטָרְכוּ הֵם יוֹתֵר כֹּחַ לְהַעֲבִירָם, הִנֵּה יֶאֱמַץ לִבָּם וְיִשְׂמְחוּ לְהַרְאוֹת תֹּקֶף אֱמוּנָתָם, כְּשֵׂר צָבָא הָרָשׁוּם בִּגְבוּרָה אֲשֶׁר יִבְחַר לוֹ תָּמִיד בַּמִּלְחָמָה הַחֲזָקָה יוֹתֵר, לְהַרְאוֹת תָּקְפּוֹ בְּנִצְחוֹנָהּ כו'.

וּבְזֶה יֵשׁ לְבָאֵר מָה שֶׁכָּתַב הַבַּעַל הַטּוּרִים (כה,כה) 'עֵשָׂו' בְּגִימַטְרִיָא 'שָׁלוֹם', וְלִכְאוֹרָה תַּמָּהּ רַבָּתִי הִיא וְכִי עֵשָׂו הוּא אִישׁ הַשָּׁלוֹם וְהַלֹּא בְּעוֹדוֹ בְּמֵעֵי אִמּוֹ כְּבָר נִלְחַם עִם יַעֲקֹב אָחִיו, וְכֻלּוֹ אַדְמוֹנִי שׂוֹפֵךְ דָּמִים אֲשֶׁר בִּרְכָתוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ הִיא 'עַל חַרְבְּךָ תִּחְיֶה', וּמָה לּוֹ וּלְשָׁלוֹם, אֶלָּא שֶׁכָּךְ הִיא מִדָּתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע לִהְיוֹת בְּמִרְיָבָה עִם כָּל הָעוֹלָם אַךְ עִם עַצְמוֹ וְ'יְצָרָיו' הַקָּשִׁים הוּא חַי בְּשָׁלוֹם וּבְשַׁלְוָה... לֹא יַחְלֹק עַל יְצָרוֹ, וְלֹא יְלָחֵם לִשְׁבֹּר אֶת טְבָעָיו וּמִדּוֹתָיו, אֲכָן מִדָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הִיא הַהֵפֶךְ מִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה, עִם כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ הוּא שָׁרוּי בְּשָׁלוֹם וְשַׁלְוָה חוּץ מֵעִם עַצְמוֹ, וּלְעוֹלָם מַרְגִּיז יְצָרוֹ הַטּוֹב עַל יְצָרוֹ הָרַע.

רֶמֶז נִפְלָא מָצִינוּ בְּ'שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה' בְּהִלְכוֹת פֶּסַח (או"ח סי' תפ"ב סק"א) בְּשֵׁם מו"ה רַבִּי מֵאִיר עָרָאמָה זי"ע לְפָרֵשׁ בַּמַּאֲמָר הַכָּתוּב (עובדיה א,י) 'מֵחֲמַס אָחִיךָ יַעֲקֹב תְּכַסְּךָ בוּשָׁה', שֶׁבָּא הַכָּתוּב לְהוֹכִיחַ אֶת עֵשָׂו, בֹּא וּרְאֵה כֵּיצַד הִתְאַמֵּץ אָחִיךָ יַעֲקֹב 'לַחְמֹס' אֶת הַבְּרָכוֹת, וְעָשָׂה תַּחְבּוּלוֹת בָּעָרְמָה לְהַשִּׂיגָם, וְאַף שֶׁלִּכְאוֹרָה הָיָה זֶה הֵפֶךְ מִדָּתוֹ - מִדַּת הָאֱמֶת, אַךְ הַכֹּל הָיָה כְּדַאי בְּעֵינָיו בִּשְׁבִיל לִזְכּוֹת בִּבְרָכוֹת 'לְהַחְיוֹת עַצְמוֹ חַיֵּי עוֹלָם', וְאִלּוּ עֵשָׂו הָיָה בְּיָדוֹ לִקְנוֹת לְעַצְמוֹ כָּל טוּב שֶׁבָּעוֹלָם, וּמָאַס בַּטּוֹב וּבָחַר בָּרַע, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב מֵחָמָס אָחִיךָ יַעֲקֹב - מֵהַנְהָגַת הַ'חָמָס' שֶׁעָשָׂה יַעֲקֹב תָּבוֹא בּוּשָׁה וּתְכַסֶּה אֶת פָּנֶיךָ. וּמְסַיֵּם הַ'שַּׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה' 'וְהַדְּבָרִים עַתִּיקִים, מִדְּבַשׁ מְתוּקִים'. וְכָל זֹאת לְלַמְּדֵנוּ שֶׁלֹּא לִהְיוֹת מִתַּלְמִידָיו שֶׁל עֵשָׂו הָרָשָׁע, לְאַבֵּד כָּל הָעוֹלָמוֹת בְּעַצְלוּת וּבְרִפְיוֹן יָדַיִם, אֶלָּא לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי אָבוֹת וְלִרְדֹּף אַחַר הַטּוֹב.

אָמְנָם הַגָּאוֹן רַבִּי שְׁמוּאֵל רוֹזֶנְבֶּרְג זצ"ל אב"ד אוּנְדְּסְדוֹרְף מְבָאֵר (בְּסִפְרוֹ בְּאֵר שְׁמוּאֵל) בְּמָה דְּכְתִיב בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כה,כב) 'וַיִּתְרֹצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי', כִּי טַעֲנַת רִבְקָה הָיְתָה, שֶׁכַּנִּרְאֶה כְּבָר קִבְּלוּ תְּכוּנוֹתֵיהֶם וְאֵין לָהֶם בְּחִירָה לִבְחֹר בְּטוֹב אוֹ רַע רַק כְּבָר הֶחְלַט עֲתִידָם שֶׁיַּעֲקֹב יִהְיֶה צַדִּיק וְעֵשָׂו יִהְיֶה רָשָׁע, וְתֹאמַר 'אִם כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי' הֲרֵי לֹא נוֹלַד הָאָדָם אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מִלְחָמָה וְהִזְדַּמְּנוּת 'לִבְחֹר בַּטּוֹב' עַל יְדֵי יְגִיעַת עַצְמוֹ וּמִלְחָמָה שֶׁלּוֹ, וְהֵשִׁיב לָהּ בְּבֵית שֵׁם וְעֵבֶר שְׁנֵי גּוֹיִים בְּבִטְנֵךְ, כִּי רַק עַל דֶּרֶךְ 'הַכְּלָל' הֵם מְעֻתָּדִים לִהְיוֹת כָּל אֶחָד מָה שֶׁהוּא, אֲבָל כָּל אֶחָד מֵהֶם עֲדַיִן יָעֳמֹד בְּקִשְׁרֵי מִלְחָמָה, בְּרִצּוֹתוֹ יֵיטִיב מַעֲשָׂיו וּבִרְצוֹתוֹ ח"ו... וּמִמֵּילָא אֵין יְצִיאָתָם לָאֲוִיר הָעוֹלָם לְלֹא תּוֹעֶלֶת.

יה"ר שֶׁנִּזְכֶּה לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה בִּתְפִלָּה בְּלִמּוּד תּוֹרָה בְּהַתְמָדָה וּבְחִזּוּק בַּעֲבוֹדַת ה' וְתָמִיד לְהַתְחִיל מֵחָדָשׁ בְּשִׂמְחָה וְנִזְכֶּה לַגְּאֻלָּה הַשְּׁלֵמָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

עִנְיָנֵי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ ב וְלִתֵּן תַּבְשִׁיל מֵעֶרֶב שַׁבָּת

פְּסִיק רֵישֵׁיהּ הוּא דְּוַקָּא בְּוַדַּאי וְלֹא בְּרֹב

א • **מִתָּה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּסַם נוֹזֵל הַנִּקְרָא פְּלִיט נָגֹד זְבוּבִים וְיַתּוּשִׁים עַל יְדֵי מַשְׁאֵבַת זלוּף. אוּלָם יֵשׁ לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא יְזַלֵּף נֶגְדָּם מַמָּשׁ, אֶלָּא רַק בָּאֲוִיר, וְיִשְׁאִיר חַלּוֹן פָּתוּחַ לִרְוָחָה, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לִבְרֹחַ הַחוּצָה. וְאָז לֹא הָוֵי בְּגֶדֶר פְּסִיק רֵישֵׁיהּ וְלֹא יָמוּת, וּמֻכְיָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לַהֲרִיגָתָם, הוֹ"ל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן שְׁמִתָּה** (יְלִקּוּט יוֹסֵף שַׁבָּת א א עַמּוּד תרה).

וּבְעִקַּר הַסְּבָרָא שֶׁאֵין זֶה פְּסִיק רֵישֵׁיהּ בְּבֵרוּר, עַיֵּן בְּשַׁעַר הַצִּיּוּן (סִי' שכ ס"ק מט), וּבְשוּ"ת יַבִּיעַ אֹמֶר ח"ד (חאו"ח סִימָן לז אוֹת ח-ט). דְּלֹא אַזְלִינָן בְּזֶה אַחַר הָרֹב. וְשָׁם קָאֵי אוֹדוֹת זְלוּף חֹמֶר כְּנֶגֶד הַזְּבוּבִים, וְיֵשׁ חַלּוֹן פָּתוּחַ לִרְוָחָה שֶׁאֶפְשָׁר לַזְּבוּבִים לְהִמָּלֵט עַל נַפְשָׁם הַחוּצָה, דַּאֶפְלוּ אִם נַנִּיחַ שעכ"פ אֵין זֶה סָפֵק שָׁקוּל, מ"מ לְדִידַן דקי"ל כר"ש בִּגְרִירָה מִשְׁרָא שָׁרֵי, כֵּיוָן דְּלֹא הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ בְּאֹפֶן וַדַּאי. וּכְעֵין מ"ש הַתּוֹסֹ' (בֵּיצָה לו:), בְּפִרְיסַת מַחְצֶלֶת ע"ג כַּוָּרֹת דְּבוֹרִים, דְּלִסְבָרַת ר' יְהוּדָה שֶׁאוֹסֵר בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן, אַמְרִינָן, וּבְלַבַּד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂנּוּ מְצוּדָּה, ופרש"י, שֶׁלֹּא יִסְתֹּם כָּל הַחַלּוֹנוֹת. וְהִקְשׁוּ הַתּוֹסֹ' דלר"ש נָמִי יֵשׁ לֶאֱסֹר דְּהָא מוֹדֶה ר"ש בִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ וְלֹא יָמוּת. ותי' הר"מ מְאַיְּבְרָא, דלר"ש נָמִי מָיְרֵי שֶׁיֵּשׁ חֹר קָטָן בַּכַּוֶּרֶת אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה, וא"כ לֹא הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ. ומש"ה לר"ש מֻתָּר, אֲבָל לְר' יְהוּדָה צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה חֹר גָּדוֹל שֶׁיִּהְיֶה נִרְאֶה לַדְּבוֹרִים לָצֵאת מִן הַכַּוֶּרֶת. ע"ש. וכ"כ בְּחִי' הָרַ"ן (שַׁבָּת מג:) בְּשֵׁם הָרָאָ"ה. וכ"כ כיו"ב הַמְּרַדְּכִי (סִ"פ פִּירָה). וְכֵן פָּסַק הַמג"א (סִי' שטז סק"ט). וכ"כ בש"ע הגר"ז, ובמשנ"ב שָׁם.

וּמִכָּל שֶׁכֵּן כָּאן שֶׁהַחַלּוֹן פָּתוּחַ לִפְנֵיהֶם, וְעוֹד יַסְפִּיקוּ לָצֵאת מֵהַחֶדֶר לִפְנֵי שֶׁרְסִיסֵי הַפְּלִיט יִפְעֲלוּ בָּהֶם. וע"כ אֵין אָנוּ מַשְׁגִּיחִים בְּמָה שֶׁשָּׁאַר הַחַלּוֹנוֹת סְגוּרִים. דְּאַפְתִּי לֹא חָשִׁיב פְּסִיק רֵישֵׁיהּ בכה"ג, כָּל שֶׁנִּזְהָר שֶׁלֹּא לְזַלֵּף לְעֵבֶר הַזְּבוּבִים וּכְלַפֵּיהֶם, אֶלָּא בָּאֲוִיר, וְאִם כֵּן אַף אִם בְּמִקְרֶה עָבַר אֵיזֶה זְבוּב מִוֹּל מְכוֹנַת הַפְּלִיט, וְנִלְכַּד בְּזִלּוּף רְסִיסֵי הַפְּלִיט בְּמוֹקְשֵׁי מָוֶת, אֵין זֶה בְּגֶדֶר פְּסִיק רֵישֵׁיהּ.

וְעַיֵּן בְּשוּ"ת בָּתֵּי כְּהֻנָּה (חֵלֶק בי"ד ס"ס יח דפ"ג סע"ד), בְּעִנְיַן נְעִנּוּעַ הַשַּׁעֲוָה בִּיו"ט בְּעֵת הִלּוּכוֹ, דְּלֹא חָשִׁיב פְּסִיק רֵישֵׁיהּ בִּגְרִימַת הַכִּבּוּי, שֶׁאֵין הֶכְרֵחַ בְּכָל נְעִנּוּעַ יָד לְהַטָּפַת שַׁעֲוָה הַנִּתֶּכֶת אַרְצָה, שאע"פ שֶׁלִּפְעָמִים יֵשׁ נְעִנּוּעַ דֶּרֶךְ הַטָּיָה שֶׁמַּטָּה לַצַּד הַתַּחְתּוֹן, שֶׁבִּנְעִנּוּעַ כָּזֶה בַּוַּדַּאי שֶׁנּוֹפְלוֹת הַטִּפּוֹת לָאָרֶץ, אֲבָל רֹב הַנִּנְעָנּוּעִים אֵינָם בְּכִיּוּצֵא בְּזֶה, וְכָל כְּהַאי גַּוְנָא חָשִׁיב דְּשָׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן. עש"ב.

וַאֲפִלּוּ נֹאמַר שֶׁלֹּא יָצָאנוּ מִידֵי סָפֵק פְּסִיק רֵישֵׁיהּ, הֲרֵי מְבֹאָר בט"ז (סִי' שטז ס"ג) שֶׁגַּם בְּסָפֵק פְּסִיק רֵישֵׁיהּ יֵשׁ לְהַתִּיר. וְתַנָּאֵי דִּמְסַיְּעֵי לֵהּ הָרַמְבָּ"ן וְהַמְּאִירִי (שַׁבָּת מא:) גַּבֵּי צְרוּף מֵחַם. וכמ"ש לְנָכוֹן המשנ"ב בבאה"ל שָׁם. וכ"כ עוֹד הַרְבֵּה אַחֲרוֹנִים. וכ"פ בְּשוּ"ת מְלַמֵּד לְהוֹעִיל (ס"ס נ). וכ"ד הַגָּאוֹן מִבּוֹטְשַׁטְשׁ בְּאֶשֶׁל אַבְרָהָם (ס"ס שכ). ע"ש. [וּרְאֵה בְּשוּ"ת יַבִּיעַ אֹמֶר ח"ג חאו"ח ס"ס כ]. ומכ"ש בִּזְבוּבִים שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְמִיתָתָן, והו"ל מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ. וא"כ הו"ל בִּכְלָל סְפֵיקָא דְּרַבָּנַן וּלְקָלָא. וּכְמוֹ שֶׁפָּסַק המשנ"ב (סִי' שטז ס"ק טז) דְּבִסְפֵק פְּסִיק רֵישֵׁיהּ בִּמְלָאכָה דְּרַבָּנַן יֵשׁ לְהָקֵל. (אֶלָּא דְּמָה שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם הט"ז הַמַּעְיֵן יִרְאֶה דהט"ז כ' זאת לְתוֹסֶפֶת חִזּוּק, אֲבָל מֵעִקַּר הַדִּין ס"ל דְּכָל סָפֵק פְּסִיק רֵישֵׁיהּ הָוֵי כְּדַשָּׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן שֶׁסָּפֵק אִם יַעֲשֶׂה מְלָאכָה בִּפְעָלָה זוֹ. ע"ש.)

וְיֵשׁ מִי שֶׁהֵעִיר שֶׁאַפְלוּ אִם יַשְׁאִיר חַלּוֹן פָּתוּחַ, עַל פִּי רֹב יִפְּלוּ חֲלָלִים מֵהַזְּבוּבִים אוֹ הַיַּתּוּשִׁים, וְחָשִׁיב כִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ. אוּלָם כְּבָר נִתְבָּאֵר דְּלֹא חָשִׁיב פְּסִיק רֵישֵׁיהּ אֶלָּא כְּשֶׁהַדָּבָר בָּרוּר שֶׁתַּעֲשֶׂה מְלָאכָה עַל יָדוֹ, אֲבָל אִם הַדָּבָר רַק בְּגֶדֶר רֹב, אַפְתִּי הָוֵי בִּכְלָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן דְּשָׁרֵי. וְהָאֵרִיךְ בְּזֶה בְּשוּ"ת יַבִּיעַ

אֹמֶר ח"ד (סִי' לז). וְכָתַב, ע' שַׁבָּת (כט:) אָמַר עֻלָּא מַחְלֹקֶת (דר"ש וְר' יְהוּדָה בִּגְרִירָה) בְּקִטָּנִים, אֲבָל בִּגְדוֹלִים דִּבְרֵי הַכֹּל מֻתָּר. שֶׁאֲפִלּוּ ר' יְהוּדָה מוֹדֶה שֶׁמֻּתָּר לְגָרְרָם כֵּיוָן שא"א לִיטָּלֵם בְּיָדוֹ. וְכֵן הִיא נָסְחַת הָרִי"ף וְהָרַמְבָּ"ם (בפ"א מהל' שַׁבָּת ה"ה). וכ"כ מָרָן הכ"מ בְּשֵׁם הרמ"ך אַלְבָּא דהרמב"ם, אֶלָּא שֶׁסִּיֵּם הרמ"ך וז"ל: אֲבָל בִּסְפָרִים מְדֻיָּקִים נִמְצָא, מַחְלֹקֶת בְּקִטָּנִים אֲבָל בִּגְדוֹלִים ד"ה "אָסוּר", וּמְשׁוּם דְּדָמֵי לְפְסִיק רֵישֵׁיהּ. וצ"ע. ע"כ. וְכֵן בְּתוֹס' פְּסָחִים (כה:) כ' הַגְּרָסָא ד"ה אָסוּר, וּמְפָרְשֵׁי לָהּ מִשּׁוּם דהו"ל פְּסִיק רֵישֵׁיהּ. אֲבָל הַמְאִירִי גּוֹרֵס ד"ה מֻתָּר. וְאֶפְשָׁר דִּבְהָא פְּלִיגִי, שֶׁבַּגְּדוֹלִים ע"פ הָרֹב נַעֲשָׂה חָרִיץ בִּגְרִירָתוֹ, וס"ל דְּמִשּׁוּם הָכִי אָסוּר דְּאָזְלִינַן בָּתַר רֻבָּא וְחָשִׁיב פְּסִיק רֵישֵׁיהּ. אֲבָל לְגִרְסַת הַגְּאוֹנִים וְהָרִי"ף וְהָרַמְבָּ"ם וְהַמְאִירִי י"ל שאע"פ שע"פ רֹב נַעֲשָׂה חָרִיץ, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ פְּעָמִים שֶׁאֵין נַעֲשָׂה חָרִיץ לֹא חָשִׁיב פְּסִיק רֵישֵׁיהּ, וּמִשְׁרָא שָׁרֵי. וְלָזֶה הִסְכִּים מָרָן הב"י (סִי' שלז).

וְכֵן מְבֹאָר בְּשׁוּ"ת הרמ"ע מִפָּאנוֹ (סִי' לג) שֶׁכָּתַב לְהַשִּׂיג עַל דִּבְרֵי הרמ"ך הַנַּ"ל דס"ל דְּהֵיכָא דְּדָמֵי לְפְסִיק רֵישֵׁיהּ נָמִי מוֹדֶה ר"ש שֶׁאָסוּר. וְהִשִּׂיג עָלָיו, שֶׁהֵיכָן מָצָאנוּ כֵּן לר"ש שֶׁאוֹסֵר בִּדְדָמֵי לְפְסִיק רֵישֵׁיהּ, אֵימוּר דִּשְׁמַעְתְּ לֵהּ דְּמוֹדֶה בְּפְסִיק רֵישֵׁיהּ מַמָּשׁ וּבְוַדַּאי גָּמוּר, אֲבָל בִּדְדָמֵי לְפְסִיק רֵישֵׁיהּ לֹא אָסַר. ע"כ. וכ"כ הָרִיטְבָ"א שַׁבָּת (מג:) ד"ה מָנִי וז"ל: דלר"ש כָּל דְּאִיכָּא דְּכְתָא כָּל דְּהוּ דְּמָצֵי (הַדְּבוֹרָה) לְצֵאת ע"י הַדַּחַק דְּלֹא לִהְוֵי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ וְלֹא יָמוּת, מֻתָּר, אע"פ שֶׁעַל הָרֹב הֲרֵי הֵם כִּנְצוֹדִים מִמֵּילָא, אֲבָל לְר' יְהוּדָה בָּעֵי רַוְחָא טוּבָא דְּלֹא לִהְוֵי צֵידָה כְּלָל. ע"ש.

וְהִנֵּה בש"ע (סִי' שכ סְעִיף יז) אִיתָא, סְפוֹג אֵין מְקַנְּחִים בּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ בֵּית אֲחִיזָה, גְּזָרָה שֶׁמָּא יִסְחֹט. ע"כ. וְהִקְשָׁה המג"א שֶׁהֲרֵי בגמ' שַׁבָּת (קמג.) פָּרִיךְ, דְּהָא הָוֵי דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן, וּמְשַׁנֵּי בְּהָא אֲפִלּוּ ר"ש מוֹדֶה, דְּמוֹדֶה ר"ש בְּפְסִיק רֵישֵׁיהּ וְלֹא יָמוּת, וְתֵרֵץ הָרַב תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת (שָׁם ס"ק לב) שֶׁבֶּאֱמֶת בִּסְפוֹג אֵינוֹ אֶלָּא קָרוֹב לִפְסִיק רֵישֵׁיהּ, וּלְהָכִי שַׁיָּךְ לוֹמַר גַּבֵּיהּ גְּזָרָה שֶׁמָּא יִסְחֹט. ע"כ. וכ"כ הָרַב נְהַר שָׁלוֹם (בסק"ט) דְּלָאו דַּוְקָא פְּסִיק רֵישֵׁיהּ הוּא אֶלָּא דָּמֵי לְפְסִיק רֵישֵׁיהּ, שֶׁקָּרוֹב הוּא לָבוֹא לִידֵי סְחִיטָה. ע"ש. וּלְפִי הָאָמוּר אֵין תֵּרוּצָם עוֹלֶה יָפָה, שֶׁהֲרֵי אֵין אִסּוּר בְּקָרוֹב לִפְסִיק רֵישֵׁיהּ, וכמ"ש ג"כ הרמ"ע מִפָּאנוֹ אֵימוּר דִּשְׁמַעְתְּ לר"ש שֶׁאוֹסֵר אֶלָּא בִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ מַמָּשׁ וּבְוַדַּאי גָּמוּר, אֲבָל בִּדְדָמֵי לִפְסִיק רֵישֵׁיהּ לֹא אָסַר. וּמְחַוַּרְתָּא כמ"ש בְּבֵאוּרֵי הַגְּרָ"א שָׁם שֶׁכָּתַב, ט"ס הוּא, וצ"ל מִשּׁוּם סְחִיטָה. וכ"כ הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (שָׁם ס"ק מח). (וְע' בְּחֶמֶד מֹשֶׁה וּבְכַף הַחַיִּים ס"ק צג). הִלְכָךְ הָעִקָּר לַהֲלָכָה כָּאָמוּר שֶׁאֵין הָאִסּוּר בִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ, אֶלָּא בְּוַדַּאי גָּמוּר, וְלֹא בִּדְדָמֵי לִפְסִיק רֵישֵׁיהּ. וְע' בְּסֵפֶר מְנוּחָה נְכוֹנָה הנד"מ (עַמּוּד נה) בְּשֵׁם הֶחָזוֹן אִישׁ שֶׁמֻּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשַׁבָּת בְּמַשְׁאֵבַת הַפְּלִיט לְגָרֵשׁ זְבוּבִים וְיַתּוּשִׁים, לְצָרְכּוֹ תִּינוֹק אוֹ חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, מִפְּנֵי שֶׁדֶּרֶךְ הַזְּבוּבִים לְהִמָּלֵט דֶּרֶךְ הַחַלּוֹן, כְּשֶׁמְּרִיחִים רֵיחַ הַפְּלִיט. וְעוֹד שֶׁאֲפִלּוּ אִם תִּמְצָא לוֹמַר שֶׁלֹּא יָצָא מִידֵי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ, כֵּיוָן דְּהָוֵי מְלָאכָה שא"צ לְגוּפָהּ שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ בַּזְּבוּבִים, וְלֹא אִכְפַּת לוֹ אִם יָמוּתוּ אוֹ יִבָּרְחוּ, הו"ל פְּסִיק רֵישֵׁיהּ בִּדְרַבָּנַן דְּלֹא נִיחָא לֵהּ, שֶׁיֵּשׁ לְהַתִּיר, כמ"ש הַתּוֹס' שַׁבָּת (קג.). וְע' בְּשׁוּ"ת מהרש"ם ח"ג (סִי' צ). וּבְשׁוּ"ת דִּבְרֵי מָרְדְּכַי פְּרִידְבּוּרְג (סִי' כא). ודו"ק. וכ"כ בְּסֵפֶר שַׁלְמֵי יְהוּדָה (עמ' קסד) בְּשֵׁם הגרי"ש אֶלְיָשִׁיב זצ"ל, שֶׁמֻּתָּר לְרַסֵּס בָּאֲוִיר חֹמֶר רִסּוּס בְּצַד אֶחָד שֶׁל הַחֶדֶר, כְּדֵי לְהַבְרִיחַ הַזְּבוּבִים וְהַיְתּוּשִׁים לְצַד אַחֵר, וְיִבָּרְחוּ דֶּרֶךְ הַחַלּוֹן הַפָּתוּחַ אוֹ הַדֶּלֶת הַפְּתוּחָה. ע"ש. [ב' הַקְּטָעִים הָאַחֲרוֹנִים מִמָּרָן זיע"א].

ולפ"ז מֻתָּר לְטַאטֵא אֶת הָרִצְפָּה שֶׁמְּהַלְּכִים עָלֶיהָ נְמָלִים, מִכָּל הַנִּי טַעֲמֵי תְּרִיצֵי. [שֶׁהֲרֵי בְּכָל טְאטוּי לְבַדּוֹ אֵינוֹ וַדַּאי שֶׁהַנְּמָלִים יָמוּתוּ].

עוֹד בְּעִנְיַן אִם מֻתָּר לְדָרֹךְ עַל נְמָלִים הַמְּהַלְּכִים בְּפֶתַח בֵּית הַכְּנֶסֶת

וּלְעִנְיַן דְּרִיכָה עַל הַנְּמָלִים, הֵנָּה בְּאֹפֶן שֶׁבְּכָל פְּסִיעָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ אֵינוֹ וַדַּאי שֶׁיַּהֲרֹג נְמָלִים, כְּגוֹן שֶׁהַנְּמָלִים נִמְצָאִים עַל עֵפֶר תִּחוֹחַ, יֵשׁ לָדוּן בָּזֶה דִּלְכְאוֹרָה אֵין בָּזֶה אִסּוּר, דְּהָא אֵינוֹ פְּסִיק רֵישֵׁיהּ שֶׁיַּהֲרֹג אֶת הַנְּמָלִים, וְהוּא מִתְעַסֵּק בְּעָלְמָא וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בְּאִסּוּר דְּרַבָּנַן. [וּמָה שֶׁהִזְהִירוּ בָּזֶה בְּאִסּוּר וְהֶתֵּר וְהַפּוֹסְקִים הַנַּ"ל, רְאֵה לְהַלָּן].

וְגַם כְּשֶׁהוּא וַדַּאי שֶׁיַּהֲרֹג הַנְּמָלִים, הָוֶה לֵהּ פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ, וּבְאִסּוּר דְּרַבָּנַן, דְּהָא הָוֵי מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, וּבִמְקוֹם מִצְוָה שֶׁל תְּפִלָּה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אוֹ שִׁעוּר תּוֹרָה, יֵשׁ לְצַדֵּד לְהָקֵל גַּם בְּאִסּוּר דְּרַבָּנַן דִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, וכיו"ב בְּתוֹס' (כְּתֻבּוֹת ו. ד"ה הַאי) שֶׁכָּתְבוּ, וּרְאָיוֹת הֶעָרוּךְ אֵינָן רְאָיוֹת, דְּהַהִיא דְּמַתִּיר ר"ש לְזַלֵּף יַיִן עַל גַּבֵּי הָאִישִׁים, אֵיפָא לְמֵמַר דְּמִצְוָה שָׁאנִי, וְכֵן הַהִיא דְּאִית לֵהּ הוֹשַׁעְנָא אַחֲרִיתִי אֵיפָא לְמֵמַר דְּשָׁרֵי מִשּׁוּם מִצְוָה. ע"כ.

אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לְעַיֵּן מֵהַמְּבֹאָר בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן שלו ס"ג) דְּהָאוֹכְלִים בְּגִנּוֹת, אֲסוּרִים לִטֹּל יְדֵיהֶם עַל הָעֲשָׂבִים, מִפְּנֵי שֶׁמַּשְׁקִים אוֹתָם, ואע"פ שֶׁאֵינָם מְכַוְּנִים, פְּסִיק רֵישֵׁיהּ הוּא. ע"כ. וּמַשְׁמַע שֶׁהוּא אֶפְלוּ בְּנָטִילַת יָדַיִם לִסְעוּדָה שֶׁהִיא לְמִצְוָה, וְלֹא הִתִּירוּ מִשּׁוּם פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא אִכְפַּת לֵהּ בְּמָקוֹם מִצְוָה. וְאֵין לְחַלֵּק דְּהָתָם הוּא אִסּוּר תּוֹרָה שֶׁל מַשְׁקֶה מַיִם לִזְרָעִים (מו"ק ב:), דְּאֵיפָא חִיּוּבָא מִשּׁוּם זוֹרֵעַ, דְּהָא כֵּיוָן שֶׁהוּא פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ הָוֶה לֵהּ אִסּוּר דְּרַבָּנַן כַּמְּבֹאָר בְּתוֹס' כְּתֻבּוֹת ו. וְשַׁבָּת קג. וּבֶאֱמֶת שֶׁבְּאֵלֶּיהָ רַבָּה שָׁם כָּתַב, שֶׁאִם אוֹכֵל בְּגִנַּת חֲבֵרוֹ יֵשׁ מַתִּירִין, [אַף לְכַתְּחִלָּה], דְּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ הוּא, וּבְסֵפֶר זִכְרוֹנוֹת (דף נ"א ה' שַׁבָּת פ"א ד"ה הַזּוֹרֵעַ) כָּתַב, דְּזָקָא בְּגִנַּת כּוּתִים, וְלֹא מַשְׁמַע כֵּן בַּשַּׁ"ס (שַׁבָּת קג.). וּבְמִשְׁנָה בְּרוּרָה שָׁם (ס"ק כז) הֵבִיא בְּשֵׁם הָרַבֵּה פּוֹסְקִים שֶׁאוֹסְרִים גַּם בְּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ לְכַתְּחִלָּה, וְכַמְּבֹאָר בְּסוֹף סִימָן ש"כ. ע"ש. ועכ"פ לְהַסּוֹבְרִים דְּהָאִסּוּר לִטֹּל יָדַיִם בְּגִנָּה, הוּא דְּזָקָא בְּגִנָּה שֶׁלּוֹ, נִמְצָא שֶׁהִתִּירוּ בְּגִנָּה שֶׁל חֲבֵרוֹ מִצַּד דְּהָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ, ולפ"ז ה"ה בנ"ד.

וְהַפּוֹסְקִים הַנַּ"ל שֶׁהִזְהִירוּ שֶׁלֹּא לֵילֵךְ ע"ג הַנְּמָלִים, [אִסּוּר וְהֶתֵּר, כנה"ג, בא"ח, וְעוֹד], י"ל בְּכַמָּה אֲפָנִים, דְּלֹא אַיְרוּ כְּשֶׁהוֹלֵךְ לְדָבָר מִצְוָה, אֲבָל בִּמְקוֹם מִצְוָה וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְדָבָר, י"ל שֶׁאֵין בַּדָּבָר אִסּוּר כְּשֶׁהוּא דֶּרֶךְ הֲלִיכָתוֹ וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהָרְגָם. וּלְצָרְךְ מִצְוָה יוֹדוּ דִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ בְּדַרְבָּנַן, וְלֹא אִכְפַּת לֵהּ יְהֵיהּ מֻתָּר. וְעוֹד י"ל דְּהַפּוֹסְקִים הַנַּ"ל אַיְרוּ בְּאֹפֶן שֶׁבְּכָל דְּרִיכָה וּדְרִיכָה עַל הַנְּמָלִים הִיא בְּגֶדֶר וַדַּאי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ שֶׁיַּהֲרֹג הַנְּמָלִים, כְּגוֹן שֶׁהַנְּמָלִים מְהַלְּכִים עַל רְצִפַּת אֶבֶן. אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ בְּגֶדֶר וַדַּאי שֶׁיַּהֲרֹג הַנְּמָלִים, יִתָּכֵן שֶׁיּוֹדוּ לְהָקֵל בָּזֶה. אִי נָמִי, יִתָּכֵן וְהַפּוֹסְקִים הַנַּ"ל סְבִירָא לְהוּ דִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ אָסוּר גַּם בְּאִסּוּר דְּרַבָּנַן, אוֹ דִּסְבִירָא לְהוּ דְּשָׁאנִי מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ שֶׁאֵינָהּ כְּכָל דִּין שְׁבוּת שֶׁמְּקִלִּין בּוֹ בִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ. וְנִמְצָא דִּלְדִידַן דְּנָקְטִינַן לְהָקֵל בִּמְקוֹם מִצְוָה וְצָרְךְ גַּם בִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, דְּחָשִׁיב שַׁפִּיר כְּאִסּוּר דְּרַבָּנַן גַּם לְעִנְיַן פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ, אִיהְ"נ יֵשׁ לְצַדֵּד לְהָקֵל לְהַכְנִיס לְבֵית הַכְּנֶסֶת אַף כְּשֶׁדּוֹרֵךְ עַל הַנְּמָלִים בְּלֹא כַּוָּנָה. [וְאֵין לְדַיֵּק מד' הָאִסּוּר וְהֶתֵּר דס"ל דִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא אִכְפַּת לֵהּ בְּדַרְבָּנַן אָסוּר, די"ל שֶׁלֹּא הֶחְמִיר אֶלָּא בְּאִסּוּר דְּרַבָּנַן כְּמוֹ מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ].

וּבְסֵפֶר מוֹר שָׁשׁוֹן (עמ' 72) כָּתַב, שֶׁפַּעַם אַחַת בָּא מָרָן זיע"א לְדָרֹשׁ בְּשַׁבָּת, הָיוּ הַרְבֵּה נְמָלִים בַּבְּנִיסָה, וְנִכְנַס, וְהוֹרָה גַּם לְחָכָם שָׁשׁוֹן לָוִי זצ"ל לְהַכְנִיס, וְהִתִּיר כֵּן מִדִּין פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ בְּדַרְבָּנַן. ע"כ.

וְאִם הָעֵדוּת הַנִּזְכֶּרֶת הִיא נְכוֹנָה, יֵשׁ לוֹמַר, דְּאַף אִי נֵימָא שֶׁאֵין לְהַתִּיר פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָ"ל בִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, הַהֶתֵּר הוּא בְּגִלַּל שֶׁהוּא בִּמְקוֹם מִצְוָה וְצָרְךְ זְכוּי הָרַבִּים, וּבָזֶה סָמְכִינַן לְהַתִּיר בִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָ"ל גַּם בִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ. וְכַמְּבֹאָר בְּתוֹס' כְּתֻבּוֹת ו. הַנַּ"ל. [וּכְשֶׁהוּא לֹא נִיחָא לֵהּ הָוֵי אִסּוּר דְּרַבָּנַן]. אוּלָם צָרִיךְ בֵּרוּר אִם אָכֵן הַדְּבָרִים מְדֻיָּקִים.

וּבְדַעַת הָרַב בֶּן אִישׁ חַי הַנַּ"ל י"ל, דְּמִלְּבַד דְּלֹא קָאֵי אַדְּבָר מִצְוָה, לְטַעְמֵיהּ אַזֵּיל שֶׁמַּחְמִיר בִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ אַף בִּתְרֵי דְּרַבָּנַן, כִּדְמוּכָח בְּמָה שֶׁכָּתַב בְּפָרָשַׁת וָאֵרָא אוֹת ה-ו, דְּהֶחָתוּלָה דִּינָהּ כִּשְׁאַר חַיָּה, וְאָסוּר לְצוּדָהּ. וְאִם נִכְנְסָה לַחֲדַר אָסוּר לִסְגֹּר הַפֶּתַח עַד שֶׁיּוֹצִיאֶנָּה מִשָּׁם אִם יוֹדֵעַ שֶׁהִיא שָׁם, אע"ג דְּאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְצוּדָהּ, וְגַם אֵינוֹ רוֹצֶה בַּצֵּידָה, עִם כָּל זֶה אָסוּר אִם הוּא יוֹדֵעַ שֶׁהִיא שָׁם. ע"כ. וַהֲרֵי סְגִירַת הַדֶּלֶת בִּפְנֵי הֶחָתוּלָה הָוֵי בְּגֶדֶר פְּסִיק רֵישֵׁיהּ וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן, וְהֶחָתוּלָה אֵין

בְּמִינָהּ נִצּוֹד, וְאִסּוּר צֵידָתָהּ אֵינוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן, וּבִפְרָט בְּחֶדֶר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִתְפֹּס הֶחָתוּלָה בְּתִפְיסָה אַחַת, וּבכה"ג אִסּוּרָהּ מִדְּרַבָּנָן, אֲפִלּוּ הָכִי אָסַר אַף שֶׁהוּא תְּרֵי דְּרַבָּנָן וְלֹא אִכְפַּת לֵהּ. וּבָזֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ מָה שֶׁכָּתַב בְּהֶמְשֵׁךְ דְּבָרָיו לְגַבֵּי זְבוּבִים שֶׁאֵין לִסְגֹּר תֵּבָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ זְבוּבִים, וְלֹא חִלֵּק בֵּין תֵּבָה קְטַנָּה לְתֵבָה גְּדוֹלָה. וּמַשְׁמַע דְּאַף בְּתֵבָה גְּדוֹלָה שֶׁאֵינָהּ בִּתְפִיסָה, וְהֵוֵי תְּרֵי דְּרַבָּנָן, אפ"ה אָסַר לִסְגֹּר הַתֵּבָה.

וְעַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם (סִימָן שיד סק"ה) שֶׁכָּתַב, דלכו"ע פְּסִיק רֵישֵׁיהּ אֲפִלּוּ בְּמִלֵּי דְּרַבָּנָן אָסוּר. וּבְפִרְי מְגַדִּים (א"א שָׁם) כָּתַב שֶׁהוּא דָּוְקָא בְּחַד דְּרַבָּנָן, אֲבָל בִּתְרֵי דְּרַבָּנָן שָׁרְינָן בְּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ, וְדִיֵּק כֵּן מִדִּבְרֵי הָרְמָ"א. וְכֵן מַשְׁמַע במג"א (סִימָן שיד ס"ק ה) וְכֵן בהגר"א שָׁם, דְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן וּמְקַלְקֵל, וְגַם חוֹפֵר כְּלְאַחַר יָד, מִדִּינָא אֵין כָּאן אִסּוּר. ע"ש. וְכֵן כָּתְבוּ בְּשוּ"ת קֶרֶן לְדָוִד (סִימָן לח) וּמָהָרָ"ם בְּרִיסְק (סִימָן נט). וְעוֹד.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהַמְקַלְקֵל בַּחֲבוּרָה וּבִנְטִילַת נְשָׁמָה חַיָּב, מ"מ כָּתְבוּ הַתּוֹס' בְּשַׁבָּת (קו.) דְּבָעֵינָן שֶׁיִּהְיֶה תִּקּוּן קְצָת, וּכְשֶׁהוּא דּוֹרֵךְ עַל הַנְּמָלִים אֵין שׁוּם תִּקּוּן בַּהֲרִיגָה זוֹ. וע"ע בָּרָמְבָּ"ם (פ"ח מִשַּׁבָּת ה"ז) שֶׁכָּתַב, וְכֵן הַחוֹבֵל בַּחַי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עוֹר, חַיָּב מִשּׁוּם מְפָרֵק, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה צָרִיךְ לְדָם שֶׁיֵּצֵא מִן הַחֲבוּרָה, אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן לְהַזִּיק בִּלְבַד, פָּטוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל. ע"כ. וּמְבֹאָר דְּגַם לְדַעַת הָרַמְבָּ"ם אִם אֵין שׁוּם תִּקּוּן בְּמֶלְאכָה הֲרֵי זֶה פָּטוּר אַף בְּחוֹבֵל וּמַבְעִיר. וְעוֹד כָּתַב בְּפֶרֶק יב לְגַבֵּי מַבְעִיר, שֶׁאִם הִבְעִיר דֶּרֶךְ הַשְׁחָתָה, פָּטוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל. ע"כ.

וְיִתָּכֵן עוֹד, דְּהָכָא הָוֵי כְּלְאַחַר יָד, שֶׁהוֹרֵג הַנְּמָלִים דֶּרֶךְ דְּרִיסָה. אַף י"ל דְּאֵין זֶה חָשִׁיב כְּלְאַחַר יָד, דְּהָא גַּם כַּאֲשֶׁר בָּא לַהֲרֹג נְמָלִים בְּכַוָּנָה עוֹשֶׂה זֹאת ע"י דְּרִיסַת רַגְלוֹ, וְשָׁמָּא חָשִׁיב אוֹרְחֵיהּ בְּהָכִי.

אֶלָּא שֶׁבְּסֵפֶר הַהַשְׁלָמָה (שַׁבָּת מא.) כָּתַב, נְהִי בְּחָרֵץ גְּרִירָה בְּמִטָּה כִּסֵּא וְסַפְסָל כְּלְאַחַר יָד הוּא, אֲבָל הַחוֹרֵץ כְּדַרְכּוֹ אָמְרִינָן בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל הַחוֹרֵשׁ וְהַחוֹפֵר וְהַחוֹרֵץ כֻּלָּן מְלָאכָה אַחַת הֵן. משא"כ בְּצֵרוּף, שֶׁכָּל צֵרוּף הוּא מִדְּרַבָּנָן. ע"ש. וְהֵינוּ דְּכְלְאַחַר יָד אַף שֶׁאִסּוּרוֹ מִדְּרַבָּנָן חָמִיר יוֹתֵר מִשְּׁאָר אִסּוּרֵי דְּרַבָּנָן. [וְהֶרְאָה זֹאת הרה"ג ר' יוֹסֵף כֹּהֵן, מח"ס בְּרִית יוֹסֵף].

וְעַיֵּן בְּאָרְחוֹת שַׁבָּת שֶׁהִסְתַּפֵּק בְּהוֹלֵךְ בְּצוּרָה שׁוֹנָה מִדֶּרֶךְ הַהִלּוּךְ הָרָגִיל, כְּגוֹן שֶׁיֵּלֵךְ ע"ג עֲקֵבָיו, אוֹ ע"ג צִדֵּי הָרֶגֶל, אִם הָוֵי הֲרִיגָה כִּלְאַחַר יָד, דְּשָׁמָּא נִהְיֶה שֶׁאֵין זוֹ דֶּרֶךְ הֲלִיכָה, מ"מ אִם הָיָה הוֹרֵג בְּכַוָּנָה ע"י דְּרִיסַת עֲקֵבָיו, אוֹ צִדֵּי רַגְלוֹ, הָיְתָה זוֹ הֲרִיגָה כְּאוֹרְחֵיהּ. וְשָׁם הֵבִיא מ"ש בְּדָגוּל מֵרְבָבָה (סִי' ש"מ) עַל המג"א שָׁם (סק"ו), דְּלֹא מִבַּעְיָא לְדַעַת תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן שֶׁהֵבִיא המג"א (סִי' שיד סק"ה) דְּבְאִסּוּר דְּרַבָּנָן מָתָּר פְּסִיק רֵישֵׁיהּ, א"כ מוּחָק זֶה דְּלָאו עַל מְנַת לִכְתֹּב הוּא רַק אִסּוּר דְּרַבָּנָן, וְכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן מָתָּר, אֶלָּא אֲפִלּוּ לְדַעַת המג"א דְּאַף בְּאִסּוּר דְּרַבָּנָן אָסוּר פְּסִיק רֵישֵׁיהּ, מ"מ הֲרֵי הֵיכִי דְּאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן וּמְקַלְקֵל, וְעוֹשֶׂה כְּלְאַחַר יָד, גַּם המג"א מַתִּיר שָׁם אֲפִלּוּ בְּפְסִיק רֵישֵׁיהּ. ע"ש.

וְאַף שהחזו"א (סִימָן ס"א) לֹא נִיחָא לֵהּ בְּהֶתֵּר זֶה, כָּאן יֵשׁ מָקוֹם לוֹמַר, דְּהָא אֵין כָּאן אֶלָּא אִסּוּר דְּרַבָּנָן, וְהָאָדָם פּוֹגֵעַ בְּאִסּוּר זֶה דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ בְּאֹפֶן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִמָּנַע מִמֶּנּוּ, וַהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לִמ"ש הט"ז (סִי' שכ"ו ס"ק ב') בְּטַעַם הַהֶתֵּר בְּהוֹלֵךְ ברה"ר וּמָטָר סוֹחֵף עַל רֹאשׁוֹ, שֶׁהוּא מִשּׁוּם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִזָּהֵר, וְלֹא גָּזְרוּ בְּאֹפֶן שֶׁאִי אֶפְשָׁר כְּלָל לְהִזָּהֵר בַּדָּבָר. וְהוּא הַדִּין כָּאן דְּכֵיוָן שֶׁהוּא אִסּוּר דְּרַבָּנָן י"ל דְּחָכָמִים לֹא אָסְרוּ בְּכָגוֹן זֶה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִזָּהֵר בָּזֶה. וְצֵיֵן לְדָבָרָיו הַגְּרָ"א (שָׁם ס"ק כ"ג), וע"ע בט"ז (סִי' ש"כ ס"ק י') ובמשנ"ב (שָׁם ס"ק ל"ט). אַךְ אֵין זֶה בָּרוּר שֶׁאֶפְשָׁר לְדַמּוֹת מִלְּתָא לְמִלְּתָא בִּדְבָרִים אֵלּוּ, וּבִפְרָט בנ"ד שֶׁאֵין הַפְּטוּר אֶלָּא מִטַּעַם מְקַלְקֵל.

וְאַכַּתִּי יֵשׁ לְצַדֵּד בִּנְמָלִים שֶׁבְּפָתַח הַבַּיִת, דְּהָא אִם יִשָּׁאֵר מְחוּץ לְבֵיתוֹ יִהְיֶה לוֹ צַעַר גָּדוֹל, וּבְטוּל עֹנֶג שַׁבָּת, אוֹ בְּטוּל תּוֹרָה, וְהִנֵּה מָצִינוּ בגמ' שַׁבָּת (מב.) שֶׁבְּמָקוֹם חֲשָׁשׁ נֶזֶק הִתִּירוּ אִסּוּר דְּרַבָּנָן, כְּגוֹן כִּבּוּי גַּחֶלֶת לְרַבִּי שִׁמְעוֹן הַסּוֹבֵר דִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ פָּטוּר. וְכֵן טִלְטוּל קוֹץ פָּחוֹת פָּחוֹת מִד"א בר"ה. ולפ"ז בְּמָקוֹם שֶׁהַשְׁהִיָּה בַּחוּץ זְמַן מְמֻשָּׁךְ עֲלוּלָה לְהַזִּיק לִבְרִיאוּתוֹ, יֵשׁ טַעַם נוֹסָף לְהָקֵל לִדְרֹס ע"ג הַנְּמָלִים, וְיִתָּכֵן שֶׁבְּאֹפֶן שֶׁיָּכוֹל

לְסַלֵּק אֶת הַנְּמָלִים בְּמְנִיפָה שֶׁבְּיָדָיו לַצְּדָדִים, עָדִיף לַעֲשׂוֹת כֵּן, אוֹ שֶׁיְּדַרְסֵם בְּאֹפֶן שֶׁהוּא כִּלְאַחַר יָד, דִּלְפִי הַדָּגוּל מֵרְבָבָה הַנָּ"ל לְכְאוֹרָה עָדִיף לְדוֹרְסָן, וְאִם יָכוֹל לְנָפְחָן בְּפִיו, בְּוַדַּאי יֵשׁ לַעֲשׂוֹת כֵּן, דִּבְאֹפֶן זֶה אֵין שׁוּם אִסּוּר.

וְגַם בַּכְּנִיסָה לְבֵית כְּנֶסֶת וְכַדּוֹ', כְּבָר כָּתַב לָדוּן בְּזֶה ע"פ הַתּוֹס' בִּכְתֻבּוֹת ו. הַנָּ"ל. ועפמ"ש בְּקָרְבָּן נְתַנְאֵל (פ"ק דְּבֵיצָה סִימָן י' אות נ), שֶׁבִּמְקוֹם מִצְוָה הֵקֵלּוּ בְּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ וּמְקַלְקֵל, וְרַק אִם יֵשׁ לוֹ אֶפְשָׁרוּת אַחֶרֶת מְזֻמֶּנֶת בִּמְקוֹמוֹ לְקַיֵּם הַמִּצְוָה, אֵין לְהָקֵל. ע"ש. וְהָכִי נָמִי הָכָא.

וְאַף שֶׁיָּכוֹל לָלֶכֶת לביכ"נ אַחֵר, מ"מ אֵינָהּ מְזֻמֶּנֶת לְפָנָיו, וְאִיכָּא טִרְחָא בַּדָּבָר, וְכֵן כְּשֶׁרוֹצֶה לָחוּשׁ לְמַעְלָה דְּהַקּוֹבֵעַ מָקוֹם לִתְפִלָּתוֹ וְכוּ'. וּבְפָרָט דְּהָכָא לֹא הָוֵי מַעֲשֶׂה בַּיָּדִים בִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ מַמָּשׁ, אֶלָּא פְּסִיק רֵישֵׁיהּ בִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, וכד' הַתּוֹס' בִּכְתֻבּוֹת (הַנָּ"ל) דְּבִמְקוֹם מִצְוָה שָׁרְנָן פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ, אָפִי' בְּדָבָר שֶׁעִקַּר אִסּוּרוֹ מִדְּאוֹרָיְתָא. ע"ש. וְכֵן כָּתַב הַתּוֹס' בְּסָכָּה (לג: סוד"ה מוֹדָה), וְהוֹ"ד במג"א (סי' תרמו סק"ב). [וְהֵעִיר לָזֶה הַגָּאוֹן ר' אֱלִיָּהוּ עַזְרִיאֵל נר"ו].

וּבְסֵפֶר שְׁעָרִים הַמְצָיְנִים בַּהֲלָכָה ח"ב (עמ' פא אות ג). הֵבִיא מִשּׁו"ת אִמְרֵי יֹשֶׁר ח"א (סי' קנו דַּף פג ע"ד ד"ה מִכְּתָבוֹ) שֶׁכָּתַב לְהוֹכִיחַ מִדִּבְרֵי הַתּוֹס' (סָכָּה לג:) הנז', דַּאֲפִלּוּ לְהַחוֹלְקִים עַל הֶעָרוּךְ וס"ל דְּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא אִכְפַּת לֵהּ אָסוּר, מ"מ מוֹדוּ דְּמָתָר בִּמְקוֹם מִצְוָה, "וַאֲפִלּוּ אֵינָהּ אֶלָּא מִצְוָה כָּל דְּהוּ". ע"ש. וְקָאֵי גַּם לְהַסּוֹבְרִים שֶׁתְּפִלָּה בְּצִבּוּר לֹא חֲשִׁיבָא מִצְוָה גְּמוּרָה לְהַתִּיר שְׁבוּת דִּשְׁבוּת לְצָרְכָּהּ מִצְוָה, דְּהָכָא לְעִנְיַן פְּסִיק רֵישֵׁיהּ, א"צ מִצְוָה גְּמוּרָה, וְהוּא הַדִּין בנ"ד. וכ"ש לְפִי מָה שֶׁהֶעֱלָה בְּשׁו"ת נִשְׁמַת שַׁבָּת ח"ה (סי' ס) דְּלִצְרָכָהּ תְּפִלָּה בְּצִבּוּר חָשִׁיב מִצְוָה גְּמוּרָה. ע"ש.

וּלְפִי זֶה מִי שֶׁצָּרִיךְ לָלֶכֶת בְּשַׁבָּת לְהִתְפַּלֵּל בביהכ"נ וְהַדֶּרֶךְ מְלֵאָה נְמָלִים, וְאֵין לוֹ דֶּרֶךְ אַחֶרֶת, כָּל שֶׁיִּפְסִיד תְּפִלָּה בְּצִבּוּר, יֵשׁ לָדוּן שֶׁמָּא יֵשׁ לְהַתִּיר לוֹ לָלֶכֶת כְּדַרְכּוֹ, דְּחָשִׁיב שִׁפּוּר בִּמְקוֹם מִצְוָה. וְאַפַּתִּי צ"ע לְמַעֲשֶׂה.

וְרָאִיתִי בְּסֵפֶר תּוֹרַת הַשַּׁבָּת ח"א (עמוד שכד) שֶׁהִסְתַּפֵּק בְּדִין זֶה, בְּמִי שֶׁצָּרִיךְ לָלֶכֶת לְהִתְפַּלֵּל, וְיֵשׁ בְּדַרְכּוֹ תֵּל גָּדוֹל שֶׁל נְמָלִים, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַקִּיף אוֹ לְדַלֵּג, הַאִם צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵיתוֹ וּלְהַפְסִיד תְּפִלָּה בְּצִבּוּר, אוֹ לֹא. וְהִנִּיחַ בצ"ע.

וְעַיֵּן בְּשֻׁלְחָן שְׁלֹמֹה (סִימָן שטו) שֶׁכָּתַב, עוֹד הִסְתַּפַּקְתִּי אִם אֶחָד דּוֹרֵךְ עַל נְמָלִים אוֹ הוֹלֵךְ עַל גַּבֵּי עֲשָׂבִים, וּבְרוּר הַדָּבָר שֶׁאִם יִדְרֹךְ מֵאָה דְּרִיכוֹת וַדַּאי יַהֲרֹג אוֹ יַעֲקֹר, אֶלָּא שֶׁעַל כָּל דְּרִיכָה הוּא סָפֵק, וּכְעֵין זֶה הִסְתַּפַּקְתִּי בְּצֵידַת הַזְּבוּבִים שֶׁבָּרוּר הַדָּבָר שֶׁיָּכוֹל לִתְפֹּס בְּשִׁחְיָה אַחַת אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם מֵהַזְּבוּבִים, אֲבָל כְּשֶׁתָּדוּן עַל כָּל זְבוּב לְחוּדֵיהּ עֲדַיִן אֵינוֹ נִצּוֹד, וּמִסְתַּבֵּר כְּאֹפֶן הָאַחֲרוֹן, אוּלָם מִמ"ש אֶלְעָזָר בֶּן מָהֲבַאי (שַׁבָּת קו:) שֶׁחֲגָבִים הַמְקַלְחִים לֵית בְּהוּ מִשּׁוּם צֵידָה, מוּכָח כְּאֹפֶן הָרִאשׁוֹן. וְעַל כָּל פָּנִים עֲדַיִן חָלוּק הוּא מֵהַסָּפֵק שֶׁל הֲרִיגָה וַעֲקִירָה. ע"ש.

ב ◆ הַנִּכְנָס לְסָכָּתוֹ בְּיוֹם טוֹב אוֹ בְּשַׁבָּת, וּמָצָא נְמָלִים רַבִּים, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּרַשַּׁאי לְהִכָּנֵס, וּלְקַיֵּם מִצְוַת יְשִׁיבַת סָכָּה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לָלֶכֶת לְהִתְאָרֵחַ בְּמָקוֹם אַחֵר. וְהַנִּכְנָס הוּא שֶׁיְּרַסֵּס חֹמֶר הַדְּבָרָה בְּסָמוּךְ אֲלֵיהֶם בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יִהְיֶה פְּסִיק רֵישֵׁיהּ שֶׁיָּמוּתוּ, [כְּגוֹן שֶׁהַפֶּתַח פָּתוּחַ לִרְוָחָה], עַל מְנַת לְהַבְרִיחָם לְאַט לְאַט. וְאִם אֶפְשָׁרִי יַעֲשֶׂה זֹאת עַל יְדֵי גּוֹי (שָׁם עמוד תרי).

וּלְפִי הַנָּ"ל יֵשׁ לָדוּן לְהָקֵל בְּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּאֶחָד שֶׁבָּא לְסָכָּתוֹ בַּחַג, וּמָצָא נְמָלִים רַבִּים, דְּרַשַּׁאי לְהִכָּנֵס, וּלְקַיֵּם מִצְוַת יְשִׁיבַת סָכָּה, וְלֹא יִצְטָרֵךְ לָלֶכֶת לְהִתְאָרֵחַ בְּמָקוֹם אַחֵר, וְלִכְאוֹרָה כֵּיוָן דְּהָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ בְּמָקוֹם מִצְוָה שָׁרֵי. וְע' במג"א (סי' תקיד סק"ד). וי"ל. וּמִכָּל מָקוֹם נָכוֹן שֶׁיְּרַסֵּס חֹמֶר הַדְּבָרָה בְּאֹפֶן דְּלֹא הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ שֶׁיָּמוּתוּ, עַל מְנַת לְהַבְרִיחָם לְאַט לְאַט, וּכְמוֹ שֶׁהִתִּיר בכיו"ב בְּשׁו"ת יַבִּיעַ אוֹמֶר ח"ג (חאו"ח סי' כ), וח"ד (חאו"ח סִי' לז). ע"ש.

וְכֵן מָתָר לוֹמַר לְעַכּוּ"ם לְרַסֵּס חֹמֶר הַדְּבָרָה בַּסָּכָּה, כְּשֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן שֶׁיָּמוּתוּ, אע"פ דְּפְסִיק רֵישֵׁיהּ

שֶׁמּוּתָּר הַנְּמָלִים, דְּהוּ"ל שְׁבוּת דְּשְׁבוּת בִּמְקוֹם מִצְוָה, כִּי מְבֹאָר בַּפּוֹסְקִים שֶׁיֵּשׁ לְהַתִּיר בכה"ג גַּם בִּשְׁבוּת דְּמִלְאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, וּכְמוֹ שֶׁהֶעֱלָה בְּלִוְיַת חֵן (עמ' רב-רג). וכ"כ בְּפִשִׁיטוּת בְּשוּ"ת יַבִּיעַ אוֹמֶר ח"ד (חאו"ח סִי' לז אות ב). וע"י יְהוּדִי רְאֵה ביבי"א שָׁם.

הוֹרָדַת מַיִם בַּשִּׁרוּתִים כְּשֶׁיֵּשׁ נְמָלִים עַל הָאַסְלָה

ג ◆ **נְמָלִים שֶׁעָלוּ עַל הָאַסְלָה בַּשִּׁרוּתִים, וְאִם יוֹרִיד מַיִם בְּשַׁבָּת מֵהַנִּיאָגָרָה יִגְרֹם לַהֲרִיגָתָם שֶׁל הַנְּמָלִים, יֵשׁ שֶׁמַּתִּירִים לִמְשֹׁךְ אֶת יָדִית הַנִּיאָגָרָה, מִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת. וּמַגְדִּירִים אֶת מְשִׁיכַת הַיָּדִית כְּגַרְמָא הָאֲסוּרָה רַק מִדְּרַבָּנָן, וְהוֹאִיל וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לַהֲרִיגַת הַנְּמָלִים, הָוֶה לֵהּ פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא אִכְפַּת לֵהּ [בְּמִיתַת הַנְּמָלִים], בְּדִרַבָּנָן, דִּשְׁרֵי** (שָׁם).

וְכֵן יֵשׁ לָדוּן בִּנְמָלִים שֶׁעָלוּ עַל הָאַסְלָה בַּשִּׁרוּתִים, וְאִם יוֹרִיד מַיִם בְּשַׁבָּת מֵהַנִּיאָגָרָה יִגְרֹם לַהֲרִיגָתָם שֶׁל הַנְּמָלִים, אִם יֵשׁ לְהַתִּיר בַּדָּבָר מִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת. וְהִנֵּה יֵשׁ לָדוּן אִם מְשִׁיכַת הַיָּדִית הַוְיָא בְּגֶדֶר גְּרָמָא לְהוֹרָדַת הַמַּיִם, וּבְגֶדֶר הֶסֵּרַת מוֹנֵעַ, אוֹ שֶׁהִיא בְּגֶדֶר מַעֲשֶׂה בַּיָּדַיִם, וְיֵשׁ לְצַדֵּד דְּהָוֵי בְּגֶדֶר גְּרָמָא, שֶׁהֲרֵי בִּמְשִׁיכַת הַיָּדִית שֶׁל הַנִּיאָגָרָה מִתְרוֹמֵם הַמָּצוֹף שֶׁבְּתוֹכוֹ, וְהַדָּבָר שָׁמָנַע מִן הַמַּיִם לָצֵאת הוּסַר ע"י הוֹרָדַת הַיָּדִית, וְהוּא כְּמֵסִיר מוֹנֵעַ, וְדָמִי לִמ"ש הֶחָתָם סוֹפֵר (יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ריד) לְגַבֵּי מִקְוֶה, דְּמָה שֶׁאָדָם מֵסִיר אֶת הַבְּרָזָא אֵינוֹ מִקְרֵי מַעֲשֶׂה בַּיָּדַיִם, דְּאֵינוֹ רַק מֵסִיר מוֹנֵעַ וְהַמַּיִם נִמְשָׁכִים מֵאֲלֵיהֶם. וְעַיֵּן בְּשוּ"ת הַר צְבִי (אֹרַח חַיִּים סִימָן קלג וקפח) שֶׁסָּמַךְ עַל הֶחָתָם סוֹפֵר הַנַּ"ל. וע"ש בְּהַגָּהוֹת הַרְרֵי בַּשָּׂדֶה. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף שֶׁיֵּשׁ כָּאן מְשׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, וְגַם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לַהֲרִיגַת הַנְּמָלִים.

וְהֵן אֶמֶת שֶׁבְּשוּ"ת שְׁבוּת יַעֲקֹב ח"ב (סִי' מה) כָּתַב, דְּאָסוּר לְהַעֲמִיד בְּשַׁבָּת סַם הַמָּוֶת לַזְּבוּבִים מִשּׁוּם דְּאָסוּר לְגָרֵם אִסּוּר נְטִילַת נְשָׁמָה. וּבְסֵפֶר אִמְרֵי בִינָה (דִּינֵי שַׁבָּת סִי' כז) הֵעִיר בָּזֶה, שֶׁהֲרֵי מְבֹאָר בְּשַׁבָּת (קכ:) דְּגֶרֶם כִּבּוּי מֻתָּר, מִדְּכְתִיב וְכָל מְלָאכָה לֹא יֵעָשׂוּ עֲשִׂיָּה אָסוּר גְּרָמָא שָׁרֵי. ע"כ. אֶלָּא שֶׁכְּבָר כָּתַב הַמְּרַדְּכִי [הוּבָא בָּרָמ"א בְּסִימָן שלד] שֶׁלֹּא הִתִּירוּ גְּרַם כִּבּוּי אֶלָּא לְהַצִּיל מִן הַדְּלֵקָה, הָא לָאו הָכִי אָסוּר מִדְּרַבָּנָן.

אוּלָם אַף שֶׁגְּרָמָא בְּשַׁבָּת אֲסוּרָה עַל כָּל פָּנִים מִדְּרַבָּנָן, מ"מ יֵשׁ לְצַדֵּד בָּזֶה מִשּׁוּם דְּהָוֵי גְּרָמָא בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן, וְאַף שֶׁהוּא פְּסִיק רֵישֵׁיהּ יֵשׁ לְצָרֵף מ"ש בְּאַבְנֵי נֵזֶר (או"ח סִימָן קצד) דְּלֹא מֵהֲנֵי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ לַחְשֹׁב גְּרָמָא כְּמַעֲשֶׂה.

וְעַיֵּן לְמהרש"ם (הַשְׁמָטוֹת שֶׁבְּסוֹף חֵלֶק א' סִימָן מה) שֶׁכָּתַב לְהָעִיר [עַל דִּבְרֵי הֶחָתָם סוֹפֵר הַנַּ"ל] מִדִּבְרֵי הט"ז (יו"ד סִימָן קנט ס"ק יז) וְהַשָּׂגַת הל"ש שָׁם בְּיו"ד סִי' קכד סי"ד, אַךְ הַתָּם גַּבֵּי יֵין נָסָךְ דְּנֶאֱסַר גַּם עַל יְדֵי מַגָּע וְשִׁכְשׁוּךְ וכה"ג לְעִנְיַן נִעְנוּעַ הַמַּתְחִיל בְּרֶגַע פְּתִיחַת הַבַּרְזָא, אַף בְּשִׁכְשׁוּךְ ע"י כֹּחוֹ, אֲבָל הָכָא דְּתַלְיָא אִם מִתְהַוִּים הַמַּיִם ע"י כֹּחוֹ אַחַר שְׁפִיכָה אַחַת אֵין חֶשְׁשׁ. וְכָתַב שָׁם, דְּאַף שֶׁמְּדִבְרֵי רעק"א (בְּחִי' לִכְתֻבּוֹת תְּשׁוּבַת ג') יֵשׁ לְהַחְמִיר בָּזֶה, בכ"ז בְּצֵרוּף הַמִּשְׁכָּה יֵשׁ לְהָקֵל. וְשָׁם צִיֵּן לְדִבְרֵי הָרְמָ"א (יו"ד סִי' שלא ס"א) לְגַבֵּי גּוֹסֵס, שֶׁאִם יֵשׁ שָׁם דָּבָר שֶׁגּוֹרֵם עִכּוּב יְצִיאַת הַנֶּפֶשׁ, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ סָמוּךְ לְאוֹתוֹ בֵּית קוֹל דּוֹפֵק, כְּגוֹן חוֹטֵב עֵצִים, אוֹ שֶׁיֵּשׁ מֶלַח עַל לְשׁוֹנוֹ, וְאֵלּוּ מְעַכְּבִים יְצִיאַת הַנֶּפֶשׁ, מֻתָּר לְהַסִּירוֹ מִשָּׁם, דְּאֵין בָּזֶה מַעֲשֶׂה כְּלָל, אֶלָּא שֶׁמֵּסִיר הַמּוֹנֵעַ (הַגָּהַת אַלְפְּסִי פֶּרֶק אֵלּוּ מְגַלְּחִין). ע"ש. הֲרֵי שֶׁלְּדַעְתּוֹ הָעִקָּר כְּדַעַת הַחת"ס.

פְּתִיחַת חַלּוֹן בְּשַׁבָּת כְּנֶגֶד זְרָעִים, בְּאֹפֶן שֶׁהָאֲוִיר הַנִּכְנָס גּוֹרֵם לִצְמִיחָתָם

ד ◆ **מֻתָּר לִפְתֹּחַ חַלּוֹן כְּנֶגֶד זְרָעִים בְּשַׁבָּת, אַף שֶׁהָאֲוִיר הַנִּכְנָס גּוֹרֵם לִצְמִיחָתָם** (שָׁם עַמּוּד תריא).

וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה דָּנוּ הַפּוֹסְקִים בִּפְתִיחַת חַלּוֹן בְּשַׁבָּת כְּנֶגֶד זְרָעִים, בְּאֹפֶן שֶׁהָאֲוִיר הַנִּכְנָס גּוֹרֵם לִצְמִיחָתָם, דְּלִכְאוֹרָה הָוֵי גְּרָמָא, וְלֹא דָּמִי לְאִסּוּר הַשְׁקָאַת זְרָעִים בְּשַׁבָּת, דְּשָׁם מֵבִיא מַיִם וְשׁוֹפֵךְ עַל הַזְּרָעִים, אֲבָל כָּאן אֵינוֹ מֵבִיא דָּבָר בַּיָּדַיִם, אֶלָּא פּוֹתֵחַ אֶת הַחַלּוֹנוֹת וְהָאֲוִיר נִכְנָס, וּפְתִיחַת הַחַלּוֹן הָוֵי בְּגֶדֶר מֵסִיר מוֹנֵעַ, וְהָאֲוִיר מְמַיְּלָא אָתֵי, וְהָוֵי גְּרָמָא.

וּבְשׁוּ"ת יְחַוֶּה דַּעַת חֵלֶק ה' דָּן בְּזֶה לְפִי מָה שֶׁכָּתַב בְּחִדּוּשֵׁי הָרַשְׁבָּ"א (שַׁבָּת קז.) בְּשֵׁם הַיְרוּשַׁלְמִי, שֶׁמֻּתָּר לִנְעֹל אֶת בֵּיתוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, לִשְׁמֹר אֶת בֵּיתוֹ וְאֶת הַצְּבִי שֶׁבְּתוֹכוֹ, וְאֵין בְּזֶה מִשּׁוּם אִסּוּר צַיְדָה בְּשַׁבָּת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לִשְׁמֹר הַצְּבִי בִּלְבַד. וְהִסְבִּיר בְּשִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים (סוֹף פֶּרֶק הָאוֹרֵג), שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהָעוֹשֶׂה דָּבָר בְּלִי כַּוָּנָה, כָּל שֶׁהוּא בְּגֶדֶר פְּסִיק רֵישֵׁיהּ חַיָּב, זֶהוּ דַּוְקָא כְּשֶׁבְּאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁעוֹשֶׂה אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה עִמּוֹ דָּבָר הֶתֵּר, אֲבָל אִם בְּאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוּם פְּסִיק רֵישֵׁיהּ עוֹשֶׂה עִמּוֹ דָּבָר הֶתֵּר, וּבִפְרָט כְּשֶׁעִקַּר כַּוָּנָתוֹ לִדְבַר הַהֶתֵּר, אָז גַּם בְּאֹפֶן שֶׁהוּא פְּסִיק רֵישֵׁיהּ מֻתָּר. ע"ש. וּבְשׁוּ"ת אַבְנֵי נֵזֶר (חאו"ח סִי' קצד) הִסְבִּיר דִּבְרֵי הָרַשְׁבָּ"א הַנַּ"ל, שֶׁבִּסְגִירַת הַדֶּלֶת בִּלְבַד שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּגוּף הַצְּבִי, זֶהוּ דּוֹמֶה לְגֶרְמָא, דקיי"ל (שַׁבָּת קכ:) לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה, עֲשִׂיָּה הוּא דְּאָסוּר הָא גְּרָמָא שָׁרֵי, אֶלָּא שֶׁמִּכְּיוָן שֶׁאָמְרוּ בְּבָבָא קַמָּא (דף ס.) שֶׁבְּזוֹרֶה וְרוּחַ מְסַיַּעְתּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁבִּנְזִיקִין בְּאֹפֶן כָּזֶה נֶחְשָׁב גְּרָמָא, בְּשַׁבָּת חַיָּב, שֶׁמְּלָאכֶת מַחְשֶׁבֶת אֲסָרָה תּוֹרָה. וְלָכֵן גַּם כָּאן כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן לָצוּד הַצְּבִי עַל יְדֵי סְגִירַת הַדֶּלֶת חַיָּב. משא"כ אִם לֹא נִתְכַּוֵּן לְצֵידַת הַצְּבִי נֶחְשָׁב גְּרָמָא בְּעָלְמָא, וְאֵין הַפְּסִיק רֵישֵׁיהּ מוֹעִיל לַחְשֹׁב גְּרָמָא כְּמַעֲשֶׂה. (וְהֵבִיא רְאָיָה לָזֶה מִדִּבְרֵי הָאֶבֶן הָעוֶזֶר סִי' שכח). ע"ש. וכ"כ בְּשׁוּ"ת חֶלְקַת יוֹאָב ח"א (חאו"ח סִימָן יא). וּשְׁנֵי הַנְּבִיאִים מִתְנַבְּאִים בְּסִגְנוֹן אֶחָד.

וּלְפִי זֶה כָּאן שֶׁעִקַּר כַּוָּנָתוֹ בִּפְתִיחַת הַתְּרִיסִים וְהַחַלּוֹנוֹת שֶׁל הַדִּירָה הִיא לְאַוְרֵר הַדִּירָה, וּלְשָׁאֹף אֲוִיר צַח, וְאֵין כַּוָּנָתוֹ לְהַצְמִיחַ הַשְׁתִּילִים, וְגַם אֵינוֹ עוֹשֶׂה בָּהֶם שׁוּם פְּעֻלָּה מַמָּשִׁית, יֵשׁ לְהַתִּיר. [וּבְעֵרֶךְ הַשֻּׁלְחָן סִימָן שטז סק"ב, הִקְשָׁה עַל הָרַשְׁבָּ"א הַנַּ"ל, מִשַּׁבָּת (קלג.) שֶׁהֲצָרַךְ הַכָּתוּב לְהַתִּיר הַמִּלָּה בְּמָקוֹם בַּהֶרֶת, מִשּׁוּם דְּהָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ, אע"פ שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְהֶתֵּר לְקַיֵּם מִצְוַת מִלָּה, וְרַק מִמֵּילָא נַעֲשָׂה הָאִסּוּר. וַאֲפִלּוּ הָכִי אִלְּמָלֵא שֶׁהִתִּיר הַכָּתוּב בְּפֵרוּשׁ הָיִינוּ אוֹסְרִים מִשּׁוּם דְּהָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ. וְכֵן הִקְשָׁה הַשּׁוֹאֵל וּמֵשִׁיב תְּלִיתָאָה ח"ב (סִי' קסט). אוּלָם לְפִי הֶסְבֵּר הָאַבְנֵי נֵזֶר וְהַחֶלְקַת יוֹאָב נִיחָא, דְּשָׁאנִי הַתָּם שֶׁקּוֹצֵץ הַבַּהֶרֶת בַּיָּדַיִם, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לִנְעִילַת דֶּלֶת בִּפְנֵי צְבִי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה שׁוּם מַעֲשֶׂה בְּגוּף הַצְּבִי, וְכַוָּנָתוֹ גַּם לִשְׁמֹר הַדִּירָה. אֲלָא דצ"ב דְּהָא הָרַשְׁבָּ"א הֵבִיא רְאָיָה מֵהַיְרוּשַׁלְמִי גַּבֵּי פּוֹרֵס מְצוּדָה לְהַעֲלוֹת בָּהּ תִּינוֹק שֶׁנָּפַל לַנָּהָר וְגַם לְהַעֲלוֹת דָּגִים, וְגַם בְּמַפְקֵחַ עַל הַגַּל שֶׁמִּתְכַּוֵּן גַּם לְהַצָּלַת נְפָשׁוֹת וְגַם לַזְּהוּבִים אִם יֵשׁ שָׁם. וְשָׁם הֲרֵי עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בַּיָּדַיִם וְלֹא בְּגֶרְמָא, אֲלָא דְּשָׁם אָפְשָׁר שֶׁהֵקֵלּוּ מִשּׁוּם פִּיקּו"נ. וְדִחַק. וע"ע בְּשׁוּ"ת רַב פְּעָלִים ח"א (או"ח סִי' כג), שֶׁיִּשֵּׁב קְשִׁיַּת הָעֵרֶךְ הַשֻּׁלְחָן הַנַּ"ל בְּטוּב טַעַם וְדַעַת, וְגַם מִדְּבָרָיו יֵשׁ לִלְמֹד לנ"ד לְהֶתֵּר. ואכמ"ל].

וַאֲפִלּוּ לְהַר"ן (סוֹף פֶּרֶק הָאוֹרֵג, שַׁבָּת קז ע"א) שֶׁכָּתַב לְדָחוֹת דִּבְרֵי הָרַשְׁבָּ"א הַנַּ"ל, וְגַם לְהָרַב הַמַּגִּיד (בְּפֶרֶק י' מֵהִלְכוֹת שַׁבָּת הֲלָכָה כג) שֶׁכָּתַב עַל דִּבְרֵי הָרַשְׁבָּ"א: שֶׁאֵין לְהַקֵּל כָּל כָּךְ. ע"ש. בַּנִּדּוֹן שֶׁלָּנוּ יֵשׁ לְהַקֵּל, כִּי בִּפְתִיחַת הַתְּרִיסִים וְהַחַלּוֹנוֹת אֵין כָּאן אֶלָּא הֲסָרַת הַמּוֹנֵעַ, שֶׁהָאֲוִיר הַצַּח וְחֹם קַרְנֵי הַשֶּׁמֶשׁ יֶשְׁנָם בַּמְּצִיאוּת, אֶלָּא שֶׁהַתְּרִיסִים וְהַחַלּוֹנוֹת כְּשֶׁהֵם סְגוּרִים מוֹנְעִים מֵהֶם לַחְדֹּר אֶל הַדִּירָה, וּבִפְתִיחָתָם נֶחְשָׁב כְּמֵסִיר הַמּוֹנֵעַ, וא"כ אֵינוֹ נֶחְשָׁב כְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה אֶלָּא גְּרָמָא בְּעָלְמָא הוּא, וכיו"ב כָּתַב הֶחָתָם סוֹפֵר (הַנַּ"ל), שֶׁהֲסָרַת הַבֶּרֶז ע"י אָדָם לֹא מִקְרֵי הַוָּיָתוֹ עַל יְדֵי אָדָם.

וּרְאֵה עוֹד בְּשׁוּ"ת מַחֲזֵה אַבְרָהָם (סִימָן מב בד"ה וְהִנֵּה), שֶׁהֵבִיא דִּבְרֵי הֶחָתָם סוֹפֵר הַנַּ"ל, וְכָתַב, וְאַף עַל פִּי שֶׁלְּעִנְיָן נְטִילַת יָדַיִם מְבֹאָר בְּאֹרַח חַיִּים סִימָן קנט, שֶׁקִּלּוּחַ רִאשׁוֹן חָשִׁיב כֹּחַ גַּבְרָא, וְכֵן מְבֹאָר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ו' לְעִנְיַן שְׁחִיטָה, שֶׁכֹּחַ רִאשׁוֹן נֶחְשָׁב לְכֹחַ גַּבְרָא, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁאָמְנָם נֶחְשָׁב כֹּחַ גַּבְרָא לְעִנְיַן נְטִילַת יָדַיִם וּשְׁחִיטָה, אֲבָל לְעִנְיַן שַׁבָּת כֵּיוָן שֶׁבַּמִּשְׁכָּן לֹא הָיְתָה מְלָאכָה שֶׁנַּעֲשֵׂית עַל יְדֵי גְּרָמָא, לָכֵן בַּהֲסָרַת הַמּוֹנֵעַ אֲפִלּוּ כֹּחַ רִאשׁוֹן נֶחְשָׁב לִגְרָמָא. וְהוּא הַדִּין לְעִנְיַן מִקְוֶה וְכוּ'. ע"ש. וּלְפִי זֶה גַּם הָרַ"ן וְהָרַב הַמַּגִּיד הַנַּ"ל יוֹדוּ לְהָקֵל בַּנִּדּוֹן שֶׁלָּנוּ כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא גְּרָמָא בְּעָלְמָא, וּבְצֵרוּף שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהַצָּמְחַת הַשְׁתִּילִים, יֵשׁ לְהַתִּיר.

וּמִכָּל שֶׁכֵּן לְפִי מָה שֶׁכָּתַב הַמָּהָרָ"ל מִפְּרָאג בְּסֵפֶר גּוּר אַרְיֵה (שַׁבָּת עג:) שֶׁמֻּתָּר לִטֹּל יָדָיו בְּגִנָּה

בְּשַׁבָּת, שֶׁמְּכִּין שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן כְּלָל לְהַשְׁקוֹת הַזָּרְעִים וּלְהַצְמִיחָם, לֹא שַׁיָּךְ כָּאן דִּין פְּסִיק רֵישֵׁיהּ, כֵּיוָן שֶׁאֵין מְלֶאכֶת הַנְּטִיעָה וְהַצְמִיחָה נַעֲשֵׂית מִיָּד. ע"ש. וּמְשׁוּם זֶה נֶחְשָׁב כְּעֵין גְּרָמָא בְּפְסִיק רֵישֵׁיהּ, שֶׁאֵינוֹ נֶחְשָׁב כְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הָאֶבֶן הָעוֹזֵר (סִימָן שכח), וְהָאַבְנֵי נֵזֶר (סִי' קצד) הַנַּ"ל, לְפִי זֶה פָּשׁוּט שֶׁבְּנִדּוֹן דִּדָּן יֵשׁ לְהָקֵל.

אִם דְּרִיכָה עַל נְמָלִים חָשִׁיב כִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּאוֹרָיְתָא

וּבְמִנּוּחַת אַהֲבָה חֵלֶק ג' (עַמּוּד צג) הֶחְמִיר בְּמָקוֹם שֶׁמְּצוּיִים בּוֹ נְמָלִים וַחֲרָקִים שׁוֹנִים, שֶׁהָעוֹבֵר שָׁם מֻכְרָח שֶׁיַּהֲרֹג מֵהֶם, אָסוּר לַעֲבֹר בּוֹ בְּשַׁבָּת, וְאע"פ שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהוֹרְגָן, רַק לָלֶכֶת לְדַרְכּוֹ וְלֹא אִכְפַּת לוֹ בַּהֲרִיגָתָן, מ"מ כֵּיוָן שֶׁבְּהֶכְרֵחַ הוֹרְגָן ע"י הִלּוּכוֹ, הו"ל כְּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ, דְּאָסוּר מִדְּבְרֵי סוֹפְרִים. ע"כ. וְדָמָה זֹאת לְמַחְלֹקֶת הָעָרוּךְ (עֵרֶךְ סָבַר) וּשְׁאָר הָרִאשׁוֹנִים בְּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּאוֹרָיְתָא דְּלֹא נִיחָא לֵהּ, דְּאָסוּר עכ"פ מִדְּרַבָּנָן. וְכֵן דַּעַת רֹב הַפּוֹסְקִים. וה"ה הָכָא.

אוּלָם כֵּיוָן דְּהָוֵי מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, וְגַם שֶׁמָּא הָוֵי כִּלְאַחַר יָד, כָּל שֶׁהוּא בְּמָקוֹם מִצְוָה, כְּגוֹן שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִכָּנֵס לְבֵיתוֹ וְיִהְיֶה מְחוּץ לַבַּיִת בְּשַׁבָּת, אוֹ לְהִכָּנֵס לַתְּפִלָּה אוֹ לִשְׁעוּר תּוֹרָה, כָּל כִּי"ב לְכְאוֹרָה יֵשׁ לְצַדֵּד לְהָקֵל בַּדָּבָר. וּמְבֹאָר בְּתוֹס' שַׁבָּת (קנ. ד"ה לֹא צְרִיכָא), וְיוֹמָא (לה. ד"ה הַגֵּי מִלֵּי), וּכְתֻבּוֹת (ו. ד"ה הַאי), וּכְרִיתוּת (כ: ד"ה סְבִירָא) בְּשֵׁם הָעָרוּךְ, דְּכָל שֶׁהוּא פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ, יוֹרֵד לְאִסּוּר דְּרַבָּנָן. וְכֵן הוּא בְּרַמְבָּ"ן שַׁבָּת שָׁם בְּשִׁמּוֹ. וּרְאֵה בהרא"ש (שַׁבָּת פי"ג) בְּשִׁמּוֹ. וְהֵינוּ טַעֲמָא, דְּזֶה נֶחְשָׁב לְדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן. וְכַמְּבֹאָר בְּרַמְבָּ"ן שָׁם לְדַעַת הָעָרוּךְ, וכ"כ בְּחִי' רעק"א יוֹמָא (מַעֲרֶכֶת ו) לְדַעְתּוֹ.

וְכֵיוָן שֶׁהוּא בְּמָקוֹם מִצְוָה, וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן, הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ בְּדְרַבָּנָן שֶׁדַּעַת פּוֹסְקִים רַבִּים שֶׁאֵין לָאֱסֹר. [וּרְאֵה לְהַלָּן לְעִנְיַן מִשֶּׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ].

אִם מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ הָוֵי כְּכָל אִסּוּרֵי דְּרַבָּנָן

וּמָה שֶׁתָּפַס במנוח"א בְּפִשִׁיטוּת בְּדַעַת מָרָן זיע"א, דְּנָקְטִינַן לְמַסְקָנָא דִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חֲמִירָא, וְאֵינָהּ כִּשְׁאַר אִסּוּרֵי דְּרַבָּנָן, זֶה אֵינוֹ בְּכָל דְּכְתָא, וְכַאֲשֶׁר נְבָאֵר.

דְּהִנֵּה יֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ דִּבְמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חָמִיר טְפֵי מִשְּׁאַר שְׁבוּת דְּרַבָּנָן, וּבָזֶה גַּם פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ יֵשׁ לָאֱסֹר. וְעַיֵּן בְּשׁוּ"ת יַבִּיעַ אֹמֶר ח"ד (או"ח סִי' לד אוֹת יב) שֶׁהֵבִיא מ"ש הָרָ"ן (שַׁבָּת קמה.) דאע"ג דְּכִבּוּי דְּלַקָּה מִדְּרַבָּנָן, לֹא רָצוּ לְהַתִּיר לְכַבּוֹת אֲפִלּוּ ע"י עַכּוּ"ם, מִשּׁוּם דְּשָׁאנִי אִסּוּר כִּבּוּי, שֶׁמְּכִּין שֶׁאִם הָיָה צָרִיךְ לְגוּפוֹ הָיָה חַיָּב מה"ת, וְאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין לְחַלֵּק בֵּין מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, לִצְרִיכָה לְגוּפָהּ, מִשּׁוּם הָכִי אָסְרוּ רַבָּנָן אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם פְּסִידָא. ע"ש. וע"ע במ"ש הָרָ"ן (פ' הַמַּצְנִיעַ צד:). וכיו"ב כ' הַתּוֹס' שַׁבָּת (מו: ד"ה דְּכָל, ומז: ד"ה מִפְּנֵי). וע"ע בְּחִי' הָרַמְבָּ"ן וְהָרַשְׁבָּ"א (מו:). וְכֵן מְבֹאָר לְהֶדְיָא בְּהַמְּאִירִי שַׁבָּת (כט: ד"ה וְכֵן), שֶׁהֵבִיא ד' הַמַּתִּירִים בְּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּרַבָּנָן, וְכָתַב ע"ז, ואע"פ שֶׁנֵּר שֶׁאַחוֹרֵי הַדֶּלֶת הֶעֱלִינוּ בָּהּ שֶׁהוּא אָסוּר מִצַּד פְּסִיק רֵישֵׁיהּ, וַהֲרֵי הַכִּבּוּי מִדְּבְרֵי סוֹפְרִים הוּא, הוֹאִיל וְאֵין צָרִיךְ לְגוּפוֹ. אֶפְשָׁר שֶׁכֵּיוָן שֶׁלִּפְעָמִים הוּא מֵהַתּוֹרָה כְּשֶׁהוּא צָרִיךְ לְגוּפוֹ, הוּא קָרְאָה מֵהַתּוֹרָה. ע"כ.

וְעוֹד כָּתַב בְּיַבִּיעַ אֹמֶר שָׁם, דבשו"ת בְּאֵר יִצְחָק (חאו"ח סִי' יד עָנָף א ד"ה אָכֵן), רוֹצֶה לְפַקְפֵּק בְּעִקַּר סְבָרַת הָרָ"ן פ' חָבִית (קמה.) מִדִּבְרֵי הָרָ"ן גּוּפֵיהּ (פ' כָּל כִּתְבֵי קכא. ד"ה ש"מ), וע"ש שֶׁדָּחָה הַדְּבָרִים.

וְנִרְאֶה שֶׁהָעִקָּר בָּזֶה לְחַלֵּק בֵּין מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ דִּכְבּוּי, דְּאָדָם בָּהוּל עַל מָמוֹנוֹ, לְבֵין מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ בִּשְׁאָר הָאִסּוּרִין. שֶׁבִּכְבּוּי חָשְׁשׁוּ חֲכָמִים שֶׁאִם לֹא יַתִּירוּ לוֹ לַעֲשׂוֹת ע"י גּוֹי, אוֹ בְּגַרְמָא, אוֹ בפס"ר, יָבוֹא לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ. משא"כ בִּשְׁאָר אִסּוּרֵי משצל"ג. [וְע' בְּסִי' שלד סכ"ב דְּהִתִּירוּ גַּרְמָא כִּבּוּי אַף ע"י יְהוּדִי. ובביאה"ל שָׁם דְּלָאו דַּוְקָא גַּרְמָא כִּבּוּי אֶלָּא הִתִּירוּ בְּגַרְמָא כָּל הַמְּלָאכוֹת].

וְעַיֵּן בְּלִוְיַת חֵן (אות קיז, בד"ה איבְּרָא), שֶׁהֵבִיא דַּעַת הַפּוֹסְקִים דִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חַשִׁיבָא כְּכָל שְׁבוּת דְּרַבָּנָן. וְשָׁם הֵבִיא לְהָקֵל פּוֹסְקִים שֶׁהִסְכִּימוּ לַחְלוּק הַנ"ל, וּבְרֹאשָׁם מָרָן הש"ע בב"י סי' תצח, שֶׁאִם שָׁחַט עוֹף ביו"ט וְיֵשׁ לוֹ אֵפֶר שֶׁהָסַק ביו"ט, שֶׁהוּא מְקֻצֶּה, וְיֵשׁ לוֹ דֶּקֶר נָעוּץ מִבְּעוֹד יוֹם, עָדִיף שֶׁיִּכָּסֶה ע"י דֶּקֶר נָעוּץ, וְלֹא יְכַסֶּה בְּאֵפֶר. שֶׁהָסַק ביו"ט. ע"ש. וְכֵן פָּסַק הָרְמָ"א שָׁם. וְאַף שהמג"א ר"ל שָׁם, שֶׁאֵפֶר כִּירָה עָדִיף. וְכֵן כָּתַב הַגְּרָ"א. ע"ש. מִיהוּ המאמ"ר שָׁם הֶעֱלָה שֶׁהָעִקָּר כְּדִבְרֵי מָרָן וְהָרְמָ"א, שֶׁדֶּקֶר נָעוּץ עָדִיף טְפֵי. וכ"כ בְּסֵפֶר שַׁעַר הַמֶּלֶךְ (פ"י הל' יו"ט הֲלָכָה יח), וְכֵן נִרְאָה מִדִּבְרֵי הָרִיטְבָ"א. וכ"ד הָרַב תִּהְלָה לְדָוִד שָׁם, וְהַמָּהָרָ"שׁ קְלוּגֶר, וּבְשוּ"ת מָהָרָ"שׁ עֶנְגִיל, וּבְשׁוֹאֵל וּמֵשִׁיב.

וּרְאֵה עוֹד שָׁם (אות קכג) שֶׁהֵבִיא מַחְלֹקֶת הַפּוֹסְקִים בְּדִין שְׁבוּת בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, אִם הוּא כּוֹלֵל שְׁבוּת דִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, וְהֶעֱלָה שָׁם דְּגַם מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חֲשִׁיבָא כְּאִסּוּר שְׁבוּת לְהָקֵל בְּמָקוֹם צַעַר בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת. וּכְמוֹ שֶׁהִתִּירוּ לְאִשָּׁה מֵינֶקֶת לַחְלֹב לְאִבּוּד בְּמָקוֹם צַעַר, גַּם בְּשַׁבָּת, מִשּׁוּם דְּהָוֵי מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַתּוֹס' וְהָרֹא"שׁ (שַׁבָּת קלה.) וְהַטּוּר והש"ע (סי' של סְעִיף ח'). וְכָתַב עוֹד שָׁם, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהָרַשְׁבָּ"א וְהָרִיטְבָ"א וְהָרָ"ן סְבִירָא לְהוּ לְהָקֵל בְּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, וּדְלֹא כְּהַמְאִירִי, מִכָּל מָקוֹם מִכֵּיוָן שֶׁהַטּוּר וְהַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן שצד) סָתְמוּ דִּבְרֵיהֶם לְהַחְמִיר, נָכוֹן לְהַחְמִיר כְּדִבְרֵי הַפְּרִי מְגַדִּים, אא"כ בְּמָקוֹם מִצְוָה אוֹ צֹרֶךְ גָּדוֹל, שֶׁרָאוּי לִסְמֹךְ עַל הָרַשְׁבָּ"א וְסִיעָתוֹ לְהָקֵל בְּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ.

וְעַיֵּן לְהַגָּאוֹן הַחָסִיד יָאִיר בְּסִפְרוֹ מְקוֹר חַיִּים, שֶׁהִתִּיר לְמִי שֶׁנִּתְנַפְּחָה אֶצְבָּעוֹ בְּמָקוֹם טַבַּעַת, וּמְצַטֵּעֵר מְאֹד, שֶׁיַּחְתֹּךְ הַטַּבַּעַת עַד שֶׁתִּפֹּל, מִשּׁוּם דְּהָוֵי מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, וּבְמָקוֹם צַעַר מֻתָּר בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, דְּלֹא גָּרַע מִטָּרוּד וְנֶחְפַּז. ע"ש. וּמִשְּׁמָע מִדְּבָרָיו שֶׁמַּתִּיר בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת גַּם מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ אַף כְּשֶׁהוּא טָרוּד וְנֶחְפַּז.

וּבְנִדּוֹן דִּדָּן חָשִׁיב אִסּוּר דְּרַבָּנָן לֹא רַק מִפְּנֵי דְּהָוֵי מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, אֶלָּא הָוֵי מְקַלְקֵל וְכִלְאַחַר יָד, וְקִיל טְפֵי.

אִם פְּעָמִים מַחְמִירִים בִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ בִּדְרַבָּנַן

וְעַי' בש"ע סי' רעז ס"א שֶׁאָסַר לִסְגֹּר הַדֶּלֶת בְּחָזְקָה, שֶׁלֹּא יִכָּבֶה הַנֵּר. וְהָא כִּבּוּי הַנֵּר הוּא מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, וְאִסּוּרָהּ הוּא מִדְּרַבָּנַן, וְאֵינוֹ מִתְבַּוֵּן לְכִבּוּי, וְהָוֶה לֵהּ פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ בִּדְרַבָּנַן, וא"כ אַמַּאי מָרָן אָסַר. וְכָתְבוּ בָּאַחֲרוֹנִים לְיַשֵּׁב, דְּמָרָן הֶחְמִיר בְּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ דְּלֹא הָוֵי כְּכָל שְׁאָר אִסּוּרֵי דְּרַבָּנַן. וּמָה שֶׁהֻקְלוּ בְּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ בָּאֲמִירָה לְגוֹי, שָׁאנִי אֲמִירָה לְגוֹי דְּהִיא שְׁבוּת שֶׁאֵין בָּהּ מַעֲשֶׂה. וְכֵן מָה שֶׁהֻקְלוּ גַּבֵּי כִּבּוּי חַשְׁמַל, בִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ, הַיְנוּ מִשּׁוּם דִּכְבּוּי גַּחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת לְכָלֵי עָלְמָא הוּא מִדְּרַבָּנַן, וְאַף לְרַבִּי יְהוּדָה דִּסְבִירָא לֵהּ דִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ אָסוּר, יוֹדֶה גַּבֵּי גַּחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת, שֶׁלְּעוֹלָם לֹא יָבוֹא לִידֵי עֲשִׂיַּת פֶּחָמִין, שֶׁאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִדְּרַבָּנַן. כַּמְּבֹאָר בְּשַׁבָּת מב. וּרְאֵה בְּיַבִּיעַ אֹמֶר ח"ז (תאו"ח בַּמִּלּוּאִים סִימָן מ'). וְנִמְצָא דִּבְפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ בְּכִבּוּי חַשְׁמַל הָוֵי תְּרֵי דְּרַבָּנַן, כִּי לְעוֹלָם לֹא יַגִּיעַ לִמְלָאכָה הַצְּרִיכָה לְגוּפָהּ.

וּרְאֵה בְּיַבִּיעַ אֹמֶר חֵלֶק ד' לְגַבֵּי מִשְׁחַת שִׁנַּיִם בְּשַׁבָּת, שֶׁלֹּא הֵקֵל בָּזֶה לְמִי שֶׁרָגִיל לָצֵאת מִפֶּנּוּ דָּם בְּעֵת הַצְּחִצּוּחַ, אַף שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְדָם, וְהוּא מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, ואפ"ה הֶחְמִיר בָּזֶה, כֵּיוָן שֶׁאֵין לְהָקֵל לְכַתְּחִלָּה בִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ בִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, וְרַק בִּמְקוֹם מִצְוָה וְכַדּוֹ' אֶפְשָׁר לְהָקֵל גַּם בָּזֶה.

ולפ"ז בְּנִדּוֹן דִּידַן אִי אֶפְשָׁר לָנוּ לְהִסְתַּמֵּךְ עַל הַאי כְּלָלָא דִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָ"ל בִּדְרַבָּנַן, דְּהָא הָכָא הוּא בְּגֶדֶר מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ. וְכַנִּרְאֶה מִטַּעַם זֶה כָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים הַנ"ל לְהַחְמִיר שֶׁלֹּא לָלֶכֶת עַל הַנְּמָלִים, אַף דְּהָוֵי מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ וּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ. אוּלָם לְצֹרֶךְ מִצְוָה שַׁפִּיר יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל הַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים שֶׁגַּם

בְּמָלְאכָה שא"צ לְגוּפָהּ יֵשׁ לְהָקֵל בִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא נִיחָא לֵהּ.

לִרְחֹץ יָדָיו וְעַל יְדֵי כָּךְ יָמוּתוּ הַתּוֹלָעִים

וְאַחַר שֶׁכָּתַב בְּיַלְקוּט יוֹסֵף (שָׁם) כָּל הַנַּ"ל יָצָא לָאוֹר הַסֵּפֶר הֲלִיכוֹת עוֹלָם ח"ג, וְשָׁם (עַמּוּד כג) הֵבִיא דִּבְרֵי הַבֵּן אִישׁ חַי (פָּרָשַׁת וָאֵרָא אוֹת טז) שֶׁכָּתַב, פֹּה עִירֵנוּ בִּימֵי הַקַּיִץ מְצוּיִים נְמָלִים הַרְבֵּה, וְנִכְנָסִים לְתוֹךְ כְּלֵי הַמַּיִם שֶׁקּוֹרְאִים אִיבְּרִיק, וּכְשֶׁשּׁוֹפֵךְ מַיִם יוֹרְדִים עִם הַמַּיִם נְמָלִים רַבִּים, וּבְעֵת שֶׁרוֹחֵץ יִתְמַעֲכוּ וְיָמוּתוּ בְּשִׁפְשׁוּף יָדָיו, לָכֵן רָאוּי לָתֵת אֶל לְבָּם, שֶׁאִם יֵשׁ שָׁם נְמָלִים לֹא יִרְחַץ בַּמַּיִם הָאֵלֶּה. וְכֵן צְרִיכִים לְהִזָּהֵר לְגַבֵּי הַלּוֹקְחִים מַיִם מֵהַבּוֹר לִרְחִיצַת יָדַיִם, שֶׁמָּצוּי בָּהֶם תּוֹלָעִים, וְנֶהֱרָגִים בִּרְחִיצַת הַיָּדַיִם וְהַשִּׁפְשׁוּף בָּהֶם וְכוּ'. ע"כ. וְכָתַב ע"ז בַּהֲלִיכוֹת עוֹלָם: הִנֵּה מָרָן הַחִיד"א בִּבְרֵכִי יוֹסֵף (סִי' שיט סק"ז) כָּתַב: מַיִם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם תּוֹלָעִים מֻתָּר לִרְחֹץ בָּהֶם, וְאֵין לָחוּשׁ שֶׁיָּמוּתוּ ע"י כָּךְ. הָרַב הֶחָסִיד מָהָר"י מוֹלְכוֹ בִּתְשׁוּבָה כת"י. וכ"כ גְּדוֹל הַדּוֹר מָהָר"ם בֶּן חָבִיב בִּתְשׁוּבָה כת"י (סִי' יא). עכ"ל.

וּמַשְׁמָע שא"צ לְבַדֵּק אַחַר רְחִיצַת יָדָיו אִם יֵשׁ תּוֹלָעִים עַל יָדָיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְשַׁפְשֵׁף יָדָיו פֶּן ע"י כָּךְ יַהֲרֹג הַתּוֹלָעִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן. וְאע"פ שֶׁהוּא פְּסִיק רֵישֵׁיהּ, מ"מ כֵּיוָן שֶׁאֵין אִסּוּר הֲרִיגַת הַתּוֹלָעִים הָאֵלֶּה אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן, (שֶׁהֲרֵי לְכָל הַיּוֹתֵר אֵין כָּאן אֶלָּא מְלָאכָה שא"צ לְגוּפָהּ, שֶׁלָּרֹב הַפּוֹסְקִים פָּטוּר, וכ"כ המשנ"ב בבאה"ל (סִי' שטז ס"ט ד"ה וְאָסוּר לְהָרְגוֹ). ע"ש).

וּבְפֶרֶט שֶׁהוּא סָפֵק אִם נִשְׁאֲרוּ תּוֹלָעִים עַל יָדוֹ, אוֹ שֶׁיָּרְדוּ יַחַד עִם מֵי הַנִּטְילָה, וְדָמֵי לְמ"ש הט"ז (סִי' שטז סק"ד) שֶׁאִם יֵשׁ סָפֵק אִם יֵשׁ זְבוּבִים בַּתֵּבָה מֻתָּר לְסָגֹר אוֹתָהּ, וא"צ לְבַדֵּק אַחַר זֶה, מֵאַחַר שֶׁהַזְּבוּבִים אֵין בְּמִינָן נִצּוֹד, וְאֵין הָאִסּוּר אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן, הו"ל סָפֵק פְּסִיק רֵישֵׁיהּ בִּדְרַבָּנָן, וּמֻתָּר. וְאִם רוֹאֶה זְבוּבִים בְּתֵבָה בְּוַדַּאי, יַפְרִיחַ אֶת מָה שֶׁרוֹאֶה בְּעֵינָיו, וְיוֹתֵר אֵין חֶשְׁשׁ, שֶׁכֵּן רָאוּי לִפְסֹק בְּמִידֵי דְּרַבָּנָן וְכוּ'. ע"ש. ובנ"ד אֵין לְהַחְמִיר מִלְּשַׁפְשֵׁף יָדָיו אַחַר הָרְחִיצָה, רַק אִם הוּא רוֹאֶה שֶׁיֵּשׁ תּוֹלָעִים עַל יָדָיו, שֶׁנִּשְׁאֲרוּ עֲלֵיהֶם מִן הַמַּיִם הַמְּתֻלָּעִים. עכת"ד.

וּלְהַמְבוֹאָר שָׁם יוֹצֵא שֶׁגַּם בנ"ד יֵשׁ לָדוּן לְהָקֵל, אַחַר שֶׁהוֹלֵךְ לְתָמּוּ, וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לַהֲרֹג הַנִּמְלִים בִּדְרִיכָתוֹ, וְהוּא לְצָרְכּוֹ מִצְוָה, והו"ל פס"ר דְּלֹא נִיחָא לֵהּ בְּאִסּוּר דְּרַבָּנָן וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לְהַתִּיר.

וְהֵן אֱמֶת דְּהֵיכָא דְּאָפְשָׁר יַקִּיף מְעַט, כְּדֵי לָחוּשׁ לְדַעַת הַמַּחְמִירִים הַנַּ"ל, אֲבָל הֵיכָא דְּלֹא אָפְשָׁר שָׁרֵי.

וְעַיֵּן בְּיַלְקוּט יוֹסֵף שַׁבָּת ד' (עַמּוּד קצח) שֶׁכָּתַב לְהַתִּיר לָתֵת עֲלֵי נַעֲנַע שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם תּוֹלָעִים לְתוֹךְ מִטְפַּחַת, וּלְהַטְבִּיל אֶת הַמִּטְפַּחַת עִם עֲלֵי הַנַּעֲנַע בְּתוֹךְ הַתֵּה, דְּבָזֶה הוּא מוֹנֵעַ אֶת הַתּוֹלָעִים שֶׁלֹּא יֵרְדוּ לַמַּיִם. ע"ש. וְאַף שֶׁהוּא גּוֹרֵם בְּכָךְ לַהֲרִיגַת הַתּוֹלָעִים, מ"מ הָא אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהָרְגָם, וְלָכֵן שָׁרֵי וע"ש.

סִימַן רנד – לִתֵּן תַּבְשִׁיל מֵעֶרֶב שַׁבָּת

א • **אַף עַל פִּי שֶׁבָּשָׂר חַי מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת עַל גַּבֵּי כִּירָה שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה, הַנֵּי מִילֵּי בִּקְדֵרָה, אֲבָל בְּצָלִי שֶׁאֵצֶל הָאֵשׁ, אָסוּר לְהַנִּיחוֹ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, שֶׁמְּמַהֵר לְהִצָּלוֹת וְאָתֵי לְחַתּוּיֵי. וְכָל זֶה בִּבְשַׂר שׁוֹר אוֹ עֵז, שֶׁהוּא בָּשָׂר קָשֶׁה וְצָרִיךְ בִּשּׁוּל בְּיוֹתֵר וְחָיְשִׁינַן לְחַתּוּיֵי. אֲבָל בְּשַׂר גְּדִי וְעוֹף שֶׁהֵם מְנָתָּחִים לְאֵבָרִים, מֻתָּר, בֵּין אִם הוּא חַי לְגַמְרֵי אוֹ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל קְצָת, דְּלֹא חָיְשִׁינַן לְחַתּוּי, שֶׁאִם יְחַתֶּה בַּגֶּחָלִים יִתְחָרֵךְ** (פֵּי' יֵצֵא מִגֶּדֶר הַצְּלִי וְנִכְנַס בְּגֶדֶר הַנִּשְׁרָף) **הַבָּשָׂר, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא חֲמִימוּת הָאֵשׁ בִּלְבַד. וּמִינֵי קְטָנִיּוֹת וְיָרָקוֹת וּשְׁאָר דְּבָרִים רַכִּים אֲפִלּוּ בַּקְּדֵרָה מְמַהֲרִים לְהִתְבַּשֵּׁל, וע"כ אֲפִלּוּ בְּאֵלּוּ חָיְשִׁינַן בָּהֶן שֶׁמָּא יְחַתֶּה** (שָׁם עַמּוּד תרטז).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) שַׁבָּת יח: טוּר וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ סִימָן רנד ס"א. וּלְשׁוֹן מָרָן "בְּצָלִי שֶׁאֵצֶל הָאֵשׁ" וּמַשְׁמַע שֶׁבְּצָלִי קֹדֶר דִּינוֹ כְּתַבְשִׁיל. וְאִם יֵשׁ שְׁהוּת מִבְּעוֹד יוֹם לִהְיוֹת נִצְלֶה מִבְּעוֹד יוֹם, אֵין בָּזֶה אִסּוּר. [וְהֵינוּ לְדַעַת הֵישׁ אוֹמְרִים קָמָא בְּסִימָן רנג ס"א, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁהַבָּשָׂר יַסְפִּיק לְהִצָּלוֹת מֵעֶרֶב שַׁבָּת, בְּאֹפֶן שֶׁאִם יְחַתֶּה בַּגֶּחָלִים יִהְיֶה מִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ. וְלַדֵּעָה הַשְּׁנִיָּה שָׁם סַגִּי אִם נִצְלֶה מִבְּעוֹ"י כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי].

וְהֵנֵּה לְפִי הַטַּעַם הַמְּבֹאָר בש"ע, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא חֲמִימוּת הָאֵשׁ בִּלְבַד, נִמְצָא שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּין אִם צוֹלֵהוּ בַּתַּנּוּר שֶׁפִּיו מְכֻסֶּה, אוֹ צוֹלֵהוּ מְגֻלֶּה אֵצֶל הָאֵשׁ, דְּהַכֹּל שָׁרֵי. אֲבָל יֵשׁ מַחְמִירִין, דְּלִקְמִיהּ בהג"ה מְבֹאָר, דְּאֵינוֹ מֻתָּר בְּגְדִי וְעוֹף כִּי אִם כְּשֶׁצּוֹלֵהוּ בְּתַנּוּר שֶׁפִּיו מְכֻסֶּה, וְרַק שֶׁאֵינוֹ טוֹחַ בַּטִּיט, וְאָז אַמְרִינַן בִּגְדִי וְעוֹף דְּקָשֶׁה לֵהּ זִיקָא, וְלֹא יִפְתַּח פִּי הַתַּנּוּר. אֲבָל כְּשֶׁצּוֹלֵהוּ מְגֻלֶּה אֵצֶל הָאֵשׁ גַּם בִּגְדִי וְעוֹף חָיְשִׁינַן לְחַתּוּיֵי. אֲבָל לַטַּעַם שֶׁהִזְכִּיר מָרָן אֵין חִלּוּק בָּזֶה.

וְגַם בְּשַׂר גְּדִי וְעוֹף אִם אֵינוֹ מְנֻתָּח צָרִיךְ בִּשּׁוּל כְּשׁוֹר וְעֵז, וְאִם יְחַתֶּה בַּגֶּחָלִים לֹא יִתְחָרֵךְ הַבָּשָׂר, וְחָיְשִׁינַן לְחַתּוּיֵי. וּמִינֵי קְטָנִיּוֹת וְיָרָקוֹת וּשְׁאָר דְּבָרִים רַכִּים אָפִי' בְּקִדֵּרָה מְמַהֲרִים לְהִתְבַּשֵּׁל, וע"כ אֲפִלּוּ בְּאֵלּוּ חָיְשִׁינַן בָּהֶן שֶׁמָּא יְחַתֶּה. וְעַיֵּן לְקַמָּן בס"ח, ובה"ל שָׁם.

ב • **אֵין צוֹלִין בָּצָל וּבֵיצָה אוֹ בָּשָׂר ע"ג גֶּחָלִים, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּצָּלֶה מבעו"י מִשְּׁנֵי צְדָדָיו, כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי שֶׁהוּא חֲצִי בְּשׁוּלוֹ. אָפִי' הוּא בָּשָׂר גְּדִי, דְּכֵיוָן שֶׁהִנִּיחַ עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ אֶלָּא שֶׁיִּצָּלֶה מְהֵרָה, ואע"פ שֶׁיִּתְחָרֵךְ, הִלְכָךְ חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יְחַתֶּה. אֲבָל כְּשֶׁנִּצְלֶה כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי, לֹא חָיְשִׁינַן דִּלְמָא אָתֵי לְחַתּוּיֵי, וַאֲפִלּוּ אִם הוּא בְּשַׂר שׁוֹר, שֶׁמֵּאַחַר שֶׁהוּא רָאוּי לַאֲכִילָה לְמָה יְחַתֶּה לְהַפְסִידוֹ** (שָׁם עַמּוּד תריז).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) שֻׁלְחָן עָרוּךְ סִימָן רנד ס"ב. וה"ה שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין חַיִּין. וְהֵינוּ שֶׁנּוֹגְעִין בַּגֶּחָלִים, וּלְאַחַר הַצְּלִיָּה יַמְתִּין עַד שֶׁיִּכְבּוּ הַגֶּחָלִים, וְאָז יִטְלֶם. וְאִם יִצְלֶה בְּסָמוּךְ לְגֶחָלִים, כְּבָר נִתְבָּאֵר בס"א דַּעַת מָרָן דְּבִבְשָׂר גְּדִי וְעוֹף שֶׁהוּא רַךְ, לֹא חָיְשִׁינַן כְּלָל לְחַתּוּיֵי, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִתְחָרֵךְ הַבָּשָׂר, וּמֻתָּר לִתְּנוֹ בְּסָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה אֲפִלּוּ אִם לֹא יִהְיֶה נִצְלֶה מבעו"י כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי. וּבִבְשָׂר שׁוֹר וְעֵז שֶׁהוּא קָשֶׁה בָּעִינָן שֶׁיִּהְיֶה נִצְלֶה כָּל צָרְכּוֹ מִבְּעוֹד יוֹם דַּוְקָא, דְּאִי לָאו הָכִי חָיְשִׁינַן לְחַתּוּי, כִּי לֹא יִפָּסֵד ע"י הַחִתּוּי, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְנָת ע"ג הַגֶּחָלִים. וְדַעַת הָרְמָ"א כְּהַפּוֹסְקִים דְּאֵין חִלּוּק בֵּין ע"ג הַגֶּחָלִים אוֹ בְּסָמוּךְ לָהֶן, וּבֵין בִּבְשַׂר שׁוֹר אוֹ בָּשָׂר גְּדִי וְעוֹף, הַשְׁוּוֹר שֶׁיִּצְלֶה מבעו"י כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי.

לְהַנִּיחַ מִבְּעוֹד יוֹם פֵּרוֹת סְבִיב לַקְּדֵרָה שֶׁאֵצֶל הָאֵשׁ

ג ◆ **פֵּרוֹת שֶׁנֶּאֱכָלִין כְּמוֹת שֶׁהֵן חַיִּים יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לִתֵּן מֵעֶרֶב שַׁבָּת סְבִיב לַקְּדֵרָה אַף שֶׁהַכִּירָה אֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּצְלוּ קֹדֶם חֲשֵׁכָה. וְכֵן נָהֲגוּ בָּעָבָר לְהָקֵל בַּדָּבָר. וְיֵשׁ חוֹלְקִים וְאוֹמְרִים שֶׁגַּם בְּפֵרוֹת צָרִיךְ לְהַחְמִיר שֶׁלֹּא לִתֵּן סְבִיב לַכִּירָה שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה. וְלָכֵן טוֹב לְהַחְמִיר גַּם בְּפֵרוֹת כְּאֵלֶּה שֶׁלֹּא לְהַנִּיחָן עַל אֵשׁ גְּלוּיָה, אֶלָּא כְּשֶׁהִיא מְכֻסָּה בְּפַח אוֹ אַזְבֶּסְט. וְכֵן טוֹב לְהַחְמִיר שֶׁלֹּא לְהַשְׁהוֹת מֵעֶרֶב שַׁבָּת תַּבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ וּמִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ עַל גַּבֵּי אֵשׁ גְּלוּיָה, אֶלָּא יָנִיחַ בֵּין הָאֵשׁ לַקְּדֵרָה טַס שֶׁל מַתֶּכֶת לְהָכֵר. וּמִיהוּ צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יַחְזִיר אֶת הַכִּסּוּי אִם נִתְגַּלָּה מִשֶּׁחֲשֵׁכָה, וְשֶׁלֹּא לְהוֹסִיף עָלָיו כִּסּוּי עַד שֶׁיִּצּוֹלוּ, מִפְּנֵי שֶׁמְּמַהֵר לְגָמֵר בְּשׁוּלָם בְּשַׁבָּת, וְהוּא אִסּוּר תּוֹרָה** (שָׁם).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כֵּן כָּתַב רַבֵּנוּ יְרֻחָם הוּבָא בְּבֵית יוֹסֵף (סוֹף סִימָן רנג), וּבְשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן רנד סְעִיף ד׳), דְּפֵרוֹת הַנֶּאֱכָלִים חַיִּים, דִּינָם כְּתַבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי וּמִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ, וְאָסוּר לְהַשְׁהוֹתָן עַל גַּבֵּי כִּירָה שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה. וְזֶהוּ לד׳ הָרִי״ף וְסִיעָתוֹ, אֲבָל לד׳ רָשִׁ״י וְסִיעָתוֹ מֻתָּר, כְּדִין תַּבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי דְּשָׁרֵי. וכ״כ רַבֵּנוּ (הַטּוּר) בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ״ם. ע״ש.

וּבְסֵפֶר מִנְחַת כֹּהֵן (בְּמִשְׁמֶרֶת הַשַּׁבָּת פֶּרֶק ה׳ בד״ה וְהִנֵּה יֵשׁ לִי וְכוּ׳), כָּתַב, שֶׁאַף שֶׁמָּרָן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ (בְּסִימָן רנג) לֹא הִכְרִיעַ כְּרָשִׁ״י וּתוֹסָפוֹת וְסִיעָתָם, מִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה שֶׁלְּדִינָא סְבִירָא לֵהּ כְּוָתֵיהוּ, מִמָּה שֶׁכָּתַב בְּסִימָן רנד ס״ד, שֶׁבְּוַדַּאי דָּבָר זֶה אָסוּר לְהרי״ף וְהָרַמְבָּ״ם, וּפֵרוֹת הַנֶּאֱכָלִים כְּמוֹת שֶׁהֵן חַיִּים חָשִׁיב כְּתַבְשִׁיל שֶׁהִגִּיעַ לְמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי. וְהו״ד בְּשׁוּ״ת יַבִּיעַ אֹמֶר חֵלֶק ו׳ (סִימָן לב אוֹת ב׳), וְכָתַב, שֶׁכֵּן הוּא בְּבֵאוּרֵי הַגְּרָ״א שָׁם, שֶׁהֶתֵּר הַפֵּרוֹת הוּא לְדַעַת הַמַּתִּירִים בְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי. וְאַף שֶׁהַתּוֹס׳ (שַׁבָּת מב.) כָּתְבוּ בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ״ם, שֶׁתַּפּוּחִים נֶאֱכָלִים חַיִּים יוֹתֵר מִתַּבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי וְכוּ׳, וְכֵן כָּתְבוּ הָאוֹר זָרוּעַ חֵלֶק ב׳ (סוֹף סִימָן ח), וְהַמָּרְדְּכִי בְּהַגָּהוֹתָיו (רֵישׁ פֶּרֶק בְּמֶה טוֹמְנִין), וְהַשִּׁבּוֹלֵי הַלֶּקֶט (סִימָן נז), וְהַצֵּדָה לְדַרְכּוֹ (דַּף פט ע״ג). ע״ש. מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁבְּוַדַּאי חָשִׁיב מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ אֵין לְהָקֵל בָּזֶה לְהרי״ף וְהָרַמְבָּ״ם. וְהַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה בְּשַׁעַר הַצִּיּוּן (סִימָן רנד ס״ק כב) כָּתַב בְּשֵׁם הַפְּרִי מְגַדִּים, דְּהָכָא לְכָלֵי עֶלְמָא שָׁרֵי, דְּחָשִׁיב כִּצְלִיָּה שֶׁעַל הָאֵשׁ, וּלְהָכִי סָתַם הַבַּיִת יוֹסֵף לְהֶתֵּר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַסְכִּים יוֹתֵר לְדַעַת הָרִי״ף וְהָרַמְבָּ״ם בְּסִימָן רנג סָעִיף א׳. ע״ש. וּבֶאֱמֶת שֶׁמָּרָן הַבַּיִת יוֹסֵף עַצְמוֹ לֹא סְבִירָא לֵהּ הָכִי. וְכַנַּ״ל.

וּמָה שֶׁכָּתַב וְטוֹב לְהַחְמִיר וְכוּ׳, רְאֵה לְעֵיל מָה שֶׁכָּתַב בְּרֵישׁ סִימָן רנג. וּלְדַעַת הָאוֹמְרִים שֶׁהַמִּנְהָג כִּסְבָרַת יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּסָעִיף א׳ שָׁם, מְמֵילָא גַּם כָּאן הַמִּנְהָג לְהָקֵל. אַךְ כְּבָר נִתְבָּאֵר שָׁם דְּטוֹב לְהַחְמִיר לִתֵּן עַל פְּלָטָה אוֹ עַל אֵשׁ מְכֻסָּה בְּפַח אוֹ אַזְבֶּסְט.

ד ◆ **אֵין נוֹתְנִין סָמוּךְ לַחַשֵּׁכָה פַּת לַתַּנּוּר, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּקְרְמוּ פָּנֶיהָ הַמְּדֻבָּקִים בַּתַּנּוּר. [פֵּרוּשׁ שֶׁיַּעֲלֶה עַל פְּנֵי הַלֶּחֶם קְרוּם וּקְלִיפָּה מֵחֲמַת הָאֵשׁ, וְכָל שֶׁפּוֹרְסָהּ וְאֵין הַחוּטִין נִמְשָׁכִין, קְרוּי קְרִימַת פָּנִים. הגה״מ פ״ג]. וְהַיְנוּ בְּתַנּוּרִים שֶׁהָיוּ בְּזְמַנָּם שֶׁהָיוּ אוֹפִים אֶת הַפַּת עַל יְדֵי הַדְבָּקָה בַּתַּנּוּר וְהוֹצָאַת הַפַּת עַל יְדֵי רִדְיָה בְּמִרְדֶּה. וְאִם עָבַר וְנָתַן עִסָּה לְתוֹךְ תַּנּוּר בְּשַׁבָּת, אַף אִם הוֹצָאַת הַפַּת מֵהַתַּנּוּר נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי רִדְיָה בְּמִרְדֶּה, מֻתָּר לוֹ לְרַדּוֹתָהּ בְּשַׁבָּת קֹדֶם שֶׁיִּקְרְמוּ פָּנֶיהָ, וַאֲפִלּוּ אִם עָשָׂה כֵּן בְּמֵזִיד. וְאַף שֶׁרְּדִיַּת הַפַּת אֲסוּרָה בְּשַׁבָּת מִדְּרַבָּנָן, מִכָּל מָקוֹם הִתִּירוּ לוֹ לַעֲבֹר עַל אִסּוּר דְּרַבָּנָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי אִסּוּר סְקִילָה. וְאִם אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת בְּשִׁנּוּי, כְּגוֹן עַל יְדֵי סַכִּין וְכַדּוֹמֶה, יַעֲשֶׂה בְּשִׁנּוּי. אַךְ יַעֲשֶׂה כֵּן בְּזְרִיזוּת קֹדֶם שֶׁהָעִסָּה תַּגִּיעַ לִידֵי קְרִימַת פָּנִים. אֲבָל לְאָדָם אַחֵר אָסוּר לְרַדּוֹתָהּ מֵהַתַּנּוּר, שֶׁאֵין אוֹמְרִים לְאָדָם לַעֲבֹר עַל אִסּוּר, אֲפִלּוּ אִם הוּא אִסּוּר דְּרַבָּנָן, כְּדֵי שֶׁחֲבֵרוֹ לֹא יַעֲבֹר עַל אִסּוּר חָמוּר יוֹתֵר** (שָׁם עַמּוּד תריח).

וּבַהֲעָרָה (שם) כָּתַב שֻׁלְחָן עָרוּךְ סִימָן רנד סְעִיף ה'. וּמָה שֶׁהִצְרִיכוּ שֶׁיִּתֵּן מִבְּעוֹד יוֹם, הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּתוֹ לֹא חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יְחַתֶּה בְּגֶחָלִים. וְעַיֵּן בַּטּוּר וּבְרַמְבָּ"ם שֶׁכָּתְבוּ, כְּדֵי שֶׁיִּקְרְמוּ פָּנֶיהָ שֶׁכְּנֶגֶד הָאֵשׁ קָאֵי אַחֲרָרָה. וְכֵן הֶעְתִּיק כָּאן בש"ע. וע"ש בט"ז מָה שֶׁהֵעִיר בָּזֶה.

וְעַיֵּן בַּסּוּגְיָא שַׁבָּת ג: בָּעֵי רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי, הִדְבִּיק פַּת בַּתַּנּוּר הִתִּירוּ לוֹ לְרַדּוֹתָהּ אוֹ לֹא וְכוּ', וְהַמַּסְקָנָא שָׁם דְּאַיְרִינַן בְּמֵזִיד, וְאֵימָא הִתִּירוּ לוֹ לְרַדּוֹתָהּ קֹדֶם שֶׁיָּבוֹא לִידֵי חִיּוּב סְקִילָה. וּמְבֹאָר שָׁם, שֶׁלְּאָדָם אַחֵר לֹא הִתִּירוּ לְרַדּוֹתָהּ, דְּכֵיוָן שֶׁרְּדִיַּת הַפַּת הִיא מְלָאכָה הָאֲסוּרָה מִדְּרַבָּנָן, אֵין אוֹמְרִים לָאָדָם חָטוֹא כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה חֲבֵרוֹ. וּרְאֵה בַּטּוּר וּבְשֻׁלְחָן עָרוּךְ סִימָן רנה סְעִיף ו'. וּבְנוֹשְׁאֵי הַכֵּלִים שָׁם.

וּמָה שֶׁכָּתַב שֶׁאִם אֶפְשָׁר יַעֲשֶׂה בְּשִׁנּוּי, כֵּן כָּתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים שָׁם. אַךְ כָּל זֶה דַּוְקָא אִם לֹא יִצְטָרֵךְ לְהִשְׁתַּהוֹת ע"י זֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא ע"י הַשְׁהָיָה לִידֵי קְרִימַת פְּנֵי הַפַּת, לְהִתְחַיֵּב ע"ז. ומכ"ז מַשְׁמָע דְּקְרִימַת פָּנֶיהָ שֶׁל הַפַּת חָשִׁיב כַּאֲפִיָּה לְהִתְחַיֵּב עָלֶיהָ. אַךְ אִם זֶה חָשִׁיב כְּנִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ עַיֵּן בְּתוֹסָפוֹת מְנָחוֹת נז: שֶׁנִּסְתַּפְּקוּ בָּזֶה אִם קְרִימַת פָּנִים חָשִׁיב אֲפִיָּה גְּמוּרָה, אוֹ דְּחָשִׁיב כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי. וּבְאָגְלֵי טַל (מְלֶאכֶת אוֹפֶה סק"ז) הֵעִיר, מֵהָא דְּהוֹכִיחָה הַגְּמָרָא שַׁבָּת לז: דִּמְשַׁהִין עַל גַּבֵּי כִּירָה שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה תַּבְשִׁיל שֶׁלֹּא נִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ, מֵהָא דְּמֻתָּר לְהַדְבִּיק פַּת בַּתַּנּוּר בְּקָרְמוּ פָּנֶיהָ מִבְּעוֹד יוֹם, הֵרֵי שֶׁקְּרִימַת פָּנִים לֹא חָשִׁיב אֲפִלּוּ כָּל צָרְכּוֹ. ע"ש.

וְהֵיכָא שֶׁנָּתַן פַּת בַּתַּנּוּר בְּמֵזִיד, וְחָזַר בּוֹ וְרוֹצֶה לְרַדּוֹת הַפַּת, אַךְ לֹא יַסְפִּיק לְרַדּוֹת בְּעַצְמוֹ אֶת כָּל הַכְּבָרוֹת שֶׁנָּתַן קֹדֶם שֶׁתֶּאֱפֶה אַחַת מֵהֶן, אִם מֻתָּר לַאֲחֵרִים לְרַדּוֹת כְּדֵי לְהַצִּילוֹ מִסְּקִילָה וְכָרֵת, רְאֵה מָה שֶׁהֶאֱרִיךְ בָּזֶה בְּשוּ"ת אִגְרוֹת מֹשֶׁה (חֵלֶק אוֹרַח חַיִּים סִימָן קטז). ע"ש. וְעַיֵּן בְּתוֹס' שָׁם, וּבְתִשְׁוּבַת הָרַשְׁבָּ"א שֶׁהוּבְאָה בְּבֵית יוֹסֵף סִימָן שו, בְּאֶחָד שֶׁשָּׁלְחוּ לוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁהוֹצִיאוּ בְּתוֹ בְּחָזְקָה עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל מוּתָּר לְהוֹצִיאָהּ מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל וְכוּ'. ע"ש ודו"ק.

וּמִי שֶׁהִנִּיחַ בְּשַׁבָּת עִסָּה בְּתוֹךְ תַּבְנִית, וּנְתָנָהּ בְּתַנּוּר אֲפִיָּה שֶׁבְּזְמַנֵּינוּ, שֶׁאֵין הוֹצָאַת הַתַּבְנִית מֵהַתַּנּוּר נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי רְדִיָּה, הוּא עַצְמוֹ בְּוַדַּאי שֶׁמֻּתָּר לוֹ לְהוֹצִיא אֶת הַתַּבְנִית מֵהַתַּנּוּר קֹדֶם שֶׁיִּקְרְמוּ פְּנֵי הָעִסָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי חִיּוּב אֲפִיָּה בְּשַׁבָּת, וְגַם אָדָם אַחֵר שֶׁרָאָה שֶׁהִנִּיחוּ תַּבְנִית בַּתַּנּוּר כְּדֵי לֶאֱפוֹת, מֻתָּר לוֹ לְהוֹצִיא אֶת הַתַּבְנִית קֹדֶם קְרִימַת פָּנֶיהָ שֶׁל הָעִסָּה, וְיוֹצִיא אֶת הַתַּבְנִית בְּרַגְלוֹ, כְּדֵי לְהַנָּצֵל מֵאִסּוּר מָקְצֶה. וְכַמְּבֹאָר דִּין זֶה בְּבֵילְקוּט יוֹסֵף שַׁבָּת כֶּרֶךְ ג' (עמוד קכז).

ה **לֹא יְמַלֵּא חָבִית שֶׁל מַיִם וְיִתֵּן לְתוֹךְ תַּנּוּר עִם גֶּחָלִים ער"ש עִם חַשְּׁכָה, אֶלָּא אִם כֵּן הַמַּיִם יַסְפִּיקוּ לְהִתְחַמֵּם כְּדֵי צָרְכָּם קֹדֶם הַשַּׁבָּת, שֶׁאִם לֹא כֵּן יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יְחַתֶּה בַּגֶּחָלִים, וְאִם עָשָׂה כֵּן, אֲסוּרִים לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ. אוּלָם מֻתָּר לִתֵּן מַיִם צוֹנְנִים עַל פְּלָטָה, בְּעֶרֶב שַׁבָּת סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, שֶׁאֵין לָחוּשׁ בָּזֶה שֶׁמָּא יְחַתֶּה. וְכֵן מֻתָּר לִתֵּן מַיִם חַמִּים עַל אֵשׁ גְּלוּיָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יְחַתֶּה, דְּאַחַר שֶׁהַמַּיִם כְּבָר חַמִּים כְּדֵי צָרְכָּם, אִם יְחַתֶּה בְּגֶחָלִים יִתְאַדּוּ הַמַּיִם, וּבְמִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יְחַתֶּה** (שם עמוד תריט).

וּבַהֲעָרָה (שם) כָּתַב שֻׁלְחָן עָרוּךְ סִימָן רנד ס"ט. וּמְבֹאָר בְּמָגֵן אַבְרָהָם (שם ס"ק כו) דאע"ג דְּמַיִם רְאוּיִים לִשְׁתּוֹתָם חַיִּים, מִכָּל מָקוֹם אֵינָן טוֹבִים כָּל כָּךְ כִּפְרוּסוֹת, כמ"ש ס"ד, אוֹ י"ל דְּהָכָא מָיְרֵי דְּקָא בָּעֵי לַהּ לְהַדָּחָה, וְאָז צְרִיכִים לִהְיוֹת חַמִּין. ולפ"ז אָסוּר לִתֵּן מַיִם לְתוֹךְ הַקְּדֵרוֹת שֶׁבַּתַּנּוּרִים אַף עַל גַּב דְּמִתְכַּוֵּן שֶׁלֹּא יִבְקַע הַקְּדֵרָה, מִכָּל מָקוֹם הָא קָבָעֵי לַהּ לְהַדָּחָה וְחָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יְחַתֶּה, לָכֵן צָרִיךְ לִיתְּנָן מִבְּעוֹד יוֹם. וְאִם עָבַר וְנָתַן אֲסוּרִים לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵהָנֶה מִמָּה שֶׁעָבַר עַל אִסּוּר דְּרַבָּנָן. [תו"ש]. וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן רנ"ג ס"א בהג"ה, דְּאִם נִתְבַּשֵּׁל מִבְּעוֹד יוֹם כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי דַּי בָּזֶה.

בשורה טובה לשוחרי התורה ולומדיה

בסייעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"יגדיל תורה באגדה"

חמישה כרכים
לסדר פרשיות השבוע

מהרב אורן נזרית שליט"א

נדבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

וכעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים

"יגדיל תורה באגדה"

ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולהקדישן לברכה הצלחה
ולעילוי נשמת וכיו"ב

לפרטים ניתן ליצור קשר בפל': 0509013000, 0506491414

שותפים להקים
מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת
ובית מדרש יגדיל תורה
ומקוה טהרה לנשים ולגברים
ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'
מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א
סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46
וקבלה דיגיטלית למייל
בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף
יזכה בספר חדש
יגדיל תורה בהלכה
שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח 371407 ע"ש יגדיל תורה